

Miesten ja feminismin ongelmallinen suhde - ideologisia dilemmoja Man-sähköpostilistalla

Varanka, Jouni Juhani
Sosiaalipsykologian
pro gradu-tutkielma
(140 s. + 13 ls.)
Marraskuu 2003

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Miksi tutkia miesten ja feminismin eikä miesten ja tasa-arvon suhdetta?	4
2 Feminismi ja miesliike	7
2.1 Mitä on feminismi?	7
2.1.1 Feminismin aallot	10
2.1.2 Feminismin suhteesta miehiin	11
2.1.3 Miesten käsityksiä feminismistä ja feministeistä	14
2.1.4 Suomalainen konteksti	15
2.1.5 Antifeminismi	15
2.2 Maskuliinisuus kriisissä?	17
2.3 Miesliike reaktiona feminismiin ja "maskuliinisuuden kriisiin"	18
2.3.1 Suomalaisen miesliikkeen kirjo	20
2.3.2 Miesliikkeen jakautuminen	21
2.3.3 Profeministinen visio miehistä ja feminismistä	23
2.4 Kaksi ongelmaa miesten ja feminismin suhteessa	25
3 Sosiaalinen konstruktionismi ja "kolme kriittistä" teoreettisina viitekehyksinä	27
3.1 Sosiaalinen konstruktionismi	27
3.2 Kolme kriittistä näkökulmaa	28
3.2.1 Kriittinen miestutkimus	31
3.2.2 Miesten tutkiminen miehenä – yritys olla "kriittisesti sympaattinen"	33
3.2.3 Kriittinen sosiaalipsykologia	34
3.2.4 Kriittinen diskurssianalyysi	34
3.2.5 Kriittisen lähestymistavan sudenkuoppia	36
<i>Normatiivisuuden oikeuttamisesta</i>	36
<i>Yksinkertaistetut sosiaaliset ryhmät</i>	38
4 Diskurssianalyysi, ideologinen dilemma ja tulkinnallinen repertuaari	40
4.1 Diskurssianalyysi	40
4.2 Analyyttiset työkalut	43
4.2.1 Ideologinen dilemma	43
4.2.2 Ideologinen dilemma analyttisenä työkaluna	46

4.2.3 Tulkinallinen repertuaari	47
4.2.5 Tulkinallinen repertuaari analyttisenä työkaluna	49
4.2.6 Ideologisen dilemman tunnistaminen tutkimuksessani	49
4.3 Retorisuudesta	52
4.4 Tutkimuskysymykset	53
5 Man-sähköpostilistan esittely sekä listaan liittyviä menetelmällisiä huomioita	54
5.1 Luonnollisesti kertyneen aineiston edut	54
5.2 Man-sähköpostilista tutkimuksen aineistona	55
5.2.1 Man-lista tietokonevälitteisenä vuorovaikutuksena	57
5.3 Kolme kontekstia	59
5.4 Tutkimuskohteena keskustelu, eivät ihmiset	59
5.5 Tutkimuksen etiikasta	60
5.6 Aineiston rajausongelma ja sen ratkaisu	62
5.7 Aineiston tarkastelusyvyys	65
5.8 Analyysin menettelytavasta	66
6 Analyysi ja tulokset 1:	
Man-listan feminismiä koskevan keskustelun konteksti	67
6.1 Viestien lukeminen kontekstin selvittämisen keinona	67
6.1.1 Kirjoittajien lausunnot listasta	69
6.1.2 Kirjoittajien identifioituminen suhteessa feminismiin	70
6.1.3 Feminismiä kritisoivat viestit herättivät suoria vastaväitteitä	71
6.1.4 Feminismimyönteiset viestit eivät herättäneet suoria vastaväitteitä	74
6.1.5 Feminismimyönteisesti identifioituneiden ahkera osallistuminen listan keskusteluun	75
6.1.6 Feminismimyönteisten viestien määrällinen enemmistö suhteessa feminismikriittisiin	75
6.1.7 Tiedotukseen tarkoitetut viestit ja feminismi	76
6.1.8 Jotkut keskustelut ovat asetelmaltaan feminismimyönteisiä	77
6.1.9 Feminismimyönteisyys kontekstina feminismikeskustelussa	79
6.2 Feminismien ja feministien kirjo Man-listalla	80
6.3 Feminismi: yksi vai monta?	81
6.3.1 Feminismi ykseytenä	82
6.3.2 Feminismi moneutena	85
6.3.3 Pohdintaa tämän dilemmaattisen teeman merkityksestä	88
6.4 Ensimmäisen analyysiluvun yhteenvetoa	88

7 Analyysi ja tulokset 2:	
Man-listan feminismiä koskevat ideologiset dilemmat	90
7.1 Voiko mies olla feministi?	91
7.1.1 Feministillä on feministin arvot	92
7.1.2 Feministillä on kokemus naisena olemisesta	93
7.1.3 Dilemman rakenne	95
7.1.4 Miksi kyseessä on ideologinen dilemma?	98
7.1.5 Dilemman taustoja ja seurauksia	101
7.2 Miesliikkeen suhtautuminen miehisyyteen: ylpeyttä vai kriittistä asennetta?	104
7.2.1 Mieheydestä pitää olla ylpeä	105
7.2.2 Mieheyteen pitää suhtautua kriittisesti	109
7.2.3 Dilemman rakenne	112
7.2.4 Miksi kyseessä on ideologinen dilemma?	116
7.2.5 Dilemman taustoja ja seurauksia	117
7.3 Dilemmalukua koskevia huomautuksia	119
8 Diskussio	121
Lähteet	128
Liitteet	141
Liite 1: Man-listalle kirjoitetut viestit	141
Liite 2: Ilmoitus tutkimuksen tekemisestä	143
Liite 3: Luvan pyytäminen aineisto-otteiden käyttöön	145
Liite 4: Man-listan viestien luokittelusta	146
Liite 5: Feminismin ja feministien kirjo Man-listalla	151

1 Johdanto

Tämän pro gradu -tutkielman lähtökohtaoletuksina on kaksi väitettä, joiden oletetaan pitävän paikkansa: Ensimmäinen sukupuolten välinen epätasa-arvoisuus on tosiasia siten, että naisten asema on huonompi kuin miesten. Toiseksi miesten osallistuminen tämän epätasa-arvoisuuden poistamiseen ja vähentämiseen on välttämätöntä tai hyvin tärkeää. Ensimmäistä väitettä voi perustella mm. seuraavilla syillä: 1) Yleinen mielipide, Tasa-arvobarometrin mukaan 75 % suomalaisista on sitä mieltä, että miesten asema on selvästi tai jonkin verran naisten asemaa parempi (Tane & Tilastokeskus 2001, 7); 2) naisten aliedustus julkisen ja yksityisen sektorin johtotasolla (Tilastokeskus 1998, 94-108); 3) naisten miehiä huonommat palkat (mts., 56); 4) kotitöiden epätasainen jakautuminen, kouluikäisten lasten kahden huoltajan perheissä naisista 44 % kokee olevansa liikaa vastuussa kotitöistä usein tai silloin tällöin, mutta miehistä vain 2 % kokee samoin (Tane & Tilastokeskus 2001, 24). Toinen väite perustuu Tasa-arvosektorilla 1990-luvun kuluessa yleistyneeseen näkemykseen, ja sen perusteita esitellään tarkemmin alla.

Työtä motivoi seuraava kysymys: *miten saataisiin miehet osallistumaan tasa-arvotyöhön nykyistä enemmän ja rakentavalla tavalla?* Tasa-arvotyötä on mietitty erityisesti kahden käsitteen kautta, jotka ovat tasa-arvo ja feminismi. Näistä tasa-arvo liittyy selkeämmin julkisiin ja hallinnollisiin instituutioihin (esim. ministeriöt) ja feminismi järjestösektoriin ja yliopistoihin. Miesten ja tasa-arvon suhdetta on mietitty pisimmälle feminismin käsitteen avulla järjestösektorilla sekä tutkimuskirjallisuudessa. Onkin perusteltua yrittää vastata työtä motivoivaan kysymykseen tarkastelemalla miesten ja feminismin suhdetta, kuten tässä tutkimuksessa teen.

Tarkoituksena on paikantaa ja analysoida joitakin miesten ja feminismin suhteen ongelmakohtia hyödyntäen luonnollisesti kertynyttä aineistoa. Tutkimusaineistona on suomalaisen Man-sähköpostilistan keskustelut sen vuodesta 1997 alkaneen historian ajalta kesään 2002 asti. Man-listalla keskustellaan miehiin liittyvistä kysymyksistä ja listan

kirjoittajat ovat pääosin miestutkijoita -aktivisteja. Tutkimuksen lähestymistapa on katsoa, mitä miehiin ja feminismiin liittyviä kysymyksiä listan kirjoittajat itse nostavat ongelmallisiksi. Ongelmallisia kysymyksiä lähestytään diskurssianalyttisesti ideologisen dilemman käsitteen avulla. Viitekehyksenä toimivat sosiaalinen konstruktionismi sekä kriittisen yhteiskuntatieteen periaatteet. Työllä on kolme lähtöajatus: 1) feminismin liittyminen tasa-arvoon¹; 2) tasa-arvo koskettaa naisten lisäksi myös miehiä ja 3) miehillä on feminismin ja siten myös tasa-arvoon suhde tai erilaisia suhteita. Miesten ja feminismin suhteen ongelmakohtien tarkasteleminen auttaa tunnistamaan ja ymmärtämään niitä esteitä, joita miesten rakentavalla osallistumisella tasa-arvotyöhön on. Rakentava on tässä yhteydessä tärkeä sana. Sen käytöllä halutaan korostaa sitä, että miesten osallistumisen tulisi vähentää, ei lisätä, sukupuolten välistä epätasa-arvoa eikä pelkästään parantaa miesten asemaa.

Tasa-arvo on vuosikymmenien kuluessa muodostunut pitkälti naiskysymykseksi, joka otetaan puheenaiheeksi naisten aloitteesta ja naisten valitsemista näkökulmista (Jokinen Arto² 2002, 240). Suomalaiselle keskustelulle tyypillistä onkin samastaa "sukupuoli", "naiset" ja "tasa-arvo" (Holli 2002, 22). Miehet, miesten käytännöt ja miesten kokemukset ovat useimmiten olleet tasa-arvotyön ja tasa-arvokeskustelun huomiosta sivussa. Tämä on paradoksaalista, koska naisten tasa-arvoon liittyvät ongelmat ovat liittyneet läheisesti miehiin. Esimerkiksi yleinen päivähoido, joka on mahdollistanut naisten kokopäiväisen työssäkäynnin, siirtää työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen paineita myös miesten harteille. Ajatus naisista lasten hoitamisen päävastuunkantajina on nimittäin menettänyt oikeutuksensa naisten osallistuessa yhtä lailla työelämään miesten rinnalla. Miehillä on siis

¹ Tasa-arvolla viitataan tässä työssä nimenomaan ja vain sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Suomalaisessa tasa-arvopolitiikassa käsitteen merkitys on vakiintunut tällaiseksi. Esimerkiksi pitkäaikaisin kansallinen tasa-arvotoimija Sosiaali- ja terveysministeriön alainen Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on keskittynyt nimenomaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon. (TANE 1997) Keskusteluja mm. etnisyyden ja seksuaalisuuden sisällyttämisestä tasa-arvon käsitteeseen käydäänkin jatkuvasti tasa-arvosektorin toimijoiden kesken.

² Viitataan työssäni kahteen Jokiseen, Artoon ja Arjaan. Selkeyden vuoksi olen kummankin kohdalla maininnut aina myös etunimen.

suhde tasa-arvoon, jo pelkästään senkin vuoksi, että melkein kaikilla miehillä on jokin ihmissuhde johonkin naiseen.

Tasa-arvon kytkeytyminen vain naisiin on ongelmallista, koska "pahin este tasa-arvotyön kehittämisessä näyttää olevan passiivisuus ja vaikeneminen, jota miesten enemmistö, huolimatta myönteisistä asenteistaan, tasa-arvokysymysten suhteen harjoittaa" (Pincus & van der Ros 2001, 243). Erityisesti pohjoismaisessa kontekstissa onkin viime vuosina todettu useissa eri yhteyksissä, että miesten aktivoiminen tasa-arvotyöhön on ensiarvoisen tärkeää (ks. esim. (Biaudet 2003; Renberg 2000; Holter 2003b, 8). Miesten integroituminen tasa-arvotematikan ympärillä käytävään keskusteluun on kuitenkin vasta alkutekijöissään, huomiota on kiinnitetty eniten työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen (ks. esim. Peltonen 2003). Tämän lisäksi on alettu kiinnittää huomiota myös miesten kokemuksiin sukupuoleensa liittyviin ongelmiin (esim. alhainen elinajanodote, asema avioerossa jne.), joita on kytketty tasa-arvoon (Kempe 2000a). Suomen nykyisen hallituksen hallitusohjelmassa mainitaankin, että "tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta" (Valtioneuvosto 2003, 12). Tämä kaikki tarkoittaa sitä, että erityinen "tasa-arvon miesnäkökulma" olisi kehittymässä Suomeen. Mitä tämä saattaa tarkoittaa ja minkälaisiin keskusteluihin se liittyy, on yksi teema, jota tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään.

Miesten ja feminismien suhteen taustoista kerrottaessa nojaudun kolmesta eri kulttuurisesta kontekstista peräisin olevaan kirjallisuuteen: angloamerikkalaiseen kirjallisuuteen, suomalaiseen kirjallisuuteen ja vähäisessä määrin pohjoismaiseen kirjallisuuteen, josta puhuttaessa viitataan myös Suomeen. Eri kontekstien huomioiminen luo ymmärrystä kokonaiskuvasta ja on välttämätöntä jo pelkästään siksi, että suomalaista kirjallisuutta on erittäin vähän ja angloamerikkalainen kirjallisuus ei suoraan sovellu Suomeen. Työtä motivoivaa kysymystä on käsitelty eri tavoin angloamerikkalaisessa ja pohjoismaisessa kontekstissa. Angloamerikkalaisessa kontekstissa asiaa käsitellään näkyvimmin feminismin käsitteen avulla. Kirjallisuus on lähempänä kansalaisyhteiskuntaa ja tutkimusmaailmaa (ks.

esim. Jardine & Smith 1987; Clatterbaugh 1990; Hagan 1992; Messner 1997; Digby 1998; Schacht & Ewing 1998a; Kaufman 1999; Goldridge-Jones 2002). Pohjoismaisessa kontekstissa asian käsittely taas nojaa enemmän yhteiskunnan hallintoon liittyvään työhön, ja asiasta puhutaan tasa-arvon käsitteen kautta (ks. esim. Pincus 1997; Hearn 2001b; Reinicke & Ussing 2001; Wetterberg 2002; Jokinen Arto 2002; Holter 2003b; Tane 2003a).

Uskon eron angloamerikkalaisten maiden ja Pohjoismaiden välillä johtuvan siitä, että Pohjoismaissa naiset ovat integroituneet huomattavasti muita maita voimakkaammin poliittiseen järjestelmään (Bergqvist 2001, 16). Tämä on johtanut feministisen liikkeen vähäisempään radikaalisuuteen. Keskeisempi suuntaus on ollut ns. valtiofeminismi, jossa feministisiä päämääriä on ajettu poliittisen järjestelmän ja valtiokoneiston avulla tasa-arvon käsitteeseen tukeutuen (Suomen osalta ks. Bergman 2002, 239-242). Käsittäakseni vastakkainasettelut sukupuolten välillä eivät ole olleet Pohjoismaissa niin suuret kuin angloamerikkalaisissa maissa (Holter 2003a, sisältää vertailua pohjoismaisen ja angloamerikkalaisen näkökulman välillä). Näin ollen voi olettaa miesten osallistumisen tasa-arvotyöhön olevan mahdollisesti helpompaa kuin angloamerikkalaisissa maissa. Myös oma kokemukseni vahvistaa tätä: profeministinä esittäytyminen sekä tasa-arvosektorilla työskentely ovat herättäneet lähes pelkkää positiivista suhtautumista naisten taholta, kun taas angloamerikkalaiset tasa-arvotyötä tekemään pyrkivät miehet ovat saaneet osakseen epäilyä (ks. esim. Goldridge-Jones 2002, luku 4; Griffin & Wetherell 1991, 142-143).

1.1 Miksi tutkia miesten ja feminismin eikä miesten ja tasa-arvon suhdetta?

Merkittävää kansalliseen tai kansainväliseen tasa-arvopolitiikkaan kytkeytyvää miesten toimintaa on ollut vähän. Suomalaisena poikkeuksena voi pitää vuodesta 1988 toiminutta Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaostoa. Miesten tasa-arvoon liittyvä organisoitunut

toiminta onkin toistaiseksi tapahtunut leimallisesti miesten sosiaalisen, sukupuoleen liittyvän liikehdinnän eli ns. miesliikkeen parissa Miesliikkeestä taas on kirjoitettu pääasiassa angloamerikkalaisessa kontekstissa, jolloin suhde feminismiin on ollut tasa-arvon sijaan avainkäsitteenä. Miesliikkeen eri suuntauksia on luokiteltu pro- tai antifeministiseksi, mutta useimmat suuntaukset kannattavat tasa-arvon periaatetta abstraktilla tasolla (Clatterbaugh 1990; Messner 1997). Tässä kappaleessa esitetyt huomiot tarkoittavat sitä, että miesten tasa-arvotyön ongelmakohtien tutkimisessa yksi mielekäs tutkimuskohde on miesliike.

Tasa-arvo on yleisenä periaatteena laajalti hyväksytty jopa itsestäänselvyytenä länsimaissa (Edley & Wetherell 2001, 447), myös siis Suomessa (Julkunen 2001, 46). Sen sijaan feminismi herättää tunteita³. Kun on tutkittu miesten mielipiteitä feminismistä, on havaittu, että feminismi hyväksytään jos se tulkitaan pelkästään tasa-arvon tavoitteluksi, mutta siihen suhtaudutaan negatiivisesti, jos feminismi käsitetään muulla tavoin (Edley & Wetherell 2001). Tasa-arvoa vastustavia tekstejä saa hakemalla hakea, mutta feminisminvastaisia taas on helppo paikantaa, kuten kertovat sellaiset kirjan nimet kuin "The Failure of Feminism" (Davidson 1988) tai "No More Sex War. The Failures of Feminism" (Lyndon 1992). Näistä huomioista seuraa, että feminismi on tasa-arvoa luultavammin käsite, jonka yhteydessä miesliikkeen erimielisyydet tasa-arvokeskustelussa, myös Suomessa, näkyvät selkeästi. Oma mielenkiintonsa on myös arkiajattelussa usein tehty yhteys feminismin ja miesvihan välillä. Tämän tutkimuksen avulla voi mahdollisesti kommentoida tätä teemaa.

Miesliikkeen suhdetta nimenomaan feminismiin on tärkeä tutkia, mikäli hyväksytään (tai ei ainakaan suoralta kädeltä hylätä) Stephen Whiteheadin ja Frank Barretin (2002, 3) väite, että feminismi on ollut viime vuosisadan voimakkain poliittinen diskurssi ja että sen painoarvo vain kasvaa kuluvalle vuosisadalle. Miesten ja feminismin suhdetta ei ole aiemmin tutkittu Suomessa vaikka englanninkielisessä kirjallisuudessa aihetta on käsitelty

³ Kirsti Lempiäinen (2001) on tehnyt katsauksen feministin representaatioista suomalaisessa mediassa ja toteaa, että "feministillä on mediassa huono maine" ja että "feministikuvan epäilyttävyys ei liity feministin naisellisuuteen tai epänaissellisuuteen vaan suhteeseen miehiin" (mts. 25, 26).

verrattain paljonkin. Tutkimuksessa onkin kyse myös vertailuasetelmasta: näkyvätkö angloamerikkalaisen kirjallisuuden teemat omassa aineistossani ja millä tavoin. Kolmas perustelu huomion keskittämisessä nimenomaan feminismiin johtaa sen tasa-arvoa huomattavasti rikkaammasta käsitteellisestä sisällöstä. Feministinen liike on paljon monisyisempi kuin "tasa-arvoliike", jolloin käsitteellisen huomion kytkeminen nimenomaan feminismiin antaa paremman ymmärryksen tasa-arvokysymyksiin. Seuraavaksi siirrytäänkin tarkastelemaan, mitä feminismin oikein onkaan ja miten se on liittynyt miehiin.

2 Feminismi ja miesliike

Kirjallisuus, jota tässä luvussa hyödynnän on kirjoitettu pääasiassa angloamerikkalaisessa kontekstissa. Feminismistä kirjoitettaessa se johtuu siitä, että liikettä esitellään pääasiassa niin yleisellä tasolla, että alueelliset erot eivät juurikaan aiheuta sekaannuksia. Silloin, kun Suomi poikkeaa ns. yleisestä linjasta, mainitsen asiasta. Miesliikettä taas ei suomalaisessa kontekstissa ole tutkittu, vaikkakin pyrin mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään Arto Jokisen (1999 ja 2000a) tekemiä selvityksiä suomalaisesta miesliikkeestä. Lisäksi hyödynnän omaa näkemystäni suomalaisesta miesliikkeestä. Olen ollut liikkeessä mukana neljä vuotta sekä toiminut Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan sihteerinä, mitkä seikat ovat mahdollistaneet havaintojen tekemisen suomalaisesta miesliikkeestä.

2.1 Mitä on feminismi?

Feminismissä on kyse muutoksesta, sekä miehille että naisille. Naisille feminismi tarjoaa poliittisen agendan ja filosofisen näkökulman, joka käsittelee sekä naisten julkisella kentällä kokemaa syrjintää ja ulossulkemista että heidän yksityisiä voimattomuuden ja kivun kokemuksiaan. Miehille se tarjoaa eettisen imperatiivin muutokseen sekä tilaisuuden muuttua. (Kimmell 1998a, 38. Kaikki englannin kielestä käännetyt suorat lainaukset ovat omia suomennoksiani.)

Feminismille ominaista on, että se on sosiaalinen liike, joka pyrkii oikaisemaan yhteiskunnassa vallitsevaa vääryyttä. Lisäksi feminismi liittyy naisiin ja naisten aseman parantamiseen. Tarkemmasta feminismin määrittelystä on erimielisyyttä feministien välillä. (Thompson 2001, 7, 64, 5; Delmar 1986, 8-13.) Kaikki feministit tosin luultavasti hyväksyvät feminismiin kuuluvan myös käsityksen siitä, että naisten asema on

yhteiskunnassa huonompi kuin miesten (Delmar 1986, 8). Keskeinen piirre feminismissä on nähdäkseni sen kriittisyys, joka liittyy pyrkimykseen oikaista vääryyttä.

Tasa-arvon⁴ ja feminismin käsitteet kytkeytyvät monin tavoin toisiinsa. Jotkut sanakirjat määrittelevät feminismin pyrkimykseksi naisen ja miehen tasa-arvoisuuteen (Sivistyssanakirja 1990, 221; Websterin sanakirja 1996, 523). Feminismin samastamisen tasa-arvon ajamiseen voi helposti huomata myös arkikeskustelussa. Tutkiessaan miesten käsityksiä feminismistä ja feministeistä Nigel Edley ja Margaret Wetherell (2001) havaitsivat haastateltavien usein tekevän juuri näin. Feminismin määrittelyminen tasa-arvon ajamiseksi on kuitenkin ongelmallista. Alla onkin mainittu joitakin tämän määritelmän ongelmia: Feminismin samastaminen sukupuolten tasa-arvon tavoittelemiseksi korostaa helposti sukupuolta liiaksi muiden ongelmallisten sosiaalisten erojen kustannuksella (kuten seksuaalinen suuntautuneisuus, etnisuus, yhteiskuntaluokka). Lisäksi määritelmä liittyy sekaannukseen, jossa samanarvoisuus kytketään samanlaisuuteen tavalla, jossa kaiken nähdään olevan hyvin jos naiset vain olisivat samanlaisia kuin miehet. Tämä on ajatus, johon osassa feminististä keskustelua on suhtauduttu hyvin kriittisesti (Rojola 1996, 163-165). Kolmanneksi, määritelmä mahdollistaa retoriikan, jossa feminismin nimissä vaaditaan miesten aseman parantamista naisten aseman kustannuksella. Näin voi käydä, jos miehet esitetään sukupuolten välisten suhteiden altavastaajina, joiden ongelmiin on syynä naisten liian hyvä asema. Tällaisessa tilanteessa mies voi sanoa olevansa "feministisempi kuin feministit", koska kiinnittää huomionsa myös miesten kokemaan sortoon. Tarvitaan siis muunlainen määritelmä.

Feministisen liikkeen kasvettua ja laajennettua on tullut yhä selvemmäksi, että erimielisyydet siitä, mitä feminismi on ja miten sitä tulisi kehittää ovat merkittäviä. Erimielisyydet ovat johtaneet käsitykseen, että ei ole olemassa yhtä feminismiä, vaan monia feminismejä. Feministisen liikkeen hajaantuminen moneen eri ryhmittymään ei

⁴ Aiemmin mainitsin, että viitataan tasa-arvolla vain sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Itse käsitteellä "tasa-arvo" tarkoitan käsitystä, jonka mukaan naisia ja miehiä on kohdeltava samanarvoisesti. Tämä *ei* kuitenkaan tarkoita sitä, että *samanarvoisuus* vaatisi *samanlaisuutta*. (Wetterberg 2002, 43-45.)

kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kaikilla ryhmittymillä välttämättä olisi myös jotain yhteistä keskenään. Muutoinhan ei olisi mitään syytä kutsua niitä yhteiseen kategoriaan "eri feminismit" kuuluvaksi. Mielenkiintoista kyllä asiaa koskevassa keskustelussa (esim. Riley 2001, viite 1; Hearn 1987, 22) tämän samanlaisuuden nimeäminen on yleensä ratkaistu siten, että on mainittu joku tai joitakin kriteerejä, joita kaikki eri feminismit jakavat keskenään. Vaihtoehtoinen tapa ajatella asiaa olisi ns. perheyhtäläisyyden käsitteen avulla. Perheyhtäläisyys tarkoittaa tilannetta, jossa on olemassa joukko ominaisuuksia, joista jokaisella eri feminismillä on joitakin. Yhdelläkään ei kuitenkaan välttämättä ole kaikkia ominaisuuksia ja yhtäkään ominaisuutta ei välttämättä ole kaikilla feminismeillä. Aivan kuten perheen jäsenillä on tarpeeksi yhteisiä ulkonäön piirteitä, että heidät tunnistaa saman perheen jäseniksi vaikka kaikilla ei olekaan esimerkiksi pisamaisia kasvoja, Habsburgien huulta tms.

Feminismistä on kymmeniä tai satoja erilaisia määritelmiä. Tämän vuoksi en halua tarjota omaa määritelmääni, vaan tyydyn toteamaan, että erilaiset määritelmät ovat käyttökelpoisia eri tilanteissa, mutta mikään yksi määritelmä tuskin on paras kaikissa tilanteissa. Yksi feminismin jakautuneisuuden seuraus on se, että on epäselvää, mikä on feminismiä. Onko feminististä kaikki, mitä feministiksi julistautuvat ihmiset sanovat tai tekevät? Onko esimerkiksi naisten aborttioikeutta vastustava feministiksi julistautuva nainen "oikeasti" feministi vai ei? Ja kenellä on valta päättää asiasta? Kuka "omistaa" feminismin? Nämä kysymykset ovat ajankohtaisia, kun ajatellaan, että Ruotsissa pääministeri Göran Persson on julistautunut feministiksi samoin kuin kaikki valtapuolueetkin. Tästä herää välttämättä kysymys, mitä seurauksia pääministerin ja puolueiden "feminismillä" on. Jotkut kirjoittajat ovatkin todenneet, että feminismi sisältää antifeminismiä (Oakley & Mitchell 1998, 1) tai että feminismin vastainen takaisku on usein naamioitunut feminismiksi (Thompson 2001, 4). Tämä saattaa koskea myös Ruotsin tilannetta (Eduards 2002).

2.1.1 Feminismin aallot

Feminismin historiaa massaliikkeenä tarkastellaan usein feminismin aaltojen avulla, joita on kolme. Feministisen sanakirjan (Gamble 2000) mukaan feminismin ensimmäinen aalto tarkoittaa noin 1800-luvun puolivälin ja 1900-luvun alun välistä aikaa, jolloin tavoitteena oli saada naisille samoja oikeuksia kuin mitä miehillä oli, esim. äänioikeus ja oikeus koulutukseen.

Toinen aalto taas alkoi 1960-luvulla ja se hajaantui pian eri haaroihin (esim. lesbofeminismi, musta feminismi ja sosialistinen feminismi). Huomion kohteena toisen aallon feminismissä oli yhteiskunnallisten instituutioiden lisäksi henkilökohtaisessa elämässä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi naisten kokemia vääryyksiä väkivallan ja seksuaalisuuden alueilla. Feminismin toisen aallon iskulause olikin "henkilökohtainen on poliittista". (Mts., 233, 310.) Toisessa aallossa korostuivat naiseuden uudelleen ajattelu positiivisemmassa valossa, nais erityisyys (naisten oma kulttuuri, historia yms.) sekä mieskeskeisen yhteiskunnan, miesten ongelmallisen käyttäytymisen ja miehen ihmisen normina olemisen kritiikki. (Evans 1995, 1-12; Jokinen Arto 1999, viite 2). Naisten yhtäläistä kokemusta korostettiin osassa toisen aallon feminismiä ja ne nostettiin tällöin feminismin pohjaksi (Evans 1995, 64-65).

Feminismin kolmas aalto viittaa 1990-luvulla kehittyneeseen postmoderniin feminismiin. Siinä korostuvat naisten väliset erot sekä sukupuolen näkeminen jatkuvasti tehtynä tai esitettynä asiana biologian tai sosiaalistumisen sijaan (Jokinen Arto 1999, viite 2). Kolmannen aallon feminismissä on myös kyseenalaistettu sukupuolijakoa kahteen sukupuoleen. Kolmannelle aallolle tyypillistä teoriaa sukupuolen luonteesta jatkuvasti tehtynä ja esitettynä on havainnollistettu mm. analysoimalla drag-taiteilijoita, jotka esittävät yleisön edessä vastakkaista (tai omaa) sukupuoltaan korostaen stereotyyppisiä sukupuoliominaisuuksia (esim. Schacht 1998).

Feminismin eri aaltojen keskeisiin oivalluksiin tukeutuva toiminta ei ole päättynyt, vaan kaikista niistä löytyy merkkejä nykypäivän feminismissä. Esimerkiksi arkikäsitys feminismistä tasa-arvon tavoitteluna vastaa nähdäkseni eniten ensimmäisen aallon ajatuksia.

2.1.2 Feminismin suhteesta miehiin

Feminismi on ymmärrettävästi kiinnittänyt suurimman osan huomiostaan naisiin ja naisten asemaan. Mieheys on kuitenkin myös aina ollut feminismin huomion kohteena (Hearn 1997, 49) vaikkakin usein implisiittisesti, esimerkiksi käsiteltäessä miestä väkivallan tekijänä (Hearn 1987, 22). Feminismin yhtenä peruseriaatteena voi nähdä miehisen ylivallan ja mieskeskeisen yhteiskuntajärjestyksen kyseenalaistamisen (esim. Thompson 2001). Kyse on ennen kaikkea järjestelmän kritiikistä, eikä niin paljon yksittäisten ihmisten tekemisten kritiikistä. Miesten ylivallalla ja mieskeskeisellä yhteiskuntajärjestyksellä tarkoitetaan sitä, että miehet edustavat ihmisen normia⁵, jolloin tästä normista poikkeavat naiset eivät ole "ihmisiä" vaan "naisia". Ihmisyyden normina olemisen seurauksena miesten edut ja arvostukset esitetään yleisinä ihmisen etuina, kun taas naisten etuja ja ongelmia pidetään toisarvoisina. (Thompson 2001, 6-12; Koivunen & Liljeström 1996, 10-11) Naisten kokeman fyysisen ja seksuaalisen väkivallan vähättely on esimerkki tästä. Ylivalta liittyy myös miesten yliedustukseen lähes kaikilla julkisen päätöksenteon tasoilla lähes kaikissa maissa.

Miesten ylivaltaa ylläpitävät miehet mutta myös naiset (Thompson 2001, 6-12). Osasyynä naisten tilanteen ongelmille on tällöin miehet ja miesten ongelmallinen toiminta (esim. väkivalta), etuoikeudet ja valta-asema. Suuri osa lukemaani feminististä kirjallisuutta käsittelee kuitenkin pääasiassa naisia ja miehet näyttävät hyvin kaukana tekstin

⁵ Esimerkiksi aikuisia koskevat tieteelliset teoriat ovat pääasiassa perustuneet tutkimuksiin, joissa on tutkittu vain miehiä (Gilligan 1998, 15). Sosiaalipsykologisina esimerkkeinä voi pitää Sherifin *poikaleirikokeiden* perusteella tehtyjä teorioita ryhmäkäyttäytymisestä.

keskiöstä, useimmiten pääasiassa jonkinlaisena vastavoimana, jonka toiminnan ja motiivien ymmärtämiseen ei käytetä paljoakaan tilaa. Tällöin miehet ja miesten teot saatetaan epäinhimillistä ja kuvata luonnonolioina tai elottomina esineinä, kuten metaforissa raiskaavasta pedosta tai naisten urakehityksen pysäyttävästä lasikatosta. Koska pedot tai lasikatot eivät ymmärrä puhetta, ovat feministiset tekstit usein selkeästi suunnattuja naisille ja niissä vedotaan naisiin tilanteen muuttamiseksi ja tasa-arvon saavuttamiseksi. Esimerkiksi Denise Thompson (2001, 16) kirjoittaa: "feminismiä voi olla siellä missä on naisia ja feminismiä edistetään siellä, missä naiset toimivat". Tällainen luonnehdinta tekee miesten harjoittaman feminismin edistämisen mahdottomaksi. Feministinen diagnoosi yhteiskunnan mieskeskeisyydestä pitää kuitenkin implisiittisesti sisällään vaatimuksen miesten muutoksesta ja osallistumisesta muutokseen - naisten on huomattavasti vaikeampaa saada aikaan muutosta, jos miehet eivät siihen osallistu tai vastustavat sitä (hooks 1998).

Feminismin moninaiselta kentältä löytyy myös miehiä subjekteina puhuttelevia ääniä: Esimerkiksi amerikkalainen musta feministi bell hooks (joka haluaa taiteilijanimensä kirjoitettavan pienellä) on korostanut sitä, että feministien pitäisi kiinnittää huomiota miesten saamiseen mukaan feministiseen kamppailuun (hooks 1998, erit. 265, 278). Hänen mukaansa seksismi, voidaan poistaa vain, jos miehet, seksismin tärkeimmät ylläpitäjät, ottavat vastuun itsensä ja yhteiskunnan muuttamisesta (mts. 278). Hooksin mukaan miehet voivat olla kumppaneita taistelussa seksismiä vastaan⁶ (mt.). Miesten ja feminismin myönteinen ja rakentava suhde ei kuitenkaan ole yksinkertainen tai helppo, mitä käsitellään alla.

Hooksin mukaan toisen aallon feministisessä liikkeessä oli aluksi paljon miesvastaisuutta. Miesvastaisuus liittyi toisen aallon syntyhistoriaan: naiset pettyivät miesten

⁶ Suomalainen esimerkki miesten onnistuneesta osallistumisesta naisliikkeen toimintaan löytyy Yhdistys 9:n taholta. Yhdistys pyrki muuttamaan sukupuolirooleja toimintansa aikana (1966-1970) vähemmän jäykiksi ja sen jäsenistä huomattava määrä oli miehiä. (Jallinoja 1983, Osa III.) Käsittäisin miesten mukana olon olleen niin suurta, koska yhdistyksen nimeämä epäkohta oli nimenomaan sukupuoliroolit, ei miesten ylivalta, jolloin yhdistys tarjosi mukana oleville miehille myönteisiä asioita ilman, että heidän olisi tarvinnut kyseenalaistaa omaa mieheyttään.

käyttäytymiseen rasismia ja luokkaepätasa-arvoa vastustavissa liikkeissä⁷. Näiden liikkeiden miesjohtajat alistivat liikkeen naisia. (hooks 2000, 2.) Tulkitseen hooksin viittaavan erityisesti ns. radikaalifeminismiin. Radikaalifeminismia on tärkeää käsitellä hieman, koska se on se feminismin suuntaus, joka on herättänyt voimakkainta vastustusta ja jonka perusnäkökulmaan suuri osa profeministisestä miesliikkeestä nojaa (Messner 1997, 49-55).

Radikaalifeminismin keskeisiin periaatteisiin kuuluu miesten ylivoimaisen vastaisen kamppailun merkityksen korostaminen (Rowbotham 1992, 7). Radikaalifeminismin miessuhde on ollut antagonistinen ja vaikuttaa siltä, että se on feminismin suuntauksista se, jonka puitteissa voimakkain miehiin kohdistuva kritiikki on esitetty (ks. esim. Evans 1995; radikaalifeministisestä miesliikkeestä ks. Messner 1997 49-55; Messner 1998). Ei olekaan yllättävää, että tunnetuin radikaalifeministisen näkökulman omaksunut mies, John Stoltenberg, on väittänyt miehisyyden olevan ristiriidassa oikeudenmukaisuuden ja empatian kanssa. Hänen perustelee kantansa toteamalla miehisyyden perustuvan kilpailuun ja alistamiseen. (Stoltenberg 1998, 148-149.) Stoltenbergin tunnettujen kirjojen nimet ovatkin kuvaavasti "Refusing to be a Man" (Stoltenberg 1990) ja "The End of Manhood" (Stoltenberg 1993).

Radikaalifeminismin antagonistinen suhde miehiin on toiminut feministisen liikkeen julkisuuskuvaa vastaan (hooks 1984, 33-34). Erityisesti median hyökkäys on kohdistunut radikaalifeminismiin, korostaen ääritapauksia (Goldrick-Jones 2002, 26). Suomalainen esimerkki: Aktivist-lehden numerossa 32/2000 (Vaher, 2000) on artikkeli "Feministi on tappaja", jossa sensaationhakuisesti kerrotaan jokaisessa "feministissä piilevän tappajan" ja tehdään ero "sukupuolten tasa-arvosta piipittävien tätien" ja "puhdasrotuisten, taistelevien, vallankumouksellisten feministien" välillä, joista jälkimmäisiä nimitetään tappajiksi. Perustelut väitteelleen kirjoittaja on hakenut 1800-luvun naisterroristeista. Edley ja

⁷ Juliet Mitchell (1973, 78-79) kuvaa tätä turhautumisen aiheuttamaa tilannetta järkyttävillä esimerkeillä. Eräissä tapauksissa Vietnamin sodan vastaisen liikkeen kokouksessa miehet vaativat liikkeen sisäistä sovinnismia vastustavan puheen pitävää naista joukkoraiskattavaksi.

Wetherell (2001), Riley (2001) ja Lempiäinen (2001) kaikki esittelevät tutkimuksissaan esiin noussutta stereotypiaa feminististä karvaisena miesvastaisena lesbona. Vastaavasti miehiä kumppaneina pitävät feministit ovat jääneet mediassa vähälle huomiolle. Hooksin mukaan naisvastainen miesliike syntyi reaktiona naisliikkeen siihen osaan, jonka näkemys miehistä oli negatiivinen. (hooks 2000, 68-69.)

2.1.3 Miesten käsityksiä feminismistä ja feministeistä

Kirjoitettaessa feminismin suhteesta miehiin on mielekästä tarkastella myös tutkimuksia, joissa on kartoitettu miesten näkemyksiä feminismistä ja feministeistä. Tätä on tehty kahdessa brittiläisessä diskurssianalyttisellä näkökulmalla tehdyssä haastattelututkimuksessa. Toisessa kysyttiin suoraan miesten mielipiteitä feminismistä ja toisessa aihetta sivuttiin. Tulokset olivat hyvin samankaltaisia: Kun feminismi tulkittiin tasa-arvon kannattamiseksi tai ajamiseksi - erityisesti jos se tulkittiin sellaiseksi sukupuolineutraalilla tavalla (ks. alla) - se sai kannatusta ja hyväksyntää (Edley & Wetherell 2001). Tasa-arvon periaatehan on länsimaissa yleisesti hyväksytty. Toinen tulkintatapa taas oli feministien tulkitseminen radikaaleiksi "hirviöiksi", jotka joko halusivat enemmän kuin tasa-arvoa tai vihasivat miehiä (Edley & Wetherell 2001; Riley 2001).

Riley tulkitsi kyseessä olevan jako feministisiin ajatuksiin (abstrakti ja individualistinen tasa-arvo, johon suhtauduttiin järkevänä) ja radikaaleihin ja epäilyttäviin feministeihin. Asia siis erotettiin sitä ajavista ihmisistä. Rileyn mukaan tämä on yksi keskeisistä ns. uuden (eli epäsuoran) seksismin diskursiivisista strategioista. Keskeinen teema uudessa seksismissä on eräänlainen illuusio vallitsevan tilanteen neutraaliudesta. (Riley 2001.) Vallitsevat sukupuolten väliset suhteet nähdään tasa-arvoisina ja neutraaleina. Tällaisesta näkökulmasta feministien pyrkimykset muuttaa vallitsevaa tilannetta tulevat tulkituiksi seksistisiksi, koska ne pyrkivät muuttamaan vallitsevaa tasa-arvoisena pidettyä tilannetta.

Tutkimuksien tuloksissa ei ollut viitteitä siihen, että feministi voisi tutkittavien mielestä olla mies.

2.1.4 Suomalainen konteksti

Suomalaisessa kontekstissa radikaalifeminismi on ollut englanninkielisiä maita vähäisemmässä asemassa. Solveig Bergmanin mukaan suomalainen naisliike on ollut paljolti integroituneena poliittiseen järjestelmään ja edustanut maltillista tai reformistista ideologiaa (Bergman 2002, 241). Tämä tarkoittaisi sitä, että suhde miehiin on ollut vähemmän antagonistinen, mikä toisaalta helpottaa miesten ja feminismin myönteisen suhteen kehittymistä mutta toisaalta vaikeuttaa mieskeskeisen yhteiskuntajärjestyksen kritiikin esiin nostamista (ks. Bergman 2002, 245).

2.1.5 Antifeminismi

Mediassa esiintyneen kritiikin lisäksi feminismi on saanut osakseen myös kokonaisten kirjojen mittaisia kritiikkejä. Ilmiöstä käytetään kirjallisuudessa nimitystä takaisku (backlash). Ann Oakleyn (1998, 33-34) mukaan takaiskukirjallisuus pitää sisällään seuraavia teemoja: naisia ei enää sorreta; feministit liioittelevat naisten sorron määrää; feminismi ei ole koskaan edustanut naisten intressejä ryhmänä [vaan vain feministien itsensä kaltaisten naisten]; feminismi on uhripuhetta; feminismi sivuuttaa perheen sosiaalisen ja henkilökohtaisen merkityksen; ja feminismi esittää naisten sorron olevan miesten salaliiton seurausta. Susan Faludi on kartoittanut lähinnä yhdysvaltalaista takaiskua 80-luvulla ja esittää tuloksensa kirjassaan "Takaisku - julistamaton sota naisia vastaan" (Faludi 1994). Faludin mukaan takaiskun keskeinen viesti on ollut se, että naisliike ja naisten saavuttama itsenäisyys on naisten tänä päivänä kokemien ongelmien syytä. Amerikkalaisen takaiskun ominaisuutena on keskittyminen vain naisiin, miehet on

sivuutettu keskustelusta lähes täysin. Faludi osoittaa kirjassaan miten useat takaiskuretoriikan feminismiin vastaiset syytökset eivät perustu tosiasioihin vaan niiden vääristelyihin. Faludin kirjan perusteella vahvistuu kuva siitä, että takaiskun kohdistuu erityisesti radikaalifeminismii vastaan. (Faludi 1994, esim. 31, 38, 118, 261, 297, 336, 356-358.)

Seuraavaksi tarkastelen lähemmin kahta miesten ja feminismiin suhdetta käsittelevässä kirjallisuudessa usein mainittua antifeminististä kirjaa, Nicholas Davidsonin vuonna 1988 kirjoittamaa "The Failure of Feminism" ja Neil Lyndonin vuonna 1992 julkaistua "No More Sex War. The Failures of Feminism". Molemmat kirjoista ovat enemmänkin journalistisia kuin akateemisia, mikä kuvastaa myös antifeminismin luonnetta ennen kaikkea journalistisena ilmiönä. Kirjat ovat paljolti toistensa kaltaisia. Molemmat luovat feminismistä yhden yhtenäisen asian, ja sivuuttavat liikkeen sisäiset erot. Feminismi tarkoittaa heidän kirjoissaan feminismiin toisen aallon valkoisten naisten feminismii, joka on sekoitus liberaalifeminismii (naistenkin tulisi tehdä uraa) ja radikaalifeminismii (miesten ja naisten edut ovat välttämättä ristiriidassa, jolloin sukupuolet ovat toistensa vihollisia). He hyökkäävät erityisesti varhaisen toisen aallon feminismiin populaareja ikoneja (Betty Friedan, Gloria Steinem ja Kate Millet) vastaan.

Molempien kirjoissa feminismi on merkittävä tekijä, mutta epäonnistunut kaikissa tai lähes kaikissa tavoitteissaan, minkä kirjoittajat katsovat johtuvan feminismistä. Feminismin saavutuksina pidettyjen asioiden (esim. naisten taloudellisen itsemääräämisoikeuden lisääntyminen) he katsovat johtuvan yleisestä yhteiskunnallisesta kehityksestä, joka olisi toteutunut ilman feminismiäkin. He esittävät feminisminä feminismiin äärimmäiset muodot ja korostavat feministien miesvastaisuutta, aivan kuten mediakin on tehnyt. Lyndon esimerkiksi puhuu feminismiin "sisarellisesta visiosta miesten sukupuuttoon häviämisestä", mikä ei todellakaan ole feminismiin valtavirtänäkemys (Lyndon 1992, 189). Keskittyessään feminismiin kritisoimiseen kirjoittajat pääosin sivuuttavat syyt feminismiin syntymiseen - naisten kokeman epäoikeudenmukaisuuden ja siihen liittyen miesten ylivallan ja

etuoikeudet. Myöskään feminismin positiivisesti suhtautuvia miehiä kirjat eivät millään tavoin huomioi vaan miehet esitetään feminismin uhreina ja oletetaan kaikkien miesten olevan feminismiä vastaan. (Ks. Lyndon 1992; Davidson 1988.) Kirjojen tarkastelu tukee tulkintaa, että yksi merkittävä syy feminismin ja miesten suhteen negatiiviseen sävyyn on käsitys feminismistä ristiretkenä miehiä vastaan.

2.2 Maskuliinisuus kriisissä?

Käsitys maskuliinisuuden kriisistä on tällä hetkellä hyvin yleinen yhteiskunnallisessa, akateemisessa ja poliittisessa keskustelussa (Whitehead 2002, 47). Kriisissä on kyse "mieheen ja naiseen liitetyistä muuttuneista merkityksistä yksityisellä ja julkisella elämänalueella, ja se ilmenee epätietoisuutena omista päämääristä ja paikasta maailmassa" (Jokinen Arto 2002, 251-252). Kriisi koskee mm. miesten itsetunnon vähentymistä perheenelättäjämallin väistyessä, poikien ongelmia koulussa tai miesten terveysongelmia (esim. Faludi 2000, kuvaa asiaa yksittäisten miesten näkökulmasta journalistisessa kirjassaan). Kriisikeskustelu on siirtynyt yleisestä keskustelusta politiikkaan, jossa sitä voidaan käyttää sanomaan, että tasa-arvo on mennyt liian pitkälle ja että [tasa-arvotyön] huomio pitäisi nyt kiinnittää miehiin. Miehet voidaan kriisiväitteen avulla esittää uutena huono-osaisena ryhmänä, joka tarvitsee tukea yhteiskunnan ja miesten edun nimissä. Kriisikeskustelussa ei useinkaan huomioida miesten välisiä eroja, jotka monissa asioissa ovat suurempia kuin naisten ja miesten väliset erot. Miehistä puhutaan ikään kuin kaikki miehet olisivat samanlaisia. (Whitehead 2002, 47-59.)

Kriisikeskustelulla naisten ja feminismin aiheuttama sukupuolijärjestyksen muutos, esim. naisten lisääntynyt työssäkäynti, nähdään usein ongelmana (käsittääkseni vähemmässä määrin Suomessa, koska naiset ovat integroituneet julkiseen elämään verrattain hyvin). Väitettä voidaan käyttää siirtämään yhteiskunnallista huomiota pois miesten vallasta ja sen seurauksista. Näkemystä maskuliinisuuden kriisistä voikin pitää takaiskuna naisia ja

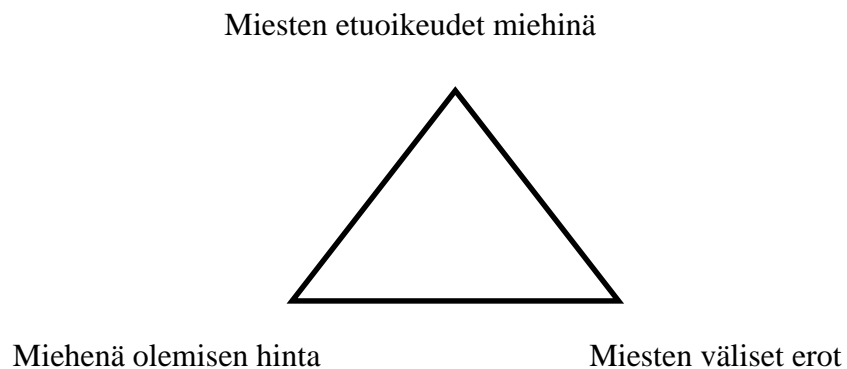
feminismiä vastaan. Kriisikeskustelun olemassaolo paljastaa maskuliinisuuden diskursiivisen (siis ei-luonnollisen) luonteen. Näkemys maskuliinisuuden kriisistä ei ole uusi, vaan se on esiintynyt lukuisia kertoja aiemminkin. Kriisi ei olekaan välttämättä todellinen, vaan ennemminkin käytettävissä oleva kielellinen resurssi. (Mts., 47-59; ks. myös Connell 1995, 84 kommentista kriisikeskusteluun; ja Jokinen Arto 2002 suomalaisesta kontekstista joka vastanee angloamerikkalaista ainakin miehen paikan suhteen koskevana hämmennyksenä. Esimerkeistä suomalaisessa populaarikirjallisuudessa esiintyvistä mies kriisissä -kirjoittelusta ks. Sauri 1998, 9-10 tai Aukia 2001, 9-11.) Kriisikeskustelu osoittaa, että mieheyteen liittyy 2000-luvulla muutospainetta.

2.3 Miesliike reaktiona feminismiin ja "maskuliinisuuden kriisiin"

1960-luvulta alkaen kehittynyt moderni miesliike⁸ on Michael Kimmelin (1996) mukaan syntynyt "maskuliinisuuden kriisin" ja feminismin seurauksena. Molemmat ovat esittäneet miehille haasteen muutokseen, mihin miesliikkeen voi katsoa olevan vastaus. Miesliikettä voisi luonnehtia sosiaalisesti liikehdinnäksi, jossa pääasiassa miehistä koostuva ryhmä pyrkii tekemään miehiin liittyvää sukupuolipoliittikkaa. Tämä tarkoittaa kahta asiaa: 1) ryhmä pyrkii vaikuttamaan johonkin miehiin liittyvään kysymykseen henkilökohtaisella tai julkisella tasolla; 2) ryhmä käsittelee miehiä sukupuolittuneesti eli miehinä, ei pelkkinä ihmisinä (kuten esimerkiksi miesvaltaisen alan ammattiyhdistysliike voisi tehdä). Miesliike, kuten feministinen naisliikekin, on jakautunut hyvin monenlaisiin erilaisiin suuntauksiin. Termiä miesliike käytetään toisinaan viittaamaan koko liikkeeseen ja toisinaan pienempään kokonaisuuteen. Sukupuolipoliittisesti aktiivisia eli julkisuudessa esiintyviä yhdysvaltalaisia miesliikkeitä tutkinut Michael Messner on hahmottanut liikkeen

⁸ Tässä on käytetty ilmaisua moderni miesliike, millä on haluttu korostaa sitä, että nyt on puhe 1960-luvulla alkunsa saaneesta liikkeestä erotuksena 1900-luvun alun maskuliinisuuden kriisin seurauksena syntyneistä miesliikkeistä. Historiallisena kuriositeettina tällaisista liikkeistä voi mainita esim. partioliikkeen (Hantover 1978 ref. Messner 1997, 10). Jatkossa käytetään modernista miesliikkeestä ilmaisua miesliike.

kenttää kolmiokaavion avulla (Messner 1997; ks. Kuva 1). Miesliike eroaa muista johonkin identiteettiin perustuvista liikkeistä (esim. feministinen naisliike) siinä, että sen lähtökohta ei periaatteessa voi olla liikkeen jäsenten kokema sorto (Connell 1998, 231), vaikkakin osa miesliikkeestä on myöhemmin omaksunut juuri tällaisen näkemyksen korostaessaan miehenä olemisen hintaa (Messner 1997, 41-48).

Kuva 1. Miesliikkeen poliittisen maaston keskeiset teemat Messnerin (1997) mukaan.

Kolmion kärjistä *Miehenä olemisen hinta* viittaa niihin ongelmiin, joita miehet kohtaavat juuri miehenä olemisensa vuoksi. Miehiä ei tällöin useinkaan verrata toisiin miehiin vaan naisiin, ikään kuin kaikki miehet olisivat samanlaisia. (Messner 1997, 12.) Suomalaisessa kuten myös kansainvälisessä keskustelussa ongelmia ovat mm. miesten huono asema avioerossa, naisia lyhyempi elinajanodote tai syrjäytyminen ja itsemurhat (keskeisistä suomalaisista teemoista ks. esim. Kempe 2000a).

Miesten etuoikeudet miehinä taas viittaa etuoikeuksiin, joita miehillä on luokkana suhteessa naisiin luokkana. Ns. Profeministinen miesliike, joka on painottanut miesten etuoikeuksia on myös painottanut miesten ongelmallista käytöstä: fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa, seksiteollisuuden asiakkuutta yms. (Messner 1997, 12, 49-63.) Kun puheena on miesten

etuoikeudet miehinä, niin teemoja ovat esimerkiksi taloudellisen eliitin miesvaltaisuus, miesvaltaisten alojen hyvä palkkataso tai se, että miesten ei tarvitse pelätä seksuaalista väkivaltaa samassa määrin kuin naisten. Miesten etuoikeudet voivat koskea myös arkea, esim. kotitöiden epätasaista jakautumista. Tässäkään näkökulmassa miesten väliset erot eivät usein nouse esiin.

Miesten väliset erot viittaa keskusteluun, jossa korostuvat miesten välinen eriarvoisuus. Näitä ovat erityisesti seksuaaliseen suuntautumiseen, etnisyyteen ja sosiaaliseen luokkaan liittyvät kysymykset, vaikkakin sosiaaliluokka on saanut muita vähäisempää huomiota (Messner 1997, 12, 63-89.) Esimerkiksi voidaan puhua siitä, että homoseksuaalit miehet kohtaavat syrjintää työssä ja yksityiselämässä tai maahanmuuttajamiehet kohtaavat syrjintää ja rasismia.

Messnerin mukaan nämä kolme asiaa, miehenä olemisen hinta, miesten etuoikeudet miehinä ja miesten väliset erot, olisi kaikki hyvä pitää mielessä kun puhutaan sukupuolten välisistä suhteista (1997, 8). Hän sijoittaa yksittäiset yhdysvaltalaiset miesliikkeet jonnekin kolmion sisään pisteen muodossa, mikä tarkoittaa sitä, että jokainen miesliike on jossain suhteessa kolmion kaikkiin kärkiin ja kolmion keskellä sijoitettu miesliike korostaisi kaikkia puolia yhtä paljon. Messnerin kolmiota hyödynnän aineiston analysoinnin yhteydessä.

2.3.1 Suomalaisen miesliikkeen kirjo

Suomalaista miesliikettä kartoittaneen Arto Jokisen (1999) mukaan suomalainen miesliike on varsin pieni ja pitää sisällään erilaisia painotuksia. Hän toteaa miesliikkeen koostuvan kasvuryhmistä, isyysneuvonnasta, isä-vauva-toiminnasta, mieskaveritoiminnasta, väkivallan vastaisesta liikkeestä, Man-sähköpostilistasta, Miespäivistä sekä Miessakit ry:stä ja TANE:n miesjaostosta. (Mts., 33-34.) Jokisen listan lisäksi on mainittava kristillinen

miesliike, Profeministiset ryhmät sekä Miehen tie ry, joka pyrkii miesten hyvinvointiin. Merkittävää tässä listauksessa täydennettynäkin on se, että siitä puuttuvat täysin miesten välisiin eroihin keskittyvät liikkeet, joilla on ollut tärkeä rooli esim. Yhdysvalloissa, kuten yllä kerrottiin.

Jokinen arvelee homomiesten puuttumisen suomalaisesta miesliikkeestä johtuvan joko homofobiasta ja seksismi tai sitten Seksuaalinen tasavertaisuus ry:n (SETA) järjestämästä toiminnasta, jossa seksuaalivähemmistöihin kuuluvat miehet ovat voineet tavata toisiaan. (Jokinen Arto 2000a, 23.) Suomalaiseen miesliikkeeseen kuulu myös erittäin vähän etnisten vähemmistöjen edustajia, eikä heillä ole tietojeni mukaan omaa miesliikehdintää. Profeministimiehet⁹-ryhmä on ainoa tietämäni suomalainen aktiivista sukupuolipolitiikkaa harjoittava miesliikkeen osa, jossa on sekä seksuaalivähemmistöjen edustajia että maahanmuuttajia. Tässä työssä tarkasteltava Man-sähköpostilista on osa suomalaista miesliikettä (Jokinen Arto 1999, 30-39). Lista esitellään luvussa 5.

2.3.2 Miesliikkeen jakautuminen

Angloamerikkalainen miesliike oli alusta asti jakautunut erilaisiin poliittisiin diskursseihin ja käytäntöihin. Tärkein jakolinja kulki (ja kulkee edelleen) miehenä olemisen hinnan ja miesten miehenä kokemien etuoikeuksien painottamisen välillä (Messner 1998, 68). Miesliikkeen alussa nämä erot eivät kuitenkaan olleet selkeästi piirittyneitä. Kun liikkeen piirissä työstetty ajattelu edistyi, syntyi kuitenkin selkeämpi jako miesten etuoikeuksien purkamista painottavien profeministien ja miesten asemaa parantamaan pyrkivien miesten oikeuksien ajajien välillä, siten että näkemysten kannattajat harvoin enää kohtaavat samalla foorumilla. Tällä on ollut seurauksensa näkökulmien yksipuolistumiseen. (Goldrick-Jones

⁹ Profeministimiehet on Helsingissä 1999 perustettu aktivistiryhmä, joka pyrkii edistämään feminismiä ja antamaan miehille ajattelemisen aihetta. Ryhmän kotisivut ovat osoitteessa: <http://www.geocities.com/profeministimiehet>

2002, luku 8.) Profeministinen miesliike on ollut hyvin akateeminen ja tuottanut toiminnallaan paljon kirjallista materiaalia mutta vähän kannattajia (mts. 1, luku 8). Miesten oikeuksia painottavat näkemykset taas tulevat usein muualta kuin yliopistomaailmasta ja ovat yleisemmin kannatettuja (ks. Goldrick-Jones 2002, 173).

Seuraavassa taulukossa esitellään näkemysten peruseroja keskeisiin kysymyksiin nähden. Taulukko on oma tiivistelmäni ja perustuu miesliikettä koskevaan kirjallisuuteen (erityisesti Messner 1997; Clatterbaugh 1990; Goldrick-Jones 2002; Kaufman 1999; Brod 1998; Messner 1998; Whitehead 2002, luku 2). Taulukko perustuu siis angloamerikkalaisessa kontekstissa kirjoitettuun materiaaliin, ja sen soveltuvuudesta Suomeen ei ole tutkittua tietoa. Toivonkin tämän tutkimuksen tuovan lisävalaistusta taulukon soveltuvuuteen Suomessa.

Taulukko 1: Peruserot miesten oikeudet -näkökulman ja profeministisen näkökulman välillä.

	Miesten oikeudet -näkökulma	Profeministinen näkökulma
tyypillinen teema	isien asema perheessä tai avioerossa	miesten väkivalta tai seksismi yhteiskunnassa
miesten kokemat ongelmat	keskeistä	vaietaan, vähätellään tai nähdään etuoikeuksien kääntöpuolena
miehet ja sosiaaliset ongelmat	paino ongelmissa joissa miehet uhreja	paino ongelmissa joissa miehet aiheuttajia
suhde miesten etuoikeuksiin yhteiskunnassa	ei korostu, saatetaan kiistää kokonaan tai vaieta	korostuu, keskeistä yritys purkaa etuoikeuksia
naisten ongelmat (rakenteelliset ja "yksityiset")	vaietaan, vähätellään tai ratkaisu ei ole miesten asia	keskeistä, miesten tulisi osallistua ratkaisemiseen

miesten väliset erot	vähän käsitelty, usein oletus miehestä valkoisena ja keskiluokkaisena	käsitelty jonkin verran, seks. vähemmistöt olleet tärkeitä liikkeelle, yritystä huomioida etnisyyttä
suhde feminismiin	ristiriitainen tai negatiivinen, "vain naisille"	positiivinen, "myös miesten etu", kannattavat

Taulukon hahmottaman peruseron voi tiivistää kahteen "unohdukseen": toisen näkökulman tarjoamassa analyysissä "unohdetaan" usein miesten ongelmallinen toiminta (esim. väkivalta), kun taas toisessa "unohdetaan" miesten kokemat ongelmat (esim. avioeron yhteydessä).

2.3.3 Profeministinen visio miehistä ja feminismistä

Koska profeministinen miesliike on se osa miesliikettä joka on tuottanut eniten akateemista tekstiä ja jossa on pyritty luomaan ja systematisoimaan positiivista ja rakentavaa suhdetta feminismiin (ja tasa-arvoon) esittelen seuraavaksi lyhyesti profeministisen näkökulman perusajatukset suhteessa feminismiin. Näkökulma on luettu miesliikettä koskevasta kirjallisuudesta (erityisesti Messner 1997; Clatterbaugh 1990; Goldrick-Jones 2002; Kaufman 1999; Brod 1998; Kimmell 1998b; Messner 1998; Whitehead 2002, luku 2; lisäksi on hyödynnetty Digbyn (1998) sekä Schachtin ja Ewingin (1998a) toimittamien antologioiden artikkeleista niitäkin, joita tässä ei mainittu).

Näkemyksen ytimen voi tiivistää kahteen teemaan. Toinen on se, mitä *vaatimuksia* miehille on esitetty. Toinen taas keskittyy näiden vaatimusten kuuntelun *motivointiin* miesten

näkökulmasta. Keskeinen kysymys tällöin on ollut, mitä miehillä on saatavana tasa-arvon edistämisestä.

Ensinnäkin, miehiä on vaadittu kantamaan vastuunsa tasa-arvon lisäämisessä ja seksismin vähentämisessä. Tämä tarkoittaa sekä oman että muiden miesten vahingollisen käyttäytymisen vastustamista. Vahingollisen käyttäytymisen moninaisesta kirjosta - blonditseille nauramisesta aina naisten sarjamurhaamiseen asti on keskiössä ollut erityisesti seksuaalinen ja fyysinen väkivalta. Sen tuomittavuudesta vallitsee - julkisuudessa - yksimielisyys. Lisäksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimus on tarkoittanut sitä, että miesten tulisi luopua omasta sukupuolestaan johtuvista etuoikeuksista. Jälleen skaala on ollut laaja pitäen sisällään aina oikeudesta olla tekemättä kotitöitä¹⁰ suurempaan poliittiseen edustukseen ja kulttuuriseen mieskeskeisyyteen asti. *Eli vaatimuksena ovat olleet: miesten pitäisi lopettaa seksistinen käyttäytyminen ja luopua etuoikeuksistaan. Nämä vaatimukset ovat tuttuja feministisestä ajattelusta.*

Miten motivoida miehiä? Toisaalta on vedottu oikeudentuntoon, mutta erityisesti on pyritty osoittamaan, että seksistinen käyttäytyminen ja etuoikeudet ovat miehille pahasta - ei hyvästä. Tätä on kytketty ns. vallitsevaan miehen malliin ja sen ongelmallisuuteen. Argumentti on ollut, että vallitseva miehen malli, jonka siis on katsottu olevan osallisena tasa-arvo-ongelmiin, on vahingollinen miehille itselleen. Tasa-arvoisempi käyttäytyminen toisi siis mukanaan positiivisia muutoksia miehille itselleen. Feminismin on katsottu mahdollistavan miehille paremman ja inhimillisemmän elämän. Mm. Michael Kaufman (1999) ja Michael Kimmel (1998b) ovat kehittäneet tämän kappaleen ajatusta yhdistäen miesten vallan ja ongelmat väitteessään, että ongelmat johtuvat miesten vallasta ryhmänä, sekä järjestelmästä, joka ajaa miehiä pyrkimään valtaan. Monet profeministiset kirjoittajat ovat viime aikoina kiinnittäneet huomiota profeminismin miessuhteeseen. Miesmyönteisyyttä on pidetty tulevaisuuden suuntana, koska sen uskotaan houkuttelevan

¹⁰ Hivenen hämmästyttävästi tämä tasa-arvolle tärkeä lähes jokaista miestä koskettava teema - kotitöiden epätasainen jakautuminen naisten ja miesten välillä - on jopa maininnan tasolla harvinainen teema

enemmän miehiä (esim. Brod 1998) ja välttävän miesten syyllistymistä ja painottavan sen sijaan vastuun ottamista (Kaufman 1999, 79).

2.4 Kaksi ongelmaa miesten ja feminismin suhteessa

Miesten ja feminismin (myönteisestä) suhteesta on todettu, että se on vaikea (Hearn 1992, 161) tai jopa poliittisessa mielessä mahdoton (Heath 1987, 1). Mahdottomuus johtuu Heathin mukaan siitä, että feminismissä on kyse miesten vallan ja hyväksikäyttämisen (appropriation) haastamisesta (mts. 1). Feministinen käsitys miesten vallasta ja etuoikeuksista yhteiskunnassa on helposti abstrakti, koska niitä on vaikea selkeästi havaita tai osoittaa. Monilla miehillä onkin kokemus siitä, että juuri heillä ei ole valtaa (Kaufman 1999; Kimmel 1998b; Faludi 2000 kuvaa tätä ansiokkaasti). Tämä liittyy siihen, että miesten ylivalta on epätasaisesti jakautunutta: yhteiskunnan huipun lisäksi myös pohja on miesten kansoittama (Kempe 2000b, 40). Lisäksi etuoikeudet voivat tuntua itsestään selviltä, eikä niitä mielletä etuoikeuksiksi (Kimmel 1998b). Myönteinen suhde feminismiin saattaa tarkoittaa miehelle helposti abstraktia tai etäistä suhdetta miesten valtaan tai ongelmakäyttäytymiseen (jotka molemmat helposti nähdään liittyvän vain toisiin miehiin, ei itseen) ja läheisempää suhdetta feminismin mainostamaan miesten(kin) vapautumiseen sukupuoleensa liittyvistä rajoitteista. Tällöin vaarana on ajautuminen pois tasa-arvon edistämisestä pelkkään miesten aseman parantamiseen, kuten yhdysvaltalaiselle miesten vapautusliikkeelle on käynyt. (Messner 1997, 36-41.)

Toinen miesten ja feminismin (sekä miesten ja tasa-arvon) suhteeseen liittyvä ongelma koskee syyllisyyttä. Miesten määrittelemisen alistajiksi sukupuolensa perusteella on aiheuttanut syyllisyyttä miesliikkeessä. Syyllisyys on ollut merkittävä este antiseksistiselle toiminnalle, koska se on aiheuttanut eräänlaista halvaannusta (esim. seuraavan kaltaisia

angloamerikkalaisissa profeministisessä kirjallisuudessa, vaikka sen ratkaisu on teoreettisesti hyvin yksinkertainen ja konkreettinen (asiasta Suomea koskien ks. TANE & Tilastokeskus 2001, luku 4).

ajatuksia: "tein mitä tahansa, olen kuitenkin syyllinen alistamiseen, koska olen mies"). (Goldrick-Jones 2002, 42, 160-162; Seidler 1991, 36, 40.) Victor Seidler arvelee, että anti-seksistisen (70- ja 80-luvuilla profeminismistä puhuttiin usein antiseksisminä) liikkeen voimakas syyllisyys johti seksismin käsittämiseksi abstraktina ideologiana, eikä jokapäiväisessä elämässä esiintyvänä suhteina (Seidler 1991, 40). On huomattavasti vaikeampi vastustaa abstraktia ideologiaa kuin vaikuttaa jokapäiväisen elämän tilanteisiin. Tämä asia liittyyneekin yllä mainittuun ongelmaan eli abstraktiin suhtautumiseen ongelmiin. Syyllisyys-teema ei ole vieras suomalaisellekaan keskustelulle miehistä ja tasa-arvosta, mistä kertoo esimerkiksi Hannu Sepposen sukupuolten tasa-arvosta kertova artikkeli "Syytettyjen penkillä" tuoreessa Suomen Kuvalehden Mies-liitteessä (Sepponen 2003). Tässä mainitut ongelmat eivät koske vain profeminististä miesliikettä. Angloamerikkalaisen miesten oikeudet -liikkeen retoriikkaa miehistä todellisena syrjittynä sukupuolena (Messner 1997, 41-42) voi myös tulkita reaktiona syyllisyyden tunteisiin.

Tämän luvun yhteenvedona voidaan todeta, että miesten ja feminismin ongelmallinen suhde miehiin asettaa merkittävän haasteen miesten rakentavalle osallistumiselle tasa-arvotyöhön. Toisaalta luku herättää myös toivoa: mieheyden kriisi ja siihen liittyvät muutospaineet voivat johtaa siihen, että yksi reaktio muutospaineeseen on tasa-arvoisemman mieheyden mallin vahvistuminen. Luku herättää myös kysymyksiä siitä, heijastuuko feminismin negatiivinen julkisuuskuva valitussa aineistossa ja nousevatko tässä esitellyt ongelmat aineistossa keskustelun aiheiksi.

3 Sosiaalinen konstruktionismi ja "kolme kriittistä" teoreettisina viitekehyksinä

Tässä luvussa tarkastellaan työn teoreettista viitekehystä. Sosiaalinen konstruktionismi toimii eräänlaisena yleisenä viitekehysenä. Toinen viitekehys koostuu kriittisestä miestutkimuksesta, kriittisestä sosiaalipsykologiasta sekä kriittisestä diskurssianalyysistä. Yhdessä näistä käytän nimitystä "kolme kriittistä", mikä viittaa niiden moniin yhteisiin piirteisiin. Työ perustuu sosiaalisen konstruktionismin ja kolmen kriittisen mukanaan tuomiin taustaoletuksiin ja arvoihin, joita esitellään alla.

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi rajaa sitä, miten tämän tutkimuksen lähtökohtia, taustakirjallisuutta, aineiston analyysiä ja analyysistä tehtäviä johtopäätöksiä ymmärrän. Sosiaaliseen konstruktionismiin ei kuitenkaan juuri viitata tekstin kuluessa. Tämä johtuu osaltaan siitä, että myös myöhemmin esiteltävät kolme kriittistä sekä diskurssianalyysi pohjaavat samoihin ajatuksiin kuin sosiaalinen konstruktionismi tai suoraan sosiaaliseen konstruktionismiin, joka toimiikin eräänlaisena metatason taustateorian.

Kuten feminismikin, myös sosiaalinen konstruktionismi saa erilaiset kasvot sen mukaan, kuka siitä kirjoittaa. Aihetta sosiaalipsykologisesta näkökulmasta lähestynyt Vivien Burr (1995) toteaa, että eri näkemyksiä sosiaalisesta konstruktionismista voi ajatella perheyhtäläisyyden käsitteen avulla. Burrin mukaan sosiaaliseen konstruktionismiin kuuluu seuraavia kantoja, joita kaikkia ei tarvitse kannattaa ollakseen sosiaalinen konstruktionisti.

- Kyseenalaistava suhtautuminen näkemykseen, että maailma on sellainen millaisena sen havaitsemme. Maailman havainnoimisessa käyttämämme kategoria (esim. feminismi – antifeminismi) ei välttämättä viittaa todellisiin jaotteluihin.
- Historiallisen ja kulttuurisen kontekstin korostaminen. Ymmärrys syntyy aina sidottuna kontekstiin. Ei ole olemassa kontekstitonta ymmärrystä (eli ns. puhdasta objektiivisuutta).
- Se, miten ymmärrämme maailmaa, ei perustu maailman objektiiviseen tarkkailuun, vaan sosiaalisiin prosesseihin, joissa ihmiset vuorovaikutuksellaan rakentavat eli sosiaalisesti konstruoivat tuota näkemystä.
- Sosiaalinen konstruktio ylläpitää toisia toiminnan muotoja ja sulkee toisia pois (esim. ihmisten jaotteluun feministeihin ja antifeministeihin saattaa vähentää eri tavalla feminismistä ajattelevien yhteistyötä ja keskinäistä vuorovaikutusta).

Nämä kannat ohjaavat huomiota kieleen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä prosesseihin, joissa käsitystä todellisuudesta muovataan. (Mts., 2-8.)

3.2 Kolme kriittistä näkökulmaa

Työn keskeinen näkökulma tutkimusaiheeseen, aineistoon ja sen analysointiin pitää sisällään elementtejä kolmesta kriittisestä näkökulmasta: 1) *Kriittisestä miestutkimuksesta*, 2) *kriittisestä sosiaalipsykologiasta*, sekä 3) *kriittisestä diskurssianalyysistä* (käytän näistä yhdessä nimitystä "kolme kriittistä").

Kaikilla näillä näkökulmilla on yhteisiä piirteitä, jotka ankkuroituvat termiin "kriittinen". Kriittisyys ei tässä tarkoita pelkästään jonkin asian kritisoimista, vaan sillä on monia muitakin merkityksiä. Kyse on näkökulmasta, joka vaikuttaa siihen, millä tavoin työtäni ja sen lähtökohtia ajattelen, minkälaisella menetelmällä aineistoani analysoin ja minkälaisiin

pohdintoihin tulokset ja niiden tulkinta johtavat. Kyse ei siis vielä ole varsinaisesta tutkimusmenetelmästä tai analyttisistä työkaluista vaan niihin liittyvästä taustasta.

Kaikki kolme "kriittisyyttä" pitävät sisällään samoja korostuksia. Alla tiivistän näkökulmien yhtäläisyyksiä oman tulkintani mukaan, minkä jälkeen käsitellään kunkin tavan ominaispiirteitä. Käsitteistä kriittisestä miestutkimuksesta pohjautuu ennen kaikkea sen voimakkaimman puolestapuhujan Jeff Hearnin kirjoituksiin (Collinson & Hearn 1994; Hearn 1997; Hearn 1998a; Hearn 2001a, Hearn & Lattu 2002b, 50; Hearn, Lattu & Tallberg 2003, 18-19). Kriittisestä sosiaalipsykologiasta on kirjoitettu mm. sitä käsittelevässä antologiassa (Ibáñez & Ñíguez 1997), jonka ensimmäisiin kappaleisiin pohjaan, (Spears 1997; Stainton Rogers & Stainton Rogers 1997) sekä *Psykologia*-lehdessä (Ylijoki 1999). Kriittisen diskurssianalyysin periaatteita olen lähestynyt sen kansainvälisesti tunnetuimpien harjoittajien Norman Faircloughin, Ruth Wodakin (Fairclough & Wodak 1997; Titscher et al. 2000, 146-147, 165) ja Teun A. Van Dijkkin (1993) sekä Arja Jokisen ja Kirsi Juhilan artikkelin (1999) avulla. Näkökulmien erityispiirteitä käsitellään alla. Näiden kolmen kriittisen lähestymistavan *yhteiset piirteet* ja siten myös sanan "kriittinen" tarkennettu merkitysisältö tässä tutkimuksessa on:

- historiallisuus ja sosiaalisen kontekstin korostaminen
- tutkijan reflektiivisyys
- pyrkimys yhdistää teoria ja käytäntö
- oppositionaalinen suhde vallitsevaan tai hegemoniseen asiantilaan
- normatiivinen asenne ja pyrkimys emansipaatioon
- vaikutteiden saaminen länsimaisesta marxismista ja Frankfurtin koulukunnasta
- Feministeillä ja naistutkijoilla on ollut voimakas panostus kunkin näkökulman kehittämisessä (Hearn & Lattu 2002a, 10; Wilkinson 1997, 178-179; Van Dijk 1993, 251)
- Valta on yksi keskeisistä käsitteistä

Historiallisuus ja kontekstin korostaminen tarkoittavat sitä, että tutkija välttää tulkitsemasta tutkimiansa ilmiöiden ominaisuuksia universaaleina, ajattomina ja sellaisenaan olemassa olevina. Tämä tarkoittaa usein sen ajatuksen hylkäämistä, että kielellistä aineistoa sinänsä - ilman tietoa kulttuurista jossa se sijaitsee - voisi analysoida mielekkäästi (esim. Wetherell 1998, 402-405). Reflektiivisyys on sitä, että tutkija pohtii omaa asemaansa suhteessa tutkimusaiheeseen ja tutkimusmenetelmiin poliittiselta ja epistemologiselta kannalta. Pyrkimys yhdistää teoria ja käytäntö tarkoittaa yritystä huomioida molemmat tutkimuksessa ja sen raportoinnissa. Vallitseva tai hegemoninen asiointila tarkoittaa joko sosiaalisten suhteiden järjestäytymisen tapaa tai tieteellisyyden menetelmiä, kriteereitä tai ihanteita. Näihin suhtaudutaan haastavasti tai haetaan muutosta. Normatiivinen asenne ja pyrkimys emansipaatioon taas tarkoittavat asennetta, jossa tutkija "ottaa kantaa", ollen lähes poikkeuksetta ns. sorrettujen puolella.

Listan ominaisuuksista kaikki paitsi ensimmäinen ja kaksi viimeistä ovat myös piirteitä, joita filosofi James Bohman (1999, 195) listaa kriittisen sosiaaliteorian piirteiksi. Bohman tosin mainitsee oppositiosuhteen yhteydessä vain on positivismin sekä faktan ja arvon erottamisen toisistaan. Bohman mainitsee myös valtavirtatiedettä suuremman teoreettisuuden kriittisen teorian ominaisuutena. "Kolmen kriittisen" yhteiset piirteet eivät ole sattumaa, vaan johtuvat yhteisestä taustasta, mm. ns. kielellisestä käänteestä, joka on koskenut sosiaalitieteitä ja filosofiaa - lähes jokainen sosiaalitutkimuksen ala onkin kohdannut myös "kriittisen" näkökulman syntymisen (Hammersley 1997, 237-238).

Martyn Hammersleyn (mts. 239) mukaan kriittiset tutkijat esittävät kaksi haastetta valtavirtatutkimukselle:

- 1) Tekstien tai instituutioiden tutkiminen ilman niiden sijoittamista yhteiskunnan rakenteisiin jättää huomioimatta miten yhteiskunnan kapitalistiset, seksistiset tai rasistiset piirteet vaikuttavat kaikkeen mitä yhteiskunnan parissa tapahtuu.

- 2) Kun valtavirtatieteilijät väittävät olevansa poliittisesti neutraaleja he todellisuudessa nojaavat usein implisiittisiin oletuksiin yhteiskunnasta, jotka heijastelevat heidän omaa asemaansa ja uskomuksiaan. Samalla he uudistavat vallitsevaa tilannetta.

Jokaisessa kriittisessä näkökulmassa painotetaan hieman eri asioita riippuen mm. siitä, mitä sanan "kriittinen" jälkeen tulee. Seuraavaksi esittelen näkökulmien erityispiirteitä sekä sen jälkeen kriittisyyteen liittyviä ongelmia.

3.2.1 Kriittinen miestutkimus

Tutkimusalueesta, jossa miehet tai maskuliinisuudet¹¹ ovat huomion kohteena käytetään muutamia eri nimiä. Nimiä saatetaan käyttää ongelmattomasti synonyymeinä mutta niistä on myös kiistelty - erityisesti siitä, miten niitä käännetään englannin kielelle. (Varanka 2003, 8.) Lisäksi on ainakin kolme erilaista lähestymistapaa tehdä tällaista tutkimusta. Onkin paikallaan esittää seuraava oma jaotteluni asian selventämiseksi. Jaottelu pohjaa hyvin pitkälti Hearnin ja Latun (2002b) artikkeliin. Lähestymistavat ovat:

1. *Miehiä koskeva tutkimus* voidaan määritellä kaikkena miehiin liittyvänä tutkimuksena. Sen ei tarvitse olla sukupuolittunutta eli sukupuolen ei tarvitse olla keskeinen analyttinen kategoria. Suomalainen esimerkki on mm. Matti Kortteisen (1982) tutkimus lähiöistä. (Hearn et al. 2003, 18; Hearn & Lattu 2002b, 50.) Olennaista on se, että tutkittavana on miehiä mutta ei juurikaan tai ollenkaan naisia. Hyvin suuri osa yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta on käytännössä ollut tällaista, vaikkakaan ei usein tietoisesti (Hearn 1997, 48-49). Käsitteiseni mukaan Hearnin arvio koskee myös sosiaalipsykologista tutkimusta, vaikkakin uudempi, 1900-luvun loppupuolella ja sen jälkeen tehty, tutkimus näyttäisi käsittelevän myös naisia.

¹¹ Termiä käytetään teoreettisesti edistyneemmässä miestutkimuksessa yleisesti monikossa. Monikon käytöllä viitataan siihen, että on olemassa monia erilaisia maskuliinisuuksia, joiden merkityssisältö on suhteessa historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin (Carrigan, Connell, Lee 2002, 111-114).

2. *Miestutkimus* on sellaista miehiä koskevaa tutkimusta, joka on sukupuolittunutta. Miehet siis nimetään tutkimuksessa miehiksi eli he eivät vain ole "psykologian opiskelijoita" tai "lähiön kanta-apakan asiakkaita". Miestutkimus voi olla pro-, antifeminististä tai neutraalia suhteessa feminismiin ja se voi olla kytkeytynyt tai olla kytkeytymättä sukupuolen teoretisointiin nais-, ja sukupuolen tutkimuksessa. Esimerkki suomalaisesta miestutkimuksesta on mm. Juha Siltalan (1994) "Miehen kunnia" (Hearn & Lattu 2002b, 50). Suhde feminismiin on miestutkimuksessa olennainen kysymys, koska miestutkimus on hyvin pitkälti syntynyt naistutkimuksen vaikutuksesta. Naistutkimus taas on useimmiten feminististä. Angloamerikkalaisessa kontekstissa sellainen miestutkimus, joka on käyttänyt itsestään nimeä men's studies tai the new men's studies, on kohdannut voimakastakin kritiikkiä (Canaan & Griffin 1990; Schacht & Ewing 1998b, 127-130; Hearn 1997, 56; Hearn et al. 2003, 18; Sipilä 1994, 29-30; ks. myös Wahlström 2002), mikä käsitykseni mukaan on johtanut kriittisen miestutkimuksen syntymiseen.

3. *Kriittinen miestutkimus* (critical studies on men) on miestutkimusta, joka on avoimen profeminististä sekä kriittistä. Paikannan oman työni kriittisen miestutkimuksen alaan kuuluvaksi.

Hearn toteaa kriittisestä miestutkimuksesta:

Kriittinen miestutkimus pohjautuu feministisiin, profeministisiin, kriittisiin, valtasuhteita painottaviin, materiaaliisiin ja diskursiivisiin lähtökohtiin. Kriittisessä lähestymistavassa suhtaudutaan kriittisesti tutkimusaiheeseen, tutkijan itsereflektio on tärkeää, tiedostetaan tutkijan ja aiheen sosiaalinen paikantuminen, otetaan huomioon valtasuhteet ja tiedon sosiaaliset perustat, sitoudutaan poliittisesti naisten ja miesten emansipaatioon ja suositaan, silloin kun se on mahdollista, empiiristä tutkimusta pelkän spekuloinnin sijaan.

(Hearn et al. 2003, 19, Hearn 1998a, 801).

Kriittisessä miestutkimuksessa kriittinen asenne kohdistuu erityisesti sukupuoleen sekä tutkimuksen kohteena (miehet tai miesliike), että tutkimuksen tekijöiden ominaisuutena

(naiset, miehet tai molemmat yhteistyössä). Hyvin suuri osa kriittisestä miestutkimuksesta on naisten tekemää.

Keskeinen tekijä kriittisessä miestutkimuksessa - erityisesti sosiologisesti orientoituneessa - on ollut pyrkimys (miehisen) vallan teoretisoimiseen ja purkamiseen (Whitehead 2002, 83; Edley & Wetherell 1996, 97). Miesten valtaa on käsitelty hyvin vähän miehiä koskevassa tutkimuksessa, Euroopassa (Hearn et al. 2002, 403), myös Suomessa (Lattu et al. 2003). Kriittinen miestutkimus pyrkiikin korjaamaan tätä puutetta. Lähestymistapojen välinen suhde on hierarkkinen siten, että kaikki kriittinen miestutkimus on miestutkimusta ja kaikki miestutkimus on miehiä koskevaa tutkimusta.

3.2.2 Miesten tutkiminen miehenä – yritys olla "kriittisesti sympaattinen"

Jeff Hearn on listannut kuusi erilaista tapaa joilla mies voi lähestyä miehiä tutkimuskohteena. Tavat vaihtelevat sympaattisuudesta ambivalenssin kautta kriittisyyteen. Sympaattinen näkökulma hyväksyy tutkittujen näkökulman ja asettuu tukemaan tai ainakin pyrkii ymmärtämään sitä. Kriittisyys taas tarkoittaa kriittistä lähestymistapaa tutkittaviin ja tutkijaan itseensä kriittisyyden tarkoittaessa Hearnin yllä luettelemaa asioita.. Tutkittavien puheita ei uskota sellaisenaan, vaan niitä suhteutetaan mm. sukupuolten välisiin valtasuhteisiin. (Hearn 1998a, 786-801). Omassa työssäni haen näkökulmaa, jota voisi nimittää esimerkiksi kriittiseksi sympatiaksi: pyrin suhtautumaan ymmärtävästi Manlialle kirjoittavien väitteisiin ja en selitä niitä pois valtasuhteen avulla (kuten kriittinen tutkimus toisinaan tekee (Holter 2003a), esimerkiksi tulkitsemalla tutkittavien puheet ilmentymiksi ns. uudesta seksismistä, ks. Riley 2001). Mutta samalla pyrin kuitenkin huomioimaan kirjoittajien väitteiden yhteyden sukupuolten valtasuhteisiin ja työni lähtökohtana toimiviin hypoteeseihin, jotka mainittiin johdantoluvun ensimmäisessä kappaleessa.

3.2.3 Kriittinen sosiaalipsykologia

Kriittisen sosiaalipsykologian antologiaan lukijansa johdattava Spears (1997) kirjoittaa kriittisen sosiaalipsykologian harjoittajia yhdistävän enemmän tai vähemmän seuraavat seikat: Oppositiosuhde sosiaalipsykologian positivistiseen traditioon, jonkinasteinen sitoutuminen sosiaaliseen konstruktionismiin, suurempi painottuminen kvalitatiivisiin menetelmiin, tutkijan itse-reflektiivisyys, kontekstin (myös historiallisen) huomioimisen korostaminen, sekä individualismin kritiikki (Mts., 1-2, 12-16). Kielen ja sen käytön tutkiminen sekä (emansipaatioon pyrkivä) poliittisuus ovat myös tärkeitä teemoja (Stainton Rogers & Stainton Rogers 1997, 30, 39-41; Spears 1997, 5-7, 18-23). Kaikki mainitut teemat koskevat nähdäkseni myös omaa työtäni, vaikkakaan en eksplisiittisesti argumentoi positivistista tieteen tekemisen traditiota vastaan. Kriittisen sosiaalipsykologian sisällä on erimielisyyksiä ja kiistoja tässä luetelluista teemoista ja niiden painoarvoista (Spears 1997).

Kriittisessä sosiaalipsykologiassa kriittisyys kohdistuu tieteenalaan ja sitä kautta siihen liittyviin menetelmällisiin ja tietoteoreettisiin kysymyksiin. Keskeistä on keskustelu siitä, miten tehdään hyvää sosiaalipsykologiaa - sekä tieteellisessä että poliittisessä mielessä.

3.2.4 Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittisessä diskurssianalyysissä kriittisyys kohdistuu kieleen ja sen käyttöön sekä sen kuvaamiseen, miten kielen käytöllä uusinnetaan ja ylläpidetään valtasuhteita. Kriittinen diskurssianalyysi on tutkimusta, jossa lähdetään emansipatorisesta velvoitteesta vaikuttaa sosiaalisiin käytäntöihin ja suhteisiin. Muista tekstin analysoimisen tavoista poiketen se pyrkii ensisijaisesti puuttumaan sosiaalisiin ongelmiin. (Titscher et al. 2000, 146-147, 165; Fairclough & Wodak 1997, 258-259; Van Dijk 1993, 252-253.)

Kriittisen diskurssianalyysin mukaan kielen käyttö on sosiaalinen käytäntö. Tämä tarkoittaa, että huomio ei ole kielessä tai sen käytössä sinänsä, vaan sosiaalisten ja kulttuuristen prosessien ja rakenteiden osittain kielellisessä luonteessa. Kielen käyttö nähdään samalla sekä sosiaalisesti muotoutuneena että sosiaalisia käytäntöjä muotoilevana. Tämän vuoksi kielen käyttö liittyy voimakkaasti valtaan ja valtasuhteet nähdäänkin diskursiivisina. Kuten kahdessa muussakin esitellyssä näkökulmassa, myös kriittisessä diskurssianalyysissä valta on keskeinen käsite. Valta ilmenee teksteissä ja myös valtakamppailut ovat usein diskursiivisia. Huomio on ennen kaikkea sosiaalisessa, ryhmien välisessä vallassa eikä yksilöiden vallassa. Pääsy levittämään omaan puhettaan, esim. medioiden sisältöön vaikuttamalla (discourse access) tuo jollekin ryhmälle valtaa. (Fairclough & Wodak 1997, 258, 271-273; Van Dijk 1993, 254, 256-257.) Esimerkiksi pääministerillä on enemmän vaikutusta ihmisten ajatuksiin (eli valtaa) kuin työttömällä metsurilla, koska pääministeri voi halutessaan järjestää lehdistötilaisuuden, jossa hänen ajatuksensa julkaistaan satojen tuhansien ihmisten nähtäväksi.

Kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssit nähdään historiallisina. Tämä tarkoittaa sitä, että tietty teksti on ymmärrettävissä vain suhteessa tilanteeseen, jossa sitä käytetään. Tilanne pitää sisällään suhteen toisiin diskursseihin menneisyydessä ja tulevaisuudessa sekä tietyt käytännöt ja säännöt ja sijoittumisen ympäröivään kulttuuriin ja ideologiaan. (Fairclough & Wodak 1997, 276-277.) Tässä lainatut kriittisen diskurssianalyysin tunnetuimmat puolestapuhujat ovat kehittäneet kriittistä diskurssianalyysiä myös erityisiä metodisia välineitä, mutta en hyödynnä niitä tässä työssä. Tämä johtuu kahdesta syystä: 1) nämä välineet on kehitetty erilaisia tarkoituspäriä varten, kuin mitä omassa tutkimuksessani on, ja 2) on tarjolla paremmin sosiaalipsykologiseen lähestymistapaan sopivia välineitä, jotka sopivat paremmin myös tämän tutkimuksen tavoitteisiin.

3.2.5 Kriittisen lähestymistavan sudenkuoppia

Koska oma työni nojaa voimakkaasti yllä esiteltyihin "kolmeen kriittiseen", on syytä pohtia näkökulmallisen sitoumuksen aiheuttamia sudenkuoppia. Näitä ovat erityisesti kriittisen normatiivisuuden (eli sorrettujen puolella olemisen) oikeuttamisen ongelmallisuus sekä sosiaalisten ryhmien käsitteleminen liian yksinkertaisella tavalla (Hammersley 1997, 239-240, 244; Holter 2003a.)

Normatiivisuuden oikeuttamisesta

Kriittisen diskurssianalyysin ja kriittisen sosiaalitieteen perusteita ja erityisesti normatiivisuuden oikeuttamista luotaavassa artikkelissa Martyn Hammersley (1997) nimeää kolme tapaa perustella kriittisyys: *marxilainen ja frankfurtilainen kriittinen teoria, yksinkertainen päättäminen (decisionism) ja habermasilainen universaalipragmatiikka*. Hammersley toteaa, että kriittisessä diskurssianalyysissä ja suuressa osassa kriittistä sosiaalitiedettä kriittisyyden perusteita ei useinkaan ole pohdittu, vaan ne on otettu itsestään selvinä. Tämä on ongelmallista, koska kriittinen näkökulma väittää olevansa itse-reflektioivaa. (Mts., 239-240, 244.)

Marxilaisen näkökulman mukaan ideologia peittää totuuden (mistä syntyy ns. väärää tietoisuutta, mikä selittää "alistettujen" antaman tuen järjestelmälle - JV) aiheuttaen ongelmallisen sosiaalisen tilanteen. Ideologian kritiikki näyttäytyy täten kriittisen tutkijan päätehtävänä. Ongelmia tästä syntyy koska ei tiedetä mikä voisi falsifioida näkökulmaa ja miksi tutkijalla olisi epistemologisesti etuoikeutettu asema nähdä ideologian taakse. (Mts., 241-242.)

Yksinkertaisen päättämisen mukaan perustelu kriittisyydestä on ns. uskon hyppy eli kriittisyys vain valitaan. Suuri osa kriittisestä tutkimuksesta sosiaalitieteissä nojaa Hammersleyn mukaan tähän näkökulmaan, ainakin implisiittisesti. Vaikka suurin osa

kriittistä tutkimusta onkin (toistaiseksi) ollut vasemmistolaista ja heikkojen puolella, on tällainen perustelu kriittisyydelle mahdollista myös silloin kun tutkimuksella edistetään mitä kiistanalaisinta politiikkaa. (Mts., 242-243.)

Habermasilainen universaalipragmatiikka nojaa ajatukseen, että "poliittista elämää tulisi hallita säännöillä, jotka perustuvat yhteisymmärrykseen, joka syntyy kriittisen 'ideaalisessa puhetilanteessa' tehdyn reflektion kautta". Ideaalisessa puhetilanteessa rajoitteet ja pakotteet on poistettu ja puhe on rationaalista. Rationaalinen ja demokraattinen ideaali on Habermasin mukaan perusteltavissa inhimilliseen kommunikaatioon kuuluvilla normeilla. (Mts., 243-244.) Ymmärrän Hammersleyn tarkoittavan, että sorrettujen puolella oleminen tarkoittaisi tämän näkökulman mukaan sitä, että heidän äänensä kuuluminen vapautuisi siihen kohdistuvista sarron aiheuttamista rajoituksista mahdollistaen ideaaliseen puhetilanteeseen siirtymistä.

Ongelmallista habermasilaisessa näkökulmassa on, että ideaalista puhetilannetta ei voida perustella reflektiivisen keskustelun avulla ja vain yksien kommunikaation normien kannattaminen on vastakkaista moninaisuuden kunnioittamisen kanssa. Myöskin oletus yhteisymmärryksen syntymisestä ideaalisessa(kaan) tilanteessa ei ole ollenkaan itsestään selvää. (Mts. 243-244.) Kaikissa kolmessa oikeuttamisen perusteessa on siis omat ongelmansa.

Oman kriittisen näkökulmani perustelut nojaavat käytännössä kaikkiin Hammersleyn esittämiin normatiivisuuden perusteluun. Ensinnäkin johdantoluvussa esitetyt perustelut näkemykselle miesten paremmasta asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa mahdollistavat asenteen, jossa tämä näkemyksen kiistävät elävät ns. "väärässä tietoisuudessa". Koska en kuitenkaan esittele tarkempia perusteluja (mikä vaatisi kokonaisen kirjan kirjoittamista) tähän väitteeseen uskomiselle, vaan se toimii työn lähtökohtana, saattaa kyseessä lukijan kannalta olla myös "uskon hyppy". Kolmanneksi, ja kahteen edelliseen perustuen, koska miesten ongelmat ovat usein jossain suhteessa naisten ongelmiin, uskon ideaalisen tilanteen

saavuttamisen tarkoittavan myös naisten ongelmien huomioimista. Tämä tarkoittaisi sitä, että tulkitsisin ongelmallisena kirjoituksen, joka mitätöi naisten kokemia ongelmia miesten ongelmien priorisoimisen kustannuksella.

Kriittiseen tutkimukseen saatetaan usein suhtautua epäilevästi, koska ”se ei ole arvovapaata”, vaan kieltäytyy erottamasta arvot tosiasioista, kuten tieteen ihanteisiin kuuluisi. Tällainen kritiikki on kuitenkin ongelmallista. Ensinnäkin sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti arvojen ja tosiasioiden erottaminen toisistaan on toteutumismahdollisuuksiltaan vähintäänkin ongelmallinen tavoite, koska tosiasiat ovat aina tosiasioita ainoastaan tietyssä kulttuurissa ja historiallisessa ajassa. Mutta vaikka ei oltaisikaan sitouduttu sosiaaliseen konstruktionismiin (kuten itse tässä tutkimuksessa olen), on huomautettava, että normatiivisuus kuuluu hyvin moneen tieteenalaan vaikka sitä ei usein niin ajatellakaan. Esimerkiksi rasismien tutkimuksessa on lähes aina jo valmiiksi sisään kirjoitettuna näkemys, että rasismi on negatiivinen asia. Vastaavasti lääketieteellinen tutkimus pyrkii usein (poikkeuksena voi olla esim. bioaseiden kehittäminen) vähentämään sairautta ja kurjuutta. Molemmat näistä ovat normatiivisia kantoja, joissa jokin ilmiö, esimerkkitapauksissa rasismi tai sairaus, tulkitaan ei-toivotuksi ja sen poissaolo vastaavasti toivotuksi. Normatiivisuus näkyy myös siinä, mikä tulkitaan normaaliksi tai ihannoiduksi ja mikä sairaalloiseksi (esim. onko sairaalloista liiallinen individualismi vai kollektivismi). Omassa tutkimuksessani ei-toivottu asia on sukupuolten välinen epätasa-arvo ja sitä oikeuttava puhe.

Yksinkertaistetut sosiaaliset ryhmät

"Sorrettujen puolella" oleva kriittinen tutkija saattaa helposti teoretisoida aineistoaan siten, että on vain kaksi sosiaalista ryhmää: sorretut ja sortajat, joiden välillä vallitsee yksi suhde, joka on alistaminen (domination) (Hammersley 1997, 245, Holter 2003a). Samalla voi syntyä naiivi käsitys tapahtumista, jotka ovat joko "edistyksellisiä" tai "taantumuksellisia",

ja muutos sinänsä voi näyttäytyä parempana kuin vallitseva tilanne, status quo (Hammersley 1997, 245). Omassa työssäni pyrin välttämään tällaista asetelmaa tulosten tulkinnassa, mistä puhuttiin myös kappaleessa kriittisestä sympatiasta.

4 Diskurssianalyysi, ideologinen dilemma ja tulkinnallinen repertuaari

Tämä luku pitää sisällään kaksi osaa. Ensimmäisessä osassa esitellään diskurssianalyysiä, joka metodologisena näkökulmana analyysiin. Se ei kuitenkaan tarjoa varsinaista analyysimenetelmää, johon tarvitaan tarkempia analyttisiä käsitteitä. Luvun toisessa osassa esitellään analyttisinä työkaluina toimivat ideologinen dilemma ja sen tukikäsitteenä toimiva tulkinnallinen repertuaari.

4.1 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyttistä näkökulmaa on käytetty paljon luonnollisesti kertyneen aineiston tutkimisessa. Tämän vuoksi se soveltuu hyvin sen tutkimiseen, mitä ja miten Man-listan kirjoittajat feminismistä ovat kirjoittaneet. Diskurssianalyysin voi väljästi määrittellä kielen käyttämisen analyysiksi (Taylor 2001, 5). Aiheesta suomenkielisen kirjan kirjoittaneet Arja Jokinen Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993b, 17-18) määrittelevät diskurssianalyysin rakentuvat seuraavista teoreettisista lähtökohtaoletuksista:

1. Oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta.
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssysteemien olemassaolosta.
3. Oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta.
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssysteemeihin.
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

Diskurssianalyysissä tutkimuksen kohteena eivät ole ilmiöt ja asiat sinänsä vaan ne tavat, joilla toimijat kuvaavat ja tekevät ymmärrettäväksi ilmiöitä (Suoninen 1999, 18). Tämän huomion ja yllä olevan listan jälkeen on helppo huomata, että diskurssianalyttinen

tutkimus pohjaa paljolti (sosiaaliseen) konstruktionismiin (Jokinen Arja 1999a, 39; Jokinen Arja, Juhila & Suoninen 1993a, 9). Diskurssianalyysi on hyvin väljä käsite, jolla tarkoitetaan monenlaista tutkimusta. Diskurssianalyysi on jakautunut moneen suuntaukseen (esim. poststrukturalistinen, keskusteluanalyyttinen, kriittinen, brittiläinen ja retorinen diskurssianalyysi), jotka ovat painotuksiltaan osittain päällekkäisiä. Seuraavaksi tarkennetaan, minkälainen näkökulma tässä tutkimuksessa on.

Tämän tutkimuksen diskurssianalyttinen näkökulma on lähellä ns. brittiläistä diskurssianalyysiä, erityisesti Margaret Wetherellin tulkitsemaa versiota (Potter & Wetherell 1987; Wetherell & Potter 1988; Potter & Wetherell 1990; Wetherell & Potter 1992; Wetherell 1998; Edley & Wetherell 2001; Edley 2001). Hyödynnän myös Michael Billigin (Billig 1996; Billig et al. 1988; Billig 1991) työtä. Billigin työstä käytän pääasiassa ideologisen dilemman käsitettä. Vaikutteita on saatu myös kriittisen diskurssianalyysin periaatteista, joita esittelin edellisessä luvussa. Wetherellin (1998) mukaan sosiaalipsykologiassa on muodostunut tavaksi jakaa diskurssianalyysi kahteen tai useampaan suuntaukseen. Useimmiten jako tehdään keskusteluanalyyttisempään ja poststrukturalistisempaan perinteeseen kuuluvien haarojen välillä. Keskusteluanalyttisempi traditio painottaa tutkittavan aineiston tilanteisuutta ja yksityiskohtia ja poststrukturalistinen perinne taas laajempaa kontekstointia, kulttuurin merkitystä ja historiallisuutta. Wetherell argumentoi näkökulmien täydentävän toisiaan - ymmärtääkseen jotain aineistokohtaa tutkijan täytyy tarkastella tekstin yksityiskohtia ja välitöntä vuorovaikutusta mutta myös tiedostaa välittömän tilanteen ulkopuolisten tekijöiden vaikutus Tässä tutkimuksessa pyrin seuraamaan Wetherellin viitoittamaa tietä, eli hyödyntämään molempia näkökulmia.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskysymyksiä jaotellaan usein mitä- ja miten-kysymyksiksi. Tässä työssä painotetaan enemmän mitä-kysymyksiä ja miten-kysymykset ovat alisteisia mitä-kysymyksille. Feminismiin liittyvien merkityssysteemien, kuten diskurssien tai tulkinnallisten repertuaarien paikantamiseen kohdistuu siis suurempi

mielenkiinto kuin näiden merkitysten tuottamisen prosesseihin tai merkitysten käyttötarkoitukseen. Valinta johtuu tutkimuksen motivoinnista: kiinnostus on siinä, miten tämän aineiston avulla voidaan lisätä ymmärrystä laajemmasta miehiä, feminismiä ja tasa-arvoa koskevasta keskustelusta. Kiinnostus ei ole niin voimakkaasti siinä, miten tuo keskustelu tässä aineistossa näkyy. (Tähän valintaan liittyvistä teemoista ks. Jokinen Arja & Juhila 1999, 70-74.) Kiinnostus laajempaan kontekstiin johtuu myös yrityksestä käsitellä yhtä diskurssianalyysin keskeisistä ongelmista: miten laajentaa näkökulmaa tutkitusta aineistosta laajempaan kontekstiin (Parker & Burman 1993, 156). Käsittääkseni ongelma liittyy diskurssianalyysisessä tutkimuksessa usein korostettavaan aineiston suureen vaihtelevuuteen ja kontekstin merkityksen painottamiseen (esim. Wetherell & Potter 1988, 182-183). Molemmat seikat vaikeuttavat kvalitatiiviseen tutkimukseen muutenkin liittyvää teoreettisten yleistysten tekemistä tutkijan tulosten pohjalta.

Jokinen ja Juhila hahmottavat diskurssianalyysiä myös ulottuvuuden analyttisyys -kriittisyys avulla. Heidän mukaansa analyttisen ja kriittisen tutkimuksen perusero löytyy ennen kaikkea tutkimuksen lähtökohtatavoitteista ja sitoumuksista, joilla on vaikutusta analyysin tekemiseen. (Jokinen Arja & Juhila 1999, 86-87.) Kriittinen diskurssianalyysi saa tässä tutkimuksessa merkityksen, jota esiteltiin edellisessä luvussa kolmen kriittisen kohdalla ja tarkoittaa siis kriittistä tutkimusasennetta yleensä. Tässä tutkimuksessa on piirteitä sekä analyttisyydestä että kriittisyydestä. Kriittinen näkökulma on keskeisemmässä asemassa silloin, kun tarkastellaan tutkimuksen aineiston ulkopuolisia laajempia asiakokonaisuuksia, erityisesti syitä tutkimusaiheen valintaan sekä sitä, miten saatuja tuloksia voi tulkita. Vastaavasti asenteellisesti neutraalimpi analyttinen näkökulma on keskeisemmässä asemassa, kun tarkastelun kohteena on rajatummin tämän tutkimuksen aineisto (aihetta käsitellään vielä ideologisen dilemman käsitteen esittelyn yhteydessä). Tällä pyritään varmistamaan, että tutkimuksen tavoitteena on tiedon lisääminen, ei poliittisen näkökulman perusteleva (Silverman 2001 220-221).

4.2 Analyttiset työkalut

Arto Jokinen (Jokinen Arto, tulossa) näkee diskurssianalyysin enemmän metodologiana eli tutkimuksellisenä näkökulmana kuin metodina eli varsinaisena tutkimusmenetelmänä. Tämä tarkoittaa sitä, että diskurssianalyttistä näkökulmaa hyödyntävä tutkimus tarvitsisi tuekseen tarkempia metodisia käsitteitä. (ks. myös Jokinen Arja, Juhila, Suoninen 1993b, 17.) Tässä tutkimuksessa diskurssianalyttistä näkökulmaa tukevat metodiset työkalut ovat ideologinen dilemma ja tulkinnallinen repertuaari. Ne ovat syntyneet tekstintutkimuksen yhteydessä ja ovat hyvin yhteensopivia diskurssianalyttisen näkökulman kanssa (Edley 2001; Wetherell 1998)¹². Ideologisen dilemman käsite sopii myös hyvin luonnollisesti kertyneen aineiston tutkimiseen, koska sellaisessa on helposti dilemmaattisia piirteitä (Billig et al. 1988, erit. 109-110).

4.2.1 Ideologinen dilemma

Kansanomaisesti ideologisen dilemman käsitettä voi selventää ajatuksella, että ideologinen dilemma on arvojärjestelmien suhteen latautunut tilanne, jossa "tekee niin tai näin, aina menee väärinpäin". Ideologisen dilemman käsite on peräisin Billigiltä (et al. 1988). Käsite sisältää kaksi ajatusta: Ensinnäkin, *arkipäivän ajattelu on dilemmaattista* eli ristiriitaisuuksien ja vastakkaisten teemojen läpikäymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että ajattelu on aina, eksplisiittisesti tai implisiittisesti, osa väittelyä, jota käymme ajatuksissamme. Toiseksi, *arkiajattelun dilemmaattisuus on usein ideologista eli liittyy arvoihin ja arvojärjestelmiin*. Dilemma tarkoittaa tilannetta, jossa on valittava kahden tai useamman vaihtoehdon välillä mutta jossa mikään vaihtoehto ei selvästi vaikuta muita paremmalta tai huonommalta. Näitä vaihtoehtoja kutsutaan kirjallisuudessa dilemman sarviksi (horns of

¹² Edley (2001) luonnehtii ideologisen dilemman ja tulkinnallisen repertuaarin käsitteiden keskinäistä suhdetta ja esittelee niiden käyttöä yhdessä - viitekehyksessä, jota hän nimittää kriittiseksi diskursiiviseksi psykologiaksi ja joka on lähellä omaa vitekehystäni. Ajatus näiden kahden käsitteen käyttämisestä on peräisin Edleyn artikkelista.

dilemma). Jokaisella vaihtoehdolla on omat hyvät ja huonot puolensa. Arkiajattelu sisältää vastakkaisia teemoja, jotka ideologisessa dilemmassa toimivat sarvina. Vastakkaisia teemoja käytetään sitten harkinnan apuna dilemmaattisissa tilanteissa ja vastakkaisten teemojen ytimiä on nähtävissä useissa sanonnoissa (esim. "yrittänyttä ei laiteta" mutta "ei kannata hakata päätään seinään"). Arkiajattelun sisältämät vastakkaiset teemat toimivatkin ajattelun työkaluina ja kiistojen siemeninä. Billig ja kumppanit korostavat ajattelun ideologista luonnetta ja ideologian ajattelua vaativaa luonnetta. (Mts. 2, 8-17.)

Kun dilemma voi esimerkiksi olla pelkkä tekninen ongelma, niin ideologinen dilemma koskee enemmänkin sosiaalista elämää. Ideologisen dilemman sarvista (eli dilemman eri ratkaisuvaihtoehdoista) kumpikaan ei ole totta tai epätotta, vaan kyse on valinnasta. Kummastakin vaihtoehdosta koituu seurauksia. Näillä seurauksilla on merkitystä arvojärjestelmille. Tässä työssä vaihtoehdoista koituvista seurauksista ja näiden seurausten kytkennästä arvojärjestelmiin puhutaan ideologisten seurausten käsitteellä. Dilemmaattisuus syntyy siis siitä, että tärkeät arvot ovat ristiriidassa - toinen valinta on oikein yhdestä tärkeästä näkökulmasta, toinen valinta taas toisesta. Ongelma on siinä, että kumpikin näkökulma koetaan tärkeäksi, jolloin kummankaan suhteen ei haluttaisi tehdä kompromissia. Kyse on siis eräänlaisesta pattitilanteesta. Jossain tekstiaineistossa dilemmaattisuus voi esiintyä ihmisten välillä (eli yksi ehdottaa yhtä vaihtoehtoa ja toinen toista) tai saman ihmisen puheissa. Billig ja kumppanit ovat sitä mieltä, että erilaisten ideologisten teemojen välillä vallitsevat jännitteet ovat niitä, jotka ylipäättänsä synnyttävät keskustelua (Billig et al. 1988, 17-23, 130, 134, 143, 146, 163.)

Jonkin puheen *ideologiset seuraukset ovat laajoja, yksittäisen tilanteen ylittäviä seurauksia*. Näkökulmasta riippuen nämä seuraukset voivat olla kielteisiä tai myönteisiä (ja myös se, mikä katsotaan minkä seuraukseksi riippuu usein näkökulmasta). Hyvää tarkoittavalla puheella voi olla puhetilannetta laajemmassa kontekstissa tarkasteltuna arveluttavia seurauksia. (Jokinen Arja, Juhila & Suoninen 1993b, 43-44.) Esimerkkinä voi tarkastella ajatusta, että tasa-arvon edistyminen tarkoittaa väistämättä miehille luopumista

vallasta ja etuoikeuksista. Tällainen muotoilu voi tarkoittamattaan oikeuttaa sitä, että miehet eivät osallistu tasa-arvotyöhön "oman etunsa nimissä". Näkökulmasta riippuen tällaisen seurauksen voi tulkita positiiviseksi tai negatiiviseksi asiaksi. Ideologiset seuraukset eivät välttämättä ole läsnä analysoitavassa aineistossa, vaan niitä voisi paremminkin kuvata aineistoon tukeutuvan spekulatiivisen päättelyn tuloksiksi (Jokinen Arja & Juhila 1993, 97). Tässä tarvitaan luonnollisesti apuna aineiston ulkopuolisen kontekstin hyvää tuntemusta.

Ideologisen dilemman käsitteen hahmottamiseksi ei ole tarpeen mennä syvemmin ideologian käsitteeseen liittyvään keskusteluun. Riittää todeta, että Billig ja kumppanit tekevät jaon älyllisen ideologian ja eletyn ideologian välille. Älyllinen ideologia voi olla yhdenmukainen ja yhtenäinen, kun taas eletty ideologia sisältää tietyn yhteisön uskomuksia, käsityksiä, käytäntöjä ja arvoja, lähentyen kulttuurin käsitettä. Se on sirpalemaista ja ristiriitaistakin. Juuri eletyn ideologian ristiriitaisuus ja sirpalemaisuus tekee siitä niin hyvän välineen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja arkiymmärrykseen. (Edley 2001, 202-203.) Koska eletty ideologia on lähellä kulttuurin käsitettä, voi ideologista dilemmaan ajatella eräänlaiseksi "kulttuuriseksi dilemmaksi".

Esimerkkinä ideologisesta dilemmasta käy Edleyn esittelemä haastattelupätkä. Nuoret miehet puhuvat siitä, kuka on lasten kanssa, jos molemmat vanhemmat käyvät töissä. Ideologisen dilemman miehet konstruoivat sen, että jos käy töissä, eivät lapset tule hoidettua ja jos hoitaa lapsia kotona, ei voi olla töissä. Miehet myös pohtivat mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja, esimerkiksi lastenhoitajaa tai vuorotyötä. (Edley 2001, 206-208.) On syytä huomata, että esimerkin kuvaus on yksi monista mahdollisista tilanteen kuvauksista. Se ei ole itse tilanne kokonaisuudessaan. Kaikkea asiaan liittyvää ei käydä läpi vaan ainoastaan se, minkä katsotaan kuuluvan perusasetelmaan. Dilemman pattitilanne voikin ratketa tai muuttua uudeksi dilemmaksi, jos se kuvataan eri tavalla. Esimerkiksi vuorotyön valitseminen lasten kanssa olemisen takaamiseksi (esim. isä on lasten kanssa päivällä, äiti illalla) nostaa esiin uuden dilemman: entäpä koska kumppanin kanssa ollaan (Mts. 208) ?

4.2.2 Ideologinen dilemma analyyttisenä työkaluna

Ideologisen dilemman käsitteen käyttö tekstin tutkimuksessa tarkoittaa sellaisten rakenteiden paikantamista, joissa esiintyy jokin kysymys tai ongelma johon esitetään vastauksia siten, että vastaukset (eli dilemman sarvet) ovat toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Esimerkiksi joku saattaa kirjoittaa, että "Kannatan vaihtoehtoa A, mutta vastusta Matin esittämää vaihtoehtoa B". Tämän tutkimuksen motivointi lähti sosiaalisesta ongelmasta, miesten vähäisestä osallistumisesta tasa-arvotyöhön ja -keskusteluun. Ideologisen dilemman käsitettä käytän selvittämään, minkälaiset feminismiin (ja siten välillisesti myös tasa-arvoon) liittyvät teemat ovat herättäneet Man-listalla vastakkainasetteluja. Jotta kyse ei olisi vain tutkijan omista käsityksistä, on tässä tärkeätä se, että kirjoittajat todella itse nostavat kyseiset asiat vastakkainasetteluksi (Suoninen 1993, 51). Kun nämä vastakkainasettelut esiintyvät toistuvasti, se kertoo niihin liittyvän teeman merkittävyydestä. Se, mistä missäkin dilemmassa on kyse, selviää tarkastelemalla niitä seikkoja, joista näyttää vallitsevan yksimielisyys, sekä niitä seikkoja, joista näyttää vallitsevan erimielisyys. Dilemman ideologiset kytkökset näyttäytyvät aineistossani siinä, kun argumentoidaan dilemman sarviin liittyvistä ideologisista seurauksista. Lisäksi esitän tulkintoja kirjoitusten mahdollisista ideologisista seurauksista. On huomattava, että ideologinen dilemma on ns. diagnostinen työkalu. Sen avulla voi paikantaa miehiin ja tasa-arvoon liittyviä ongelmakohtia ja valottaa sitä, miten nämä ongelmat rakentuvat tekstissä. Dilemman löytäminen ei kuitenkaan vastaa kysymykseen siitä, miten dilemmaa voisi yrittää ratkaista.

Dilemman sarvet ovat retorisessa suhteessa toisiinsa, ne kommentoivat toisiaan. Sarvien välinen suhde (jota voi nimittää myös intertekstuaalisuudeksi) voi olla eksplisiittinen tai implisiittinen. Sarvien kietoutuminen toisiinsa kertoo siitä, että kyseessä eivät ole erilliset tekstuaaliset kokonaisuudet vaan osa yhtenäistä rakennetta, ideologista dilemmaa. Vastakkaisten teemojen läsnäolo keskustelussa paljastuu poikkeusten tai vastaväitteiden muodossa. Erityisesti sana "mutta" toimii tällaisena ilmauksissa, jotka ovat muotoa "kyllä,

mutta". Vastakkaisten teemojen olemassa olo ei tarkoita sitä, että ne olisivat aineistossa tasapainossa. Jompikumpi teemoista voi olla hallitsevampi tietyissä yhteyksissä, jopa siinä määrin, että sitä pidetään itsestäänselvyytenä. (Billig et al. 1988, 107, 138, 144.)

4.2.3 Tulkinnallinen repertuaari

Tulkinnallisen repertuaarin käsitettä on hahmotettu analogialla tanssiliikkeiden repertuaarista. Tietyssä tilanteessa tarjolla olevasta repertuaarista voidaan valita sovelialta vaikuttava liike (Potter & Wetherell 1990). Vertauksessa korostuu kontekstin merkitys, valitsijan aktiivisuus sekä se, että tanssija, kuten tulkinnallisten repertuaarien käyttäjä, hyödyntää olemassa olevaa liikkeiden varastoa. Margaret Wetherell (1998, 400) määrittelee tulkinnallisen repertuaarin olevan "kulttuurisesti tuttu tai tyypillinen argumentoinnin kulku, joka koostuu tunnistettavista teemoista, yleisluontoisista väitteistä ja kielikuvista". Tulkinnallisen repertuaarin tunnistamiseen liittyy sen toistuminen. Repertuaariin liittyvä jaettu näkemys on usein niin tuttu ja vakiintunut, että vain pieni osa argumentaatioketjusta täytyy mainita, jotta kuulijat tunnistaisivat repertuaarin käytön. (Edley & Wetherell 2001, 443.) Wetherellin kanssa maskuliinisuuksia tutkinut Nigel Edley (2001) toteaa lisäksi tulkinnallisen repertuaarin tarkoittavan suhteellisen yhtenäistä tapaa puhua asioista. Tulkinnalliset repertuaarit ovat sosiaalisesti jaettuja ja useimmiten jo olemassa olevia mikä tarkoittaa sitä, että niiden käyttäminen muistuttaa siteeraamista. (Mts., 198.)

Olemassa olevien repertuaarien siteeraaminen edellyttää valintaa - tarjolla on aina monta vaihtoehtoa siteerattavaksi. Tulkinnallisia repertuaareja voi käyttää yllättävällä tai ristiriitaisellakin tavalla (Wetherell & Potter 1992, 93). Sama ihminen voi nimittäin käyttää kontekstista riippuen sellaisiakin tulkintarepertuaareja, jotka vaikuttavat asenteiltaan vastakkaisilta (Wetherell & Potter 1988, 174-176,178). Omassa aineistossani tämä saattaisi tarkoittaa sitä, että sama kirjoittaja voi esiintyä yhdessä viestissä jonkun näkemyksen puolesta ja toisessa samaa tai samankaltaista näkemystä vastustavana. Tulkintarepertuaareja

käyttävä tutkimus ei otakaan perusanalyysiyksikökseen yksilöä vaan tulkintarepertuaarin (mts., 177).

Tulkinnallisen repertuaarin käsitteeseen liittyy toimijuus. Ihmiset käyttävät juuri tiettyjä tulkinnallisia repertuaareja tietyssä tilanteessa johonkin tarkoitukseen. Nämä tarkoitukset eivät kuitenkaan aina ole selvästi tekstissä esillä, jolloin analyttikko joutuu esittämään hypoteeseja tietyn repertuaarin käyttämisen tarkoituksesta (Wetherell & Potter 1988, 169-170.) Näiden hypoteesien esittämisessä korostuu kontekstin merkitys. Huomattava on, että tarkoitus ei ole sama asia kuin seuraus. Tietyn asian puhumisella voi olla eri seurauksia kuin mitä sillä tarkoitetaan olevan. Lisäksi seuraukset itse eivät ole itsestään selvästi jotain vaan aina riippuvaisia tulkinnasta.

Tulkinnallisen repertuaarin ja ideologisen dilemman käsitteitä työssään käyttänyt Edley on kirjoittanut, että ideologisen dilemman ja tulkinnallisen repertuaarin käsitteillä on yhtymäkohtia. Molemmat ovat yksilön ulkopuolella sijaitsevia kielellisiä resursseja, joita yksilöt voivat käyttää vuorovaikutuksessa ja ajattelussa. Eri tulkinnalliset repertuaarit jotka käsittelevät "samaa" aihetta ovat retorisesti rakentuneita. (Edley 2001, 204) Tämä tarkoittaa sitä, että ideologisten dilemموjen sarvien voi tulkita olevan tulkinnallisia repertuaareja, joita käytetään suhteessa toisiinsa (Billig et al. 1988, 109). Tässä työssä tulkinnallinen repertuaari on ideologisen dilemman tukikäsitemiten, että etsitään ainoastaan ideologisten dilemموjen osina toimivia repertuaareja.

Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa tulkinnallisen repertuaarin sukulaiskäsitteenä toimii diskurssi. Molemmat käsitteet viittaavat kielellisiin kokonaisuuksiin ja tapoihin puhua asioista, jotka sijaitsevat yksilön ulkopuolella. Tämän tutkimuksen kannalta merkittävimmät erot käsitteiden välillä koskevat suhdetta ihmisiin kielellisten resurssien käyttäjänä sekä tarkasteltavan kielellisen kokonaisuuden kokoa ja yhtenäisyyttä. Tulkinnallisen repertuaarin käsitettä käytettäessä painottuu ihmisten toimijuus kielellisten resurssien käytössä. Repertuaari on pienempi, vähemmän monoliittinen ja sirpalemaisempi

kuin diskurssi. (Edley 2001, 202; ks. myös Jokinen Arja, Juhila & Suoninen 1993b, 26-27.) Erossa on kyse myös koulukuntaeroista (Edley 2001, 202; asian tiimoilla käydyistä keskustelusta ks. esim. Parker 1990, Potter & Wetherell 1990 ja Wetherell 1998).

4.2.5 Tulkinnallinen repertuaari analyttisenä työkaluna

Tässä työssä tulkinnallisen repertuaarin käsite toimii siis ideologisen dilemman tukikäsitteenä. Ideologisen dilemman sarvien tulkitaan olevan erillisiä tulkinnallisia repertuaareja, joilta tämän vuoksi edellytetään, että ne ovat retorisisuhteessa toisiinsa. Muutoinhan ei voida olla varmoja, että repertuaarit ovat saman ideologisen dilemman osia. Tulkinnallisen repertuaarin paikantamisessa käytän seuraavia kriteerejä:

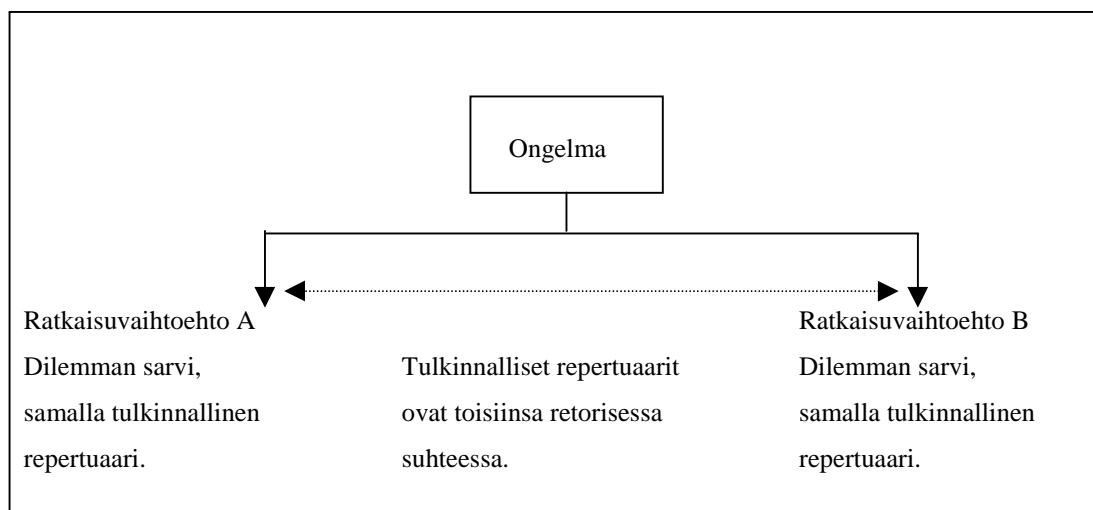
- 1) On tunnistettavissa sisäisesti yhtenäinen näkemys tai kanta johonkin kysymykseen.
- 2) Kannasta koituvat seuraukset ovat argumentoinnin kohteena (tarvitaan kytkennässä ideologiseen dilemmaan).
- 3) Edelliset kriteerit toistuvat tekstissä.

Lisäksi yhtenäisen kannan esittäminen voi muistuttaa tutun asian siteeraamista eli argumentaatioketju voi olla hyvin lyhyt tai lähes olematon. Analyysissä kiinnitän myös huomiota siihen, mihin tarkoitukseen repertuaaria käytetään.

4.2.6 Ideologisen dilemman tunnistaminen tutkimuksessani

Tässä työssä pyritään siis paikantamaan ideologisia dilemmoja. Seuraava kuva selventää vielä ideologisen dilemman käsitettä, niin kuin minä sitä tässä työssä käytän. Ideologiseksi dilemmaksi kutsutaan siis kuvan 2 esittämän rakenteen *kokonaisuutta*.

Ideologinen dilemma

Kuva 2. Kaaviokuva ideologisesta dilemmasta.

Ideologisen dilemman tunnistamisen kriteereinä pidän seuraavia asioita, jotka jakautuvat dilemman tunnistamiseen sekä tämän dilemman osoittamiseen nimenomaan ideologiseksi dilemmaksi:

Dilemman tunnistaminen

- 1) On löydettävissä kaksi vastakkaista tulkinnallista repertuaaria, jotka ovat retorisisessa suhteessa toisiinsa. Repertuaarien vastakkaisuus on muodoltaan poissulkeva eli kyseessä on ns. joko–tai-asetelma.
- 2) Tämä asetelma löytyy aineistosta useasta kohdasta samankaltaisena, eli kyse ei ole yksittäistapauksesta.
- 3) Kirjoittajat orientoituvat asetelmaan argumentoiden toisen repertuaarin puolesta toista vastaan. Lisäksi jotkut kirjoittajat toteavat kyseessä olevan valintatilanteen vaihtoehtojen välillä.

Tunnistetun dilemman ideologisuuden osoittaminen

Kunkin dilemman vaihtoehtoihin liittyy ideologisia seurauksia, joihin kirjoittajat viittaavat.

Tässä esitetyt kriteerit ovat suhteellisen tiukkoja kahdesta syystä: ensinnäkin halutaan olla varmoja siitä, että tunnistettu tekstin kokonaisuus todella muodostaa ideologisen dilemman eikä vain mielenkiintoista keskustelun osuutta. Toiseksi, tutkimuksen tärkein tarkoitus on selventää miehistä ja feminismistä käytävää keskustelua laajemminkin, jolloin tiukat kriteerit lisäävät sitä todennäköisyyttä, että analyysin kohteeksi nousevat ideologiset dilemmat ovat ideologisia dilemmoja myös Man-listaa laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Aiemmin mainittu erottelu kriittiseen ja analyttiseen tutkimukseen (Jokinen Arja & Juhila 1999, 86-87) vaatii vielä tarkennuksen tässä yhteydessä. On ainakin kahdenlaista tapaa suhtautua ideologiseen dilemmaan empiirisessä tutkimuksessa, jossa aineistoa tarkastellaan ideologisia dilemmoja paikantaen. Ideologisten dilemموjen voidaan katsoa olevan olemassa aineiston ulkopuolella, ja aineistossa esiintyvät dilemmat nähdään tällöin heijastuksina aineiston ulkopuolisessa maailmassa vallitsevista olosuhteista. Tällöin huomio ohjautuu aineiston ulkopuoliseen maailmaan. Vaihtoehtoinen tapa on pitäytyä tiukasti tekstiin. Tällöin huomio kiinnittyy mm. sellaisiin seikkoihin, miten juuri tätä teemaa käsitellään tällaisen dilemmaattisen asetelman kautta, jossa juuri nämä sarvet ovat rakentuneet toisilleen vaihtoehtoiksi. Vastakkaiset teemat näyttäytyvät tällöin kamppailuna tulkinnoista mutta niiden suhteeseen todellisuuteen ei oteta kantaa. Näkökulma on siis tällöin huomattavasti paikallisempi.

Tässä tutkimuksessa ideologisen dilemman tunnistamisen ensimmäinen osa, dilemman tunnistaminen, on mahdollisimman analyttinen eli kuvaileva ja nojaa mahdollisuuksien mukaan vain aineistoon ja mahdollisimman paljon kirjoittajien omaan orientaatioon. Siinä pyritään kuvaamaan sitä, miten kirjoittajat itse konstruoivat dilemman. Dilemman ideologisia seurauksia taas arvioidaan kriittisemmästä näkökulmasta. Tämä johtuu siitä,

että ideologiset seuraukset ulottuvat itse tekstin ulkopuolelle ja seuraukset ovat usein niukasti argumentoituja itse aineistossa (Jokinen Arja & Juhila 1993, 97).

4.3 Retorisuudesta

Ideologisen dilemman käsite sellaisena kuin sitä tässä tutkimuksessa käytetään vaatii jonkinasteista huomion kiinnittämistä aineiston retorisiin piirteisiin. Dilemman sarvethan ovat toisiinsa nähden retorisessa suhteessa. Tämä tarkoittaa sitä, että analyysin on nojattava joihinkin retorisen diskurssianalyysin peruseriaatteisiin. Koska retorinen analyysi "tarkastelee merkitysten tuottamisen kielellisiä prosesseja siitä näkökulmasta, kuinka jotkut todellisuuden versiot pyritään saamaan vakuuttavaksi ja kannatettaviksi" (Jokinen Arja 1999b, 126), se vastaa miten - tyyliin kysymyksiin. Ideologisten dilemموjen tunnistamisessa taas on kyse ennen kaikkea mitä-kysymyksestä. Tällöin retorista analyysiä ei tarvita keskeiseen rooliin, mutta siitä on kuitenkin esiteltävä peruseriaatteet, jotta analyysiä voisi seurata.

Kuten käyttämäni diskurssianalyysin versio, myös Billigin edustama retorinen sosiaalipsykologia nojaa vahvasti sosiaaliseen konstruktionismiin (Salonen 2001, 319 Sospsykan suunnannäyttäjiä). Retorisessa diskurssianalyysissä tarkastellaan sitä, miten jostain asiasta argumentoidaan. Ottaessaan kantaa johonkin asiaan (esimerkiksi ideologiseen dilemmaan), ihmiset asemoivat itsensä suhteessa siihen. Tämä asema on aina implisiittisesti tai eksplisiittisesti suhteessa vastapositionsa (Jokinen Arja 1999b, 127). Argumentointi tapahtuu osana laajempaa keskustelua, jossa argumentaatiolla esimerkiksi oikeutetaan, kritisoidaan tai väitetään jotain joka liittyy aiemmin sanottuun. Aiemmin sanottu tarkoittaa sekä välittömämmin "kyseistä keskustelua", että laajemmin kulttuurin ja historian tarjoamaa pohjaa, jossa "jo muinaiset kreikkalaiset pohtivat tätä kysymystä". (Billig 1991, 19; Billig 1996.) Tärkeä teema retorisessa diskurssianalyysissä on myös yleisösuhte: puhe ei ole vain puhetta jostakin vaan samalla myös puhetta jollekin yleisölle

(Jokinen Arja 1999b, 128). Tämä herättää kysymyksiä siitä, minkälainen yleisö Man-lista on. Millaisen kontekstin se tarjoaa keskustelulle feminismiin liittyvistä ideologisista dilemmoista?

4.4 Tutkimuskysymykset

Pyrin vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseen:

- 1) Minkälainen konteksti Man-sähköpostilista on kirjoituksille feminismistä ja feministeistä?
- 2) Mitä feminismiin liittyviä ideologisia dilemmoja Man-listalla esiintyy?

Tutkimuskysymysten avulla on tarkoitus tuoda ymmärrystä työtä motivoivaan kysymykseen: miten saataisiin miehet osallistumaan tasa-arvotyöhön nykyistä enemmän ja rakentavalla tavalla. Jälkimmäisen tutkimuskysymyksen avulla voidaan tähän laajaan kysymykseen antaa osittainen vastaus. Oletuksena on, että listalla esiintyvät ideologiset dilemmat ja niihin liittyvät teemat koskevat miesten ja feminismin suhdetta Suomessa laajemminkin, jolloin niiden tarkastelun tuomaa ymmärrystä voidaan soveltaa suomalaisessa tasa-arvotyössä. Ensimmäinen tutkimuskysymys taas pyrkii varmistamaan sen, että Man-listan ideologisia dilemmoja tarkastellaan listan feminismiä koskevan keskustelun konteksti huomioiden. Samaan aikaan, kun tämä konteksti rajaa käytävissä olevan keskustelun mahdollisuuksia, se muodostuu jatkuvasti uudelleen rajaamansa keskustelun seurauksena. Seuraavaksi esittelen aineistona käytettävän Man-sähköpostilistan sekä perustelen sen valintaa aineistoksi.

5 Man-sähköpostilistan esittely sekä listaan liittyviä menetelmällisiä huomioita

Tässä luvussa on kaksi osaa. Ensimmäisessä osassa esitellään ensin syitä tämän aineiston valinnalle, minkä jälkeen esitellään itse aineisto. Man-sähköpostilistan katson osaksi suomalaista miesliikettä (Jokinen Arto, 1999, 34). Toisessa osassa käsitellään muutamia aineiston analysointiin liittyviä menetelmällisiä asioita.

5.1 Luonnollisesti kertyneen aineiston edut

Empiirisessä sosiaalitutkimuksessa voi laajasti ajateltuna katsoa olevan kahdenlaista aineistoa: sellaisia, joiden syntyyn tutkija on vaikuttanut tutkimussyistä (esim. haastatteluaineisto) ja sellaisia, jotka ovat syntyneet tutkijan tutkimusaikeista riippumatta (esim. lehtikirjoitukset). Pidän jälkimmäistä aineistoa oman tutkimukseni kannalta parempana. Tasa-arvo on hyväksytty lähes itsestäänselvyytensä länsimaisissa yhteiskunnissa (Edley & Wetherell 2001, 447), ja osa miehistä kannattaa tasa-arvoa periaatteena, mutta ei käytännössä (Pincus 1997, 74; myös profeministeille (tai anti-seksisteille) seksismin vastustaminen jää helposti retoriikan tasolle, ks. esim. Griffin & Wetherell 1991 143-144; Goldrick-Jones 2002, 160-161). Haastattelemalla tai vastaavalla aktiivisella tavalla kerätty aineisto voisi heijastella tätä pelkästään periaatteellista tasa-arvon kannatusta ja olla siten ongelmaton ja juhlapuhetta muistuttavaa. Tällaisen mahdollisuuden toteutuminen oman tutkimukseni kohdalla olisi ollut vielä tavallistakin suurempi, koska olen itse poliittisesti sitoutunut tasa-arvoon ja feminismiin, mikä saattaisi vaikuttaa haastattelutilanteen vuorovaikutuksessa.

Lisäksi, kuten Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1999, 237) toteavat, "tutkijan itsensä aikaansaamien aineistojen kautta ei pääse käsiksi luonnollisten tilanteiden tapahtumiin

kaikessa rikkaudessaan". Tällöin myös ongelmanasettelut ja erityisesti niiden kielellinen rakentuminen vuorovaikutuksessa saattavat jäädä tutkijan aikaansaamien aineistojen kohdalla vähäisiksi, koska tutkija on itse osallisena vuorovaikutuksessa ja koska hän ei voi havainnoida toisten vuorovaikutusta sellaisena, kuin se tapahtuisi ilman hänen aloitettaan. Ns. luonnollisesti kertynyt aineisto, eli sellainen, jonka syntyyn tutkijan panos ei ole vaikuttanut (Taylor 2001, 27) onkin siis mielekkäämpi tapa tutkia miesten ja feminismin suhteen ongelmakohtia kuin suora kysyminen. Erityisesti näin on nykyisessä tilanteessa, jossa aiempaa Suomea koskevaa tutkimusta ei ole.

5.2 Man-sähköpostilista tutkimuksen aineistona

Miesten ja feminismin suhdetta käsittelevää luonnollisesti kertynyttä aineistoa on Suomessa äärimmäisen vähän. Ainakin yksi tällainen aineisto on kuitenkin olemassa ja se on Man-sähköpostilista, joka on tämän tutkimuksen aineisto. Man-lista on Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan (TANE) miesjaoston ylläpitämä sähköpostilla toimiva keskustelulista. Sen tarkoituksena on toimia foorumina miehistä ja miehenä olemisesta käytävälle keskustelulle ja se on avoin myös naisille. On siis todennäköistä, että Man-lista tarjoaa hyvän luonnollisesti kertyneen aineiston, jossa keskustelua käydään myös miehiin ja feminismiin liittyvistä kysymyksistä. TANE toimii Sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa ja sen tehtävänä on mm. toimia naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseksi yhteiskunnassa (TANE, 2003b). TANEn alaisena on vuodesta 1988 toiminut miesjaosto, jonka tehtävinä on mm. ollut toimia miespolitiikan asiantuntijoiden keskustelufoorumina ja herättää julkista miespoliittista keskustelua (Miesjaosto 2003).

Man-lista on ollut toiminnassa huhtikuusta 1997. Listalla oli 19.9.2002 hieman toistasataa sähköpostiosoitetta joista 13 viittasi naisen nimeen ja neljäkymmenen sukupuolta ei voi päätellä osoitteen perusteella (Bjarland, 2002). Vuoden 2001 alussa listan ylläpitäjä on

arvioinut listan tilaajista olevan naisia noin 10 % (PD 7 2161¹³). Lista on suomenkielinen. Listalla keskustellaan aiheista, jotka liittyvät tiukemmin tai löyhemmin miehiin ja miehenä olemiseen sekä tiedotetaan koti- ja ulkomaisista nais- ja miestutkimukseen ja miesliikkeeseen liittyvistä tapahtumista. Lisäksi listan alkuaikoina sinne lähetettiin mainoksia ja se joutui sähköpostihyökkäyksen kohteeksi. Hyökkäyksessä listalle lähetettiin yli sata asiattonta viestiä muutaman päivän aikana, minkä vuoksi lista muutettiin suljetuksi eli sellaiseksi, että vain listan tilaajat voivat kirjoittaa listalle (listan ylläpitäjän viesti, PD 8, 8025). Havaintojeni mukaan listan keskustelulle on tyypillistä lyhyet, intensiiviset jaksot, joita seuraavat pidemmät tauot ja uuden aiheen syntyminen. Toki on myös ns. vakioaiheita, joista keskustellaan tai joita sivutaan yhä uudestaan. Yksi näistä on feminismi¹⁴. Listalle kirjoitetaan omalla nimellä ja listan aktiivisimmat kirjoittajat koostuvat pääosin suomalaisen miesliikkeen aktiiveista sekä mies- ja naistutkijoista. Suurin osa kirjoittajista on miehiä.

Sähköpostilistoille tyypilliseen tapaan listalla on joitakin aktiivisia osallistujia suurimman osan lukijoista ollessa taustalla (ks. Matikainen 2001). Kolme listalle eniten kirjoittanutta ihmistä on lähettänyt 40% kaikista Man-listalle kesäkuun 2002 loppuun mennessä lähetetyistä viesteistä. Kaikkiaan viestejä on lähetetty 170:stä osoitteesta, joista osa on saman ihmisen eri osoitteita, jotka on tunnistettu sellaisiksi saman nimen perusteella (esim. kuvitteelliset kirjoittajat Vaskinen Matti ja Matti Vaskinen olisi tulkittu samaksi henkilöksi).

Primaariaineistona on siis Man-sähköpostilistan arkisto, jossa ovat kaikki listalle lähetetyt viestit. Arkistoa tarkastelen alusta (1997) asti kesäkuun loppuun 2002. Aineiston keruu on katkaistu kesäkuussa 2002, koska sen jälkeen on oma vaikutukseni, muista kuin tutkimuksellisista syistä, ollut listalla käytyyn keskusteluun huomattavasti suurempi kuin

¹³ Olen tallentanut aineiston viestit tietokoneelle 16 tiedostoon. Jokaisessa tiedostossa on 100 viestiä ja noin 7000-9000 riviä. Viittauskäytäntö (PD n, n₂) kertoo aineisto-otteen sijainnin. Ensimmäinen luku (n) nimeää tiedoston, josta ote on peräisin ja toinen luku (n₂) kertoo rivin, jolta otteen ensimmäinen sana on.

¹⁴ Sen sijaan tasa-arvosta on kirjoitettu huomattavasti vähemmän mikä tukee myös tämän aineiston kohdalla valintaa teoreettisen huomion kiinnittämisestä nimenomaan feminismiin.

ennen kesäkuuta. Tarkasteltavaan aineistoon kuuluu kaikkiaan 14 itseni kirjoittamaa viestiä. Ne on kirjoitettu ennen kuin ajatus tämän tutkimuksen tekemisestä on syntynyt, joten en katso niiden vaikuttavan aineiston kertymisen luonnollisuuteen. Itseni kirjoittamiin viesteihin suhtaudun osana aineistoa problematisoimatta omaa suhdettani niihin. Tämä on mahdollista, koska tarkastelen aineistoa tavalla, jossa en hyödynnä näkemystä kirjoittajien tarkoituksista tai ajatuksista ja koska tutkimuskohteena on Man-lista kokonaisuudessaan, ei sen yksittäiset kirjoittajat. Tarkasteltuna aikana arkistoon on kertynyt 1564 viestiä. Listalle kirjoittelu on kiihtynyt vuosi vuodelta siten, että ensimmäiset sata viestiä lähetettiin hieman yli puolentoista vuoden aikana kun taas vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla kirjoitettiin yli 500 viestiä (ks. liite 1).

Man-lista muodostaa hyvän tutkimuskohteen, koska verrattain tiiviinä yhteisönä se muodostaa yhtenäisen kontekstin aineistolle sekä muodostaa luontevat rajat aineiston valinnalle (vrt. esim. lukuisten eri lehtien mielipidepalstojen lukeminen vaihtoehtoisena aineiston keruutapana). Listan tutkimisessa minua helpottaa se, että olen ollut listan jäsen vuodesta 2000 ja itsekin osallistunut sen keskusteluihin. Näin ollen esiymmärryksen muodostaminen aineistosta on helpompaa kuin jos se olisi entuudestaan vieras.

5.2.1 Man-lista tietokonevälitteisenä vuorovaikutuksena

Koska tutkimusaineistona on sähköpostilistan keskustelujen yhteydessä syntynyt teksti, on syytä tarkastella tämän asian vaikutusta tutkimuksen tekemiseen. Sähköpostilistaa voi ajatella eräänlaisena sensuroimattomana mielipidepalstana, jossa listalle kirjoitettu viesti tulee kaikkien listan tilaajien henkilökohtaiseen sähköpostiosoitteeseen.

Listalle kirjoittaminen on vuorovaikutusta, joka tapahtuu tietokoneen avulla. Tällaisesta vuorovaikutuksesta käytetään nimitystä tietokonevälitteinen vuorovaikutus (computer mediated communication). Tässä puhun tekstipohjaisesta tietokonevälitteisestä

vuorovaikutuksesta, jollaisia kaikki listalle tulevat viestit ovat. Periaatteessahan mahdollista olisi myös välittää kuvia, ääniä tai vaikka hajuja. Tietokonevälitteisessä vuorovaikutuksessa tärkeä piirre on sen kulttuurinen uutuus. Vakiintuneita käyttäytymistapoja ja -sääntöjä ei vielä ole (Matikainen 2000; Matikainen 2001). Uutuuden vuoksi on ymmärrettävää, että tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen piirteitä on essentialisoitu, eli yleistetty jossain erityisessä yhteydessä vällinneitä piirteitä koko välineen ominaisuudeksi (ks. DeSanctis 1999, 698; Wiesenfeld et al. 1999, 780-781; Matikainen 2000, 55-56). Esimerkiksi tutkimuksesta, jossa on tarkasteltu tuttavien välisiä sähköposteja voidaan tehdä yleistys, että tietokonevälitteinen vuorovaikutus on epämuodollista. Kaikki tietokonevälitteinen vuorovaikutus ei kuitenkaan ole samanlaista kuin tuttavien sähköpostinvaihto: esimerkiksi sähköpostilla lähetetty työpaikkahakemus saattaa olla hyvinkin muodollinen. Koska tietokonevälitteisessä vuorovaikutuksessa kirjoitetut puheenvuorot yleensä dokumentoituvat, on niihin mahdollista palata myöhemmin, mikä kyseenalaistaa perinteistä ajatusta vuorovaikutuksesta tietyssä hetkessä tapahtuvana (Matikainen 2001, 29).

Uudempi tutkimus onkin alkanut korostaa sitä seikkaa, että tietokonevälitteiseen vuorovaikutukseen vaikuttavat voimakkaasti ne sosiaaliset kontekstit joissa se tapahtuu (Lea 1992 ,1,5; Matikainen 2000, 44). Matikainen toteaa, että “tietoverkko ei leiju sosiaalisessa tyhjiössä, vaan sitä käytetään aina jossain sosiaalisessa tilanteessa, jossakin tarkoituksessa ja johonkin sosiaaliseen toimintaan“ (Matikainen 2001, 117). Syyt kontekstin merkityksen korostumisessa tietokonevälitteisessä vuorovaikutuksessa piilevät siihen itseensä sisältyvässä vihjeettömyydessä: erilaisia vihjeitä siitä, miten jotain yksittäistä viestiä tulisi tulkita on vähemmän kuin kasvokkain ollessa (Lea 1992, 2).

Äänenpainojen, ilmeiden ja ruumiinkielen puuttuminen edistävät virhetulkintojen mahdollisuutta. Vihjeet siitä, miten jokin tietty viesti tulisi tulkita (eli metaviesti) rajoittuvat kirjoitustyyliin (sanavalinnat, lyhenteet, painotukset, alleviivaukset, huutaminen eli isoilla kirjaimilla kirjoittaminen), erilaisiin hymiöihin eli merkkeihin joilla ilmaistaan ns.

perustunteita (iloinen, silmänisku, surullinen/tyytymätön jne.) sekä elekieltä ilmaiseviin merkkeihin (esim: <halaa Jaanaa> voi kuvata että viestin kirjoittaja “halaa“ virtuaalisesti Jaanaa), sekä aiemmin mainittuun kontekstiin, jonka merkitys siis korostuu (Roponen 1998, 291). Vihjeiden vähyys asettaa myös rajoituksia valittavaan analyysimenetelmään: esimerkiksi tarkasti litteroitu hienovaraisten vihjeiden tulkintaan nojaava keskusteluanalyttinen menetelmä on tällaisen aineiston tutkimusmenetelmänä hyvin ongelmallinen. *Kaikki tämä tarkoittaa sitä, että sellaisen tutkimuksen, jossa aineisto koostuu tietokonevälitteisestä vuorovaikutuksesta, tulisi huomioida kontekstin merkitys tulosten tulkinnassa.*

5.3 Kolme kontekstia

Tässä tutkimuksessa konteksti tarkoittaa kolmea asiaa: välinekontekstia (tietokone vuorovaikutuksen välineenä), listan ulkopuolista feminismiin ja feministeihin liittyvää keskustelua sekä listalla vallitsevaa feminismiä ja feministejä koskevaa ilmapiiriä. Näistä kaksi jälkimmäistä ovat korostuneessa asemassa, koska teoreettinen viitekehyseni korostaa sosiaalisen kontekstin merkitystä, samoin kuin tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen yhteydessä esitelty kirjallisuus. Man-listan ulkopuolista keskustelua olen esitellyt luvussa feminismi ja miesliike ja osa listan viesteistä näyttäisi kommentoivan tätä keskustelua. Listan feminismiä koskevan ilmapiirin selvittäminen taas toimii ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä. Tämän ilmapiirin tuntemusta hyödynnän analysoidessani listalla esiintyviä ideologisia dilemmoja.

5.4 Tutkimuskohteena keskustelu, eivät ihmiset

Tutkimuksessa tarkastelen aineistoa, Man-listaa, kokonaisuutena. Lista tulkitaan osaksi suomalaista miesliikettä (ks. Jokinen Arto 1999, 30-39) ja kiinnostuksen kohteena on,

miten tässä miesliikkeen osassa tutkimuksen aiheesta on kirjoitettu. Vaikka miesliike, kuten Man-listan kirjoittajajoukkokin, koostuukin pääasiassa miehistä, ei tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ole miehet, naiset tai miesten ja naisten väliset erot ja yhtäläisyydet. Kiinnostavaa sen sijaan on, mitä Man-listalla feminismistä kirjoitetaan ja minkälaisia ongelmanasetteluja sen ympärillä esiintyy. Yksittäisten kirjoittajien henkilöllisyys, sukupuoli tai muut ominaisuudet katsotaan toisarvoisiksi. Tutkimuskohteena eivät siis ole miehet (ja naiset), vaan miehistä ja feminismistä käytävä keskustelu¹⁵. Pyrkimyksenä on suunnata huomio yhteiskunnassa ja suomalaisessa miesliikkeessä esillä oleviin feminismiin ja miehiin liittyviin teemoihin - teemoihin joita voivat käsitellä samalla tavoin niin miehet kuin naisetkin.

Kirjoittajien sukupuolta sulkeistava lähestymistapa on mielekäs myös siksi, että listalle kirjoittavien sukupuoli on teoriassa epävarma - esimerkiksi nainen voisi esiintyä miehen nimellä. Mahdollisuus on pääasiassa teoreettinen, koska lähes kaikki listalle kirjoittavat ovat sukupuoleen liittyvän tematiikan ympärillä tunnettuja henkilöitä. Tällöin "väärän" sukupuolen esittäminen tarkoittaisi samalla tunnettuna henkilönä esiintymistä. Asia on maininnan arvoinen, koska muutama viesti on sellaisen ihmisen kirjoittama, joka ei ole sukupuolitematiikan ympärillä tunnettu henkilö ja voisi siten esiintyä valenimellä.

5.5 Tutkimuksen etiikasta

Internetissä tapahtuvan vuorovaikutuksen tutkimisen eettiset periaatteet eivät ole vielä ehtinyt selkiytyä. Erityisesti luonnollisesti kertyneen aineiston kohdalla on kuitenkin syytä miettiä tutkimuksen etiikkaa. Tähän on kaksi syytä: Tutkija voi analyysissään irrottaa viestit siitä kontekstista, jossa ne on alunperin kirjoitettu. Näin voi erityisen helposti käydä,

¹⁵ Tässä onkin selvä yhteys diskurssianalyysiin, jossa "teoille ja ilmiöille ei riennetä nimeämään syytä, vaan ne tavat, joilla toimijat kuvaavat ilmiöitä ja nimeävät niille syytä otetaan tutkimuskohteeksi sellaisenaan." (Suoninen 1999, 18,).

jos analysoitavat viestit on kirjoitettu vuosia ennen tutkijan analyysiä (kuten Man-listan tapauksessa on). Toiseksi, vaikka sähköpostilista olisikin julkinen ja sinne kirjoitettaisiin omalla nimellä, saattaa listalle kirjoittava ihminen silti kokea viestinsä henkilökohtaiseksi ja vain listan yleisölle tarkoitetuksi. (Sharf 1999.) Näiden syiden vuoksi on eettisesti kyseenalaista suhtautua arkistosta saatavaan aineistoon aivan kuten se olisi sanomalehden mielipidepalstalle kirjoitettua.

Man-listan keskusteluista osa on tunteita herättävää ja listalla on kerrottu intiimeistäkin asioista. Tämän vuoksi halusin varmistua siitä, että toteutan tutkimukseni listan kirjoittajien yksityisyyttä kunnioittaen. Olen pyrkinyt tähän kolmella tavalla: Ensinnäkin, kun olin päättänyt tehdä tutkimuksen Man-listasta ja olin saanut mietittyä tutkimuksen asetelman, lähetin listalle viestin, jossa kerroin aikeistani tutkia listan arkistoon ennen viestin kirjoittamista kertyneitä viestejä (Liite 2).

Toiseksi, olen poistanut analyysiluvussa esiintyvistä aineistoesimerkeistä kirjoittajien nimet (kaikki kirjoittivat omalla nimellään) sekä viittaukset todellisiin henkilöihin. Koska listalle kirjoittavien määrä on vähäinen ja osa kirjoittajista on tunnettuja henkilöitä, on mahdollista, että satunnainen tutkimuksen lukija saattaisi tunnistaa aineisto-otteen takana olevan ihmisen sen kirjoitustyylin tai ajatusten avulla. Tämän vuoksi en ole myöskään keksinyt uusia nimiä ihmisille, joiden viestejä aineisto-otteissa siteerataan. Näin ollen tutkimusta lukevan henkilön on mahdoton tietää, mitkä kaikki lainaukset ovat saman henkilön kirjoittamia, jolloin "Matin" paljastuminen Mikaksi ei ole riskinä. Tämä oli myös tutkimuksen kannalta hyväksyttävä toimenpide, koska en ole kiinnostunut yksittäisen ihmisen tavoista kirjoittaa. Tässä yhteydessä on syytä mainita, että kolme käyttämäni aineisto-otetta on naisen kirjoittamia, minkä olen kuitenkin merkinnyt tekstiin, koska se auttaa ymmärtämään analyysiä.

Kolmanneksi, kun käyttämäni aineistoesimerkit oli päätetty, lähetin siteeraamieni ihmisten sähköpostiosoitteisiin (osoitteet, joista he ovat listalle kirjoittaneet) viestin (Liite 3), jossa

pyysin lupaa käyttää heidän kirjoittamiaan tekstin pätkiä analyysissä. Koska lainaamani keskustelut eivät ole intiimeimmästä päästä, rakensin kirjeen siten, että siihen ei tarvitse vastata, jos hyväksyy aineisto-otteiden käytön. Näin välttiin työläältä vastauksen metsästämiseltä (ks. Sharf 1999).

5.6 Aineiston rajausongelma ja sen ratkaisu

Kokonaisuudessaan primaariaineistolle eli listalle tarkasteluajankohtana kirjoitetuille viesteille tuli mittaa muutamia tuhansia sivuja. On selvää, ettei tämänkokoista tekstimassaa ole mielekästä yrittää analysoida kokonaisuudessaan, mikäli halutaan pysyä läheisessä kontaktissa itse tekstiin. Tämän vuoksi varsinaisessa analyysissä tuli rajata tarkastelu vain johonkin osaan primaariaineistoa. Ongelmaksi siis nousi, miten löytää tuhansien sivujen joukosta ne kohdat, joissa puhe on feminismistä tai feministeistä. Entä miten perustella, että juuri näissä kohdissa eikä missään muualla puhutaan feminismistä tai feministeistä eikä jostain muusta? Miten pitää tämä tekstin massa mielekkään kokoisena?

Vaihtoehtoja aineiston rajausongelman ratkaisuksi oli kahdenlaisia, joista molemmilla on puolensa ja omat seurauksensa tutkimukselle. Oli mahdollista joko vain 1) *paikantaa* kaikki viestit, joissa sanat feminismi tai feministi esiintyvät ja tarkastella lähemmin ainoastaan niitä, tai tämän lisäksi myös 2) *tulkita* jostain joukosta viestejä tai niiden osista se, koskevatko ne feminismiä tai feministejä vai eivät. Tämän jälkeen feminismiä tai feministejä koskeviksi tulkitut viestit voitaisiin ottaa mukaan analysoitavaan aineistoon.

Näistä tavoista ensimmäinen on yksinkertaisempi, koska se ei vaadi tulkintaa. On jokseenkin itsestään selvää, että jos joku kirjoittaa lauseen: "italialaiset feministit ovat tehneet tällä tavalla", niin silloin lause käsittelee mm. feminismiä. Koska käytössä oli Atlas/ti -ohjelma, jonne aineisto oli tallennettu, oli mahdollista suhteellisen nopeasti etsiä kaikki ilmentymät jotka alkoivat kirjainyhdistelmällä feminis sekä yleisimmillä sen

kirjoitusvirheillä (esim. feminini, femni jne.). Feminismin kanssa synonyyminä pidetään toisinaan naisliikettä. Sana esiintyi aineistossa 72 kertaa lähes aina sellaisessa viestissä, jossa mainittiin myös feminismi. Kahdeksassa viestissä esiintyi vain sana naisliike ja olen ottanut myös ne mukaan analyysiin. Tämä tarkoittaa, että myös naisliikkeen nimellä käyty keskustelu on tavoitettu. Tällä tavalla on paikannettu jokainen viesti, jossa feminismistä on keskusteltu - eksplisiittisesti. Sellaisia viestejä, joissa kirjoittaja on ajatellut feminismiä, mutta sanaa ei ole mainittu, ei tällä tavalla ole tietenkään havaittu. Tämän ensimmäisen aineiston rajaustavan hyviä puolia ovat sen nopeus ja kiistattomuus. Tavan järkevyyden ehtona luonnollisesti on, että kirjoittajat itse käyttävät etsittyjä sanoja tarpeeksi laajasti. Näin todella olikin. Arkiston sähköpostiviesteissä on yhteensä 895 sellaista lausetta, ja 262 viestiä joissa sana esiintyy. Nämä viestit ovat hajautuneet kohtalaisen tasaisesti kuitenkin niin, että listalla on joitakin keskusteluja eli viestien keskittymiä, joissa keskustelua feminismistä on käyty intensiivisemmin (ks. liite 1).

Voidaan tehdä johtopäätös, että Man-listalla on suhteellisen paljon sellaista keskustelua, jossa puhutaan feminismistä eksplisiittisesti. Primaariaineistosta tarkemman analyysin alaiseksi rajataan siis kaikki viestit, joissa on eksplisiittisesti feminismiä koskevia osia. Tähän analysoitavaan aineistoon, perustuvat tämän tutkimuksen tulokset joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Näistä poikkeuksista kirjoitan tarkemmin alla.

Eksplisiittisesti feminismiä koskevan tekstin lisäksi aineistossa voi olla tekstiä, josta voidaan *väittää*, että se koskee implisiittisesti (eli ilman, että sana on mainittu) feminismiä. Tässä tutkimuksessa analyysi keskittyy kuitenkin lähes täysin viesteihin, joissa käsitellään feminismiä eksplisiittisesti. Tähän on useita syitä:

- 1) Sellaisen tekstin havaitseminen, jossa olisi kyse feminismistä mutta jossa sanaa ei mainita vaatii tulkintaa. Tulkinta on aina avointa kyseenalaistukselle.
- 2) Jos tarkemmin analysoitavan aineiston valinta on kyseenalainen, niin koko sitä seuraava analyysi on myös vähintään yhtä kyseenalainen

- 3) Man-listan viesteistä hyvin suuri osa on sellaisia, että ne käsittelevät feminismille relevantteja asioita, mutta niissä ei mainita itse sanaa. Tällöin olisi ollut hyvin vaikeaa rajata viestejä tarkemman analyysin ulkopuolelle, jolloin rajausongelma ei tulisi ratkaistua. Luettavaksi olisi nimittäin tullut useiden tuhansien sivujen kokonainen tekstimassa, josta olisi pitänyt päättää, käsitelläänkö viesteissä feminismiä vai ei. Ja tämä siis olisi tehty ennen itse analyysin aloittamista!
- 4) Erityisesti kolmannen kohdan vuoksi tulkinta olisi mielekästä kohdistaa vain jollekin ajanjaksolle. Tällöin menetettäisiin kuitenkin se aineiston rikkaus, mikä on hajautuneena koko listan olemassaolon ajalle. Aineiston rikkaus käy ilmi luettaessa eksplisiittisesti feminismiä käsitteleviä viestejä.

*Primaariaineisto rajattiin siis siten, että varsinaista analyysiä lähdettiin tekemään viesteistä, joissa eksplisiittisesti mainittiin merkkijono feminis. Tämän lisäksi aineistoon kuuluvat viestit, joissa on feminis on kirjoitettu väärin sekä viestit, joissa mainittiin merkkijono naisliik. Edelleen osassa analyysiä on hyödynnetty myös muita viestejä, mistä kirjoitetaan alla. Kaikki analyysin osat perustuvat kuitenkin **ainakin** tässä mainituilla kriteereillä valittujen viestien lukemiseen useaan kertaan jokaisen analyysin osan kohdalla. Tämän ratkaisun mielekkyyden varmistamiseksi luin kaikki viestit välillä 23.8.2000 - 5.9.2001 (400 viestiä), joista katsoin, onko siellä paljon tutkimuskysymysten kannalta mielekkäitä viestejä, jotka eivät täytyä yllä mainittuja kriteerejä. Juuri tämä ajankohta valittiin sen vuoksi, että se samalla edusti tiheintä eksplisiittistä keskustelua feminismistä ja feministeistä. Otoksen lukeminen tuki tehdyn valinnan mielekkyyttä. Aineiston rajausongelman ratkaisulla on seurauksia analyysille ja siitä tehtäville tulkinnoille. Tutkimuskysymysten kannalta relevantit viestit, jotka eivät täytyä yllä mainittuja kriteerejä jäävät huomion ulkopuolelle.*

5.7 Aineiston tarkastelusyvyys

Aineisto jakautuu tarkastelusyvyyteensä nähden muutamaankin eri tasoon. Nämä tasot on esitetty alla olevassa taulukossa 3. Analyysissä hyödynnän kahden jälkimmäisen tason viestejä, tosin tiedotusviestejä ainoastaan listan kontekstin kartoittamisen yhteydessä.

Taulukko 3. Aineiston tarkastelutasot

	Lukumäärä	Tarkastelun syvyys
Kaikki viestit (1.4.1997-30.6.2002)	1564 kpl	selailu, otoksen kertalukeminen
Viestit joissa feminis* (ml. yleiset kirjoitusvirheet) tai naisliike	270 kpl	
Joista tiedotusviestejä tms. ¹⁶	42 kpl	kertalukeminen
ja varsinaista keskustelua	228 kpl	Syvemmin analysoitava aineisto

Taulukossa mainitut 228 viestiä on siis se aineisto, joka muodostaa *varsinaisen aineiston perusjoukon*. Miten tätä perusjoukko missäkin tilanteessa täydennettiin, kerrotaan alla.

¹⁶ Pitäen sisällään viestit, jotka eivät olleet osa varsinaista listalla käytyä keskustelua eli puheita, seminaarikutsuja, raportteja, viestejä toisilta sähköpostilistoilta tms. Jos jotain näistä kommentoitiin viestissä, jossa se lähetettiin, katsottiin koko viesti tällöin keskusteluviestiksi.

5.8 Analyysin menettelytavasta

Kun aineiston rajausongelma oli ratkaistu, kyettiin paneutumaan itse analyysiin. Tutkimuskysymyksiin lähdin hakemaan vastausta lukemalla aineistoa useaan kertaan. Tällä tavoin alkoivat hahmottumaan tutkimuskysymysten kannalta tärkeät teemat, jotka toistuivat aineistossa. Esimerkiksi tietyt aiheet näyttivät täyttävän ideologiselle dilemmalle asetetut kriteerit. Kun olin hahmottanut tutkimuskysymysten kannalta olennaiset teemat, valitsin aineistosta kaikki kuhunkin teemaan mahdollisesti liittyvät viestit, joita sitten analysoin tarkemmin. Tässä yhteydessä pohdin, tulisiko myös muita kuin varsinaisen aineiston perusjoukkoon kuuluvia viestejä tarkastella kunkin analyysiosan yhteydessä erikseen (esimerkiksi tulisiko Man-listan kontekstia analysoitaessa perehtyä myös viesteihin, joissa mainitaan vain Man-lista, mutta ei feminismiä tai naisliikettä jne.). Tähän liittyvät ratkaisut esittelen kunkin analyysiosan yhteydessä. Näin voitiin selvittää, osuiko epäily ideologisen dilemman olemassaolosta oikeaan vai ei. Samaa viestiä saatettiin näin käsitellä usean eri asiayhteyden kohdalla. Tässä esiteltyä menettelyä käytin siis kaikissa analyysisissa. Tarkempi analyttinen menettelytapa esitellään analyysilukujen yhteydessä kunkin analyysiosan tai dilemman kohdalla.

6 Analyysi ja tulokset 1: Man-listan feminismiä koskevan keskustelun konteksti

Tässä tutkimuksessa tehty Man-sähköpostilistan analyysi jakautuu kahteen lukuun. Ensimmäisessä luvussa selvitetään Man-listan feminismiä koskevan keskustelun kontekstia. Kontekstin selvittäminen ei tarkoita, että olettaisiin kaikkien olevan listalla samaa mieltä, uskon hallitsevalle suhtautumistavalle esitettävän myös haasteita. Analyysin toisessa luvussa paikannetaan ja tarkastellaan Man-listalla esiintyviä feminismiin liittyviä ideologisia dilemmoja. Samalla dilemmojen avulla keskustellaan miehiin ja feminismiin liittyvistä teoreettisista kysymyksistä. Jälkimmäisessä luvussa näkökulma siis nousee myös Man-listaa laajemmillekin alueille.

Sosiaalisen kontekstin selvittämisessä olen käyttänyt kahta lähtökohtaa: Ensimmäinen olen lukenut kaikki viestit, jotka kuuluvat tarkemmin tarkasteltavaan aineistoon. Toiseksi olen katsonut, minkälainen eri feminismien ja feministien kirjo listalla esiintyy. Nämä kaksi lähtökohtaa ja niiden seuraamisesta koituva analyysi muodostavat kaksi osa-analyysiä, jotka yhdessä vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Seuraavaksi esitellään kumpikin osa-analyysi aloittaen viestien lukemisesta lähtevästä.

6.1 Viestien lukeminen kontekstin selvittämisen keinona

Tämän osa-analyysin tulokset on saatu seuraavalla tavalla: Ensin on luettu kaikki varsinaisen aineiston perusjoukkoon (ks. kpl 5.6) kuuluvat viestit tai joku seuraavista sanoista tai niiden johdannaisista: Man-lista, man lista, keskustelulista, sähköpostilista, keskustelupalsta, postilista, postitus, foorum, forum, palsta. Tämä tarkoittaa sitä, että olen hyvin suurella todennäköisyydellä lukenut kaikki viestit, joissa listaa kommentoidaan ja feminismiä käsitellään eksplisiittisesti.

Tässä yhteydessä havaitsin, että muutamat kirjoittajat sanovat Man-listasta suoraan jotain feminismiin liittyvää. Toinen havaintoni oli se, että kirjoittajat kommentoivat toistensa viestejä feminismiin liittyen. Kommentointi näytti liittyvät feminismiin arvottamiseen positiivisessa vai negatiivisessa valossa. Edelleen yksi viestejä luettaessa tehty havainto oli se, että osa kirjoittajista nimitti viesteissään itseään feministiksi tai profeministiksi. Nämä havainnot antavat ymmärtää, että yksi keskeinen tekijä Man-listan kontekstissa suhteessa feminismiin koskee sitä, suhtaudutaanko feminismiin myönteisessä vai kielteisessä valossa. Tämän vuoksi luokittelin kaikki listan varsinaista keskustelua olevat viestit (siis pois lukien tiedotusviestit yms.), joissa feminismistä on jotain mainittu. Viestit luokittelin sen mukaan, suhtaudutaanko niissä feminismiin tai feministeihin positiivisesti, negatiivisesti tai kriittisesti vaiko neutraalisti. Kaikkien näiden toimenpiteiden seurauksena on saatu tulos, joka kuvaa Man-listan kontekstia suhteessa feminismiin. Seuraavaksi käydään läpi kaikki tämän osa-analyysin kahdeksan vaihetta, jotka siis osaltaan ovat luomassa johtopäätöstä siitä, minkälainen konteksti Man-lista feminismistä keskustelemiseen on.

Menetelmältään tässä osa-analyysissä analyysi pohjaa hyvin yksinkertaisiin periaatteisiin: suoraan siteeraamiseen, yksinkertaiseen luokitteluun, määrälliseen vertailuun sekä vuorovaikutuksen tarkasteluun. Syvällisempi analyttinen tarkastelu ei tässä yhteydessä ole ollut tarpeen, koska tutkimuksen tärkeimmät teoreettiset kysymykset koskevat ideologisia dilemmoja. Kvalitatiivisessa analyysissä ei yleensä tehdä määrällistä vertailua, mutta olen katsonut sen monipuolistavan analyysia ja tekevän siitä siten luotettavamman. Monen analyysimenetelmän käyttämistä kutsutaan triangulaatioksi ja se on yksi keinoista lisätä analyysin luotettavuutta (Silverman 2001, 233). Tämä osa-analyysi on tehty kahdeksassa eri vaiheessa, jotka seuraavaksi käsittelen yksi kerrallaan.

6.1.1 Kirjoittajien lausunnot listasta

Listaan tai sen jäsenten enemmistöön viitattiin muutaman kerran feminismimyönteisenä. Ylläpitäjä mainitsee, että "Man-listan luonnetta ym. ei tarkemmin ole yritetty määritellä" (PD 4, 0080). Listan ei siis virallisesti ole päätetty olevan sitoutunut suhteessa feminismiin. Epävirallisesti useat kirjoittajat näkevät tilanteen toisenlaisena, minkä alla osoitan. Puolitoista vuotta edellistä lainausta myöhemmin eräs henkilö kirjoittaa:

Man-listalla saa siis esittää ihan vapaasti profeministisiä mielipiteitä, antifeministisiä mielipiteitä jos siltä tuntuu, rakentavia mielipiteitä, katkeria mielipiteitä jne. Se, että *listalla olevista miehistä huomattava osa [...]*¹⁷ *lienee jonkun asteen profeministejä* ei oikeuta sulkemaan listalta pois toisinajattelijoita.

(PD 11, 4980, korostus JV)

Tämä esimerkki, kuten myös seuraavat kaksi, tukee oletusta, että lista on kirjoittajien mukaan muotoutunut feminismimyönteiseksi. Listalle aktiivisesti kirjoittanut mies lopettaa erään viestinsä näin: "Mutta jos laukoisin *feministien ja profeministien kuullen* omia mielipiteitäni siitä, mitä tällaisille [hegeliläisen virkamiesyhteiskunnan ehdoilla toimiville] systeemeille pitäisi tehdä, niin varmaan täällä suomalaisessa keskusteluilmastossa luultaisiin, että olen joku sikamainen piilosovinisti, joka häiriköi *profeministilistalla*." (PD 7, 4238, korostus JV). Viestissään kirjoittaja selkeästi määrittelee listan lukijajoukkoon kuuluviksi feministejä ja profeministejä, ja kuvaa listaa profeministilistaksi. Tämän viestin mukaan Man-lista on siis feminismimyönteinen lista. Erääseen feministejä kritisoineeseen viestiin kommentin kirjoittanut lopettaa viestinsä: "tämäkö on paljon mainostetun [Man-listan] profeminismin taso?" (PD 8, 1243, nainen. Yksi angloamerikkalaiseen

¹⁷ Aineisto-otteissa merkintä [...] tarkoittaa, että olen poistanut alkuperäisestä aineistosta tekstiä. Poistetun tekstin määrä vaihtelee. Hakasulkeiden sisällä on myös toisinaan aineisto-otteita selventäviä kommenttejani. Muutamaa riviä pidemmät aineisto-otteet on sisennetty ja jokainen aineisto ote on aina selkeästi erotettu toisista aineisto-otteista. Tämä on tärkeätä huomata, koska esitän välillä pitkiäkin aineisto-otteita, joissa on kappalejakoja. Kyse on siis tällöin aina yhdestä viestistä, ei monesta. Silloin, kun kirjoittajat siteeraavat jonkun toisen viestiä, he merkitsevät rivien vasemmat reunat ">" -merkeillä. Kaikki aineisto-otteissa esiintyvät kirjoitusvirheet ovat alkuperäisten viestien kirjoitusvirheitä.

profeministiseen liikkeeseen liittynyt teema on koskenut sen tilivelvollisuutta feministeille (Goldrick-Jones 2002, luku 4), josta tämä on heijastuma).

Yllä olevia luonnehdintoja listasta ja sen jäsenistöstä ei kukaan kiistänyt tai kommentoinut ja listasta ei esitetty kertaakaan tulkintoja, että se olisi antifeministinen tai neutraali suhteessa feminismiin. Ainoastaan ylläpitäjän yllä mainittu kommentti listan virallisesta linjasta on mahdollista *tulkita* neutraaliuden ilmaisuksi, mutta hän ei itse suoraan esitä näin. Listan luonnehtiminen feminismimyönteiseksi tapahtui usean kerran eikä rajoittunut vain tiettyyn ajanjaksoon. Näillä perusteilla voidaan siis todeta, että jonkinasteinen konsensus Man-listan feminismimyönteisyydestä vallitsi kirjoittajien keskuudessa. Tästä ei tietenkään voida päätellä, että lista myös todellisuudessa vastaisi näiden kirjoittajien luonnehdintoja, mutta tässä esitetyt havainnot kyllä ohjaavat selvittämään asiaa.

6.1.2 Kirjoittajien identifioituminen suhteessa feminismiin

Identifioitumisella suhteessa feminismiin tarkoitan tässä sitä, että kirjoittaja nimittää itseään jollain termillä, joka on suhteessa feminismiin (esimerkiksi sanoo "olen itse profeministi") tai allekirjoittaa viestinsä jollain feminismiin liittyvällä nimikkeellä, esimerkiksi: "[etunimi sukunimi], feministi" (PD 4, 1186). Jos listalla joku identifioi itsensä suhteessa feminismiin niin suhde oli aina myönteinen. Useat kirjoittajat identifioituivat vuosien varrella eri yhteyksissä feministeiksi tai profeministeiksi joko viestien teksteissä, allekirjoituksissa tai molemmissa. Sen sijaan kukaan kirjoittajista ei identifioitunut kertaakaan antifeministiksi. En myöskään löytänyt yhtään mainintaa siitä, että joku identifioisi itsensä miesten oikeuksien puolestapuhujaksi (tai vastaavaksi), jota voi pitää profeminismin ideologis-poliittisena vastapoolina (ks. kappale 2.3.2, miesliikkeen jakautuminen). Nämä havainnot viittaavat tulkintaan, että listan ilmapiiri oli voittopuolisesti feminismille myönteinen. Muutoin julkinen feminismin kannattaminen olisi luultavasti kohdannut vastustusta ja ollut harvinaisempaa.

6.1.3 Feminismiiä kritisoivat viestit herättivät suoria vastaväitteitä

Kaikki viestit, jotka kuuluvat tutkimuksen varsinaisen aineiston perusjoukkoon on luokiteltu johonkin kolmesta luokasta kuuluvaksi. Luokat ovat feminismiyönteinen, feminismikriittinen tai negatiivisesti feminismiin suhtautuva ja neutraalisti feminismiin suhtautuva, mikä oli huomattavasti isoin luokka. Luokittelun perusteet sekä muutamia esimerkkitapauksia on kuvattu liitteessä 4. Luokittelua käytetään ainoastaan tämän kuudennen luvun kolmessa kappaleessa. Lähes kaikki feminismikriittiset viestit herättivät suoria vastaväitteitä. Tämä tarkoittaa seuraavanlaista tapahtumaketjua: 1) Listalle kirjoitettiin viesti, joka sisälsi osia, joiden perusteella tulkitsin kyseisen viestin feminismikriittiseksi. 2) Tähän viestiin vastattiin sen kanssa eri mieltä olemalla. 3) Vastauksessa kommentoitiin nimenomaan alkuperäisen viestin niitä osia, missä feminismi mainittiin kriittisessä tai negatiivisessa valossa. Tämä kohta viittaa siihen, että erimielisyys kohdistui ainakin siihen, miten alkuperäisen viestin kirjoittaja oli kommentoinut feminismiiä.

Viestejä, joissa toista viestiä kritisoidaan suoraan nimitän suoriksi vastaväitteiksi. Epäsuorilla vastaväitteillä taas tarkoitan viestejä, joissa ollaan selkeästi oppositiosuhteessa joihinkin listalla esiintyneisiin ajatuksiin mutta ei viitata suoraan mihinkään viestiin tai henkilöön vaan esimerkiksi "tämän keskustelupalstan viesteihin" (PD 5, 0083) tms. Epäsuoraa Man-listan ilmapiirin kritiikkiä on käsitelty tuonnempana.

Seuraavassa on joitakin esimerkkejä feminismikriittisistä tekstinpätkistä ja niiden osakseen saamista suorista vastaväitteistä. Se, että erityisesti kyseiset pätkät, eikä välttämättä koko viesti, tulkittiin antifeministiseksi voidaan päätellä siitä, että kyseisiä pätkiä lainattiin vastaväitteissä, eikä välttämättä koko viestiä. Kaikki seuraavaan sisennettyyn aineistotokseen kuuluva teksti on siis otettu samasta viestistä ja kappalejaot ovat alkuperäiset.

Muutama kommentti on kai jo *feministiltäkin* paikallaan. [eräs henkilö] kirjoittaa:

>"Feministiksi" itseään kuvittelevan naisen voi olla vaikeaa kestää sitä, että kenties miehellä voi joskus olla >jotain vähäistä opetettavaa koskien typeriä ja luutuneita sukupuoliehdollistuneita asenteita. [...] Mutta >tietyntyypinen feministibolshevistinen liturgia estää tällaisia hyödyllisiä ojentamissuhteita kehittymästä >henkisesti kovin vastavuoroisiksi. [...] Tämä ei tietenkään ole väistämättömyys, sillä onhan olemassa myös >individualistisia feministejä, jotka ymmärtävät yksilöiden välisen vastavuoroisuuden periaatteet. [...]

on siis "pahat feministit", jotka edustavat "feminismibolshevismi"massaa, ja sitten ovat "hyvät feministit", jotka ovat individualistisia yksilöitä [...] Tämän ajatuskaavan mukaisesti "hyvät feministit" ovatkin siis vain poikkeuksia [...]

Tämäkö on man-listalaisten kanta, kun kukaan ei ole moiseen kirjoitteluun puuttunut, vaan koko listan väki on vain vaikenemalla nyökytellyt ja hymistellyt tällaisille ilmauksille? (Ja tämäkö on paljon mainostetun profeminismin taso?)
(PD 8, 1199 ,nainen, korostus JV)

Kirjoittaja reagoi feministeihin kriittisesti suhtautuvaan viestiin ja kritisoi viestin asetelmaa sekä lisäksi vielä kysyy, miksei "tällaisiin ilmauksiin" ole puututtu. Näin hän ilmaisee selkeästi, että Man-listalla "tällaisia ilmauksia" ei saisi ohittaa vaan niille pitäisi esittää vastaväitteitä, mihin hän itse feministinä ryhtyy. Esimerkki on mielenkiintoinen myös siitä syystä, että alkuperäisen viestin kirjoittaja ei esitä feminismiä suoraan negatiivisena vaan kritisoi yksittäisten feministien toimintaa (kirjoittamalla "feministiksi itseään kutsuvista naisista"). Tällainen viesti olisi voitu tulkita myös rakentavaksi kritiikiksi (vaikka sisälsikin kirosanoja). Aineisto-otteen kirjoittaneen henkilön kirjoittamassa viestissä se näyttäisi kuitenkin tulleen tulkituksi antifeministiseksi, koska hän käyttää ilmausta "tällaisiin ilmauksiin" ja tulkitsee kirjoittajan ajattelevan hyvien feministien olevan vain poikkeuksia. Tämä vahvistaa muotoutumassa olevaa tulkintaa listan feminismimyönteisestä ilmapiiristä ja herättää kysymyksen, oliko listan feminismimyönteisyys jopa niin suurta, että feminismin ja feministien käyttäytymisen problematisoiminenkin oli norminvastaista . Tässä sovellan Eero Suonisen (1993b, 136) tekemiä luonnehdintaa jonkin asian sosiaalisesta preferoinnista sellaisena normatiivisena standardina, jota on mahdollista rikkoa mutta ei ilman sosiaalisia seurauksia (kuten vastaväitteitä).

Toinen esimerkki:

Takaisku ilmenee [erään henkilön] viestissä esim. näin:

>While Finland seems to be just now jumping on the feminist bandwagon, other industrialized nations are >already beginning to jump off having experienced the catastrophic consequences.

Minun mielestäni feminismi on loppujen lopuksi ainoa keino muuttaa globalisoituvaa, fuusioituvaa kapitalistista ja militaristista markkinaloutta, jonka vankkureissa me kolmeamme kohti hautaa.

kesäterveisin

[etunimi, sukunimi], feministi

(PD 4, 1174, mies, olen merkinnyt kirjoittajan sukupuolen, koska on kiinnostavaa, että hän nimittää itseään feministiksi)

Esimerkin kirjoittajan mainitsema takaisku on voimakas sana, joka on tullut tunnetuksi Susan Faludin (1994) tunnetun ja suomeksikin käännetyn kirjan: "Takaisku. Julistamaton sota naisia vastaan" -myötä. Käsite takaisku viittaa pyrkimykseen kumota feminismin myönteisiä tuloksia tasa-arvolle ja naisille ja se on yleisessä käytössä feministisessä kirjallisuudessa, mutta en ole tavannut sitä muualla. Tästä esimerkistä voidaan tehdä kaksi tulkintaa: 1) Käyttämällä sanaa takaisku esimerkin kirjoittaja osallistuu Man-listan määrittämiseen feminismimyönteiseksi listaksi, jossa voidaan pohtia sitä, näkyykö takaisku joissain viesteissä, ja 2) esittämällä että [erään henkilön] viestin lainattu kohta on osa takaiskua esimerkin kirjoittaja tulkitsee viestin antifeministiseksi ja esittäessään vastakkaisen, positiivisen, tulkinnan feminismistä hän osallistuu myönteisen feminismikuvan vahvistamiseen Man-listalla. Eräässä kolmannessa tapauksessa feminismikriittiseen viestiin viitattiin feminismin panetteluna vielä muutaman kuukauden päästä (PD 7, 4800). Näin pitkän ajan päähän viittaaminen oli Man-listalla harvinaista.

6.1.4 Feminismimyönteiset viestit eivät herättäneet suoria vastaväitteitä

Kun feminismiin kriittisesti suhtautuvat viestit herättivät säännönmukaisesti vastaväitteitä, niin feminismin positiivisessa valossa esittäneet viestit eivät niitä herättäneet. Useimmiten ne eivät herättäneet mitään kommentteja. Yhdessä edellisen analyysin vaiheen kanssa tämä vahvistaa tulkintaa, että feminismin esittäminen positiivisessa valossa oli listalla norminmukaista (koska siitä ei koitunut sosiaalisia seurauksia, ks. yllä avattu Suonisen ajatus tai Suoninen 1993b, 136).

Seuraavassa on muutamia selkeimpiä esimerkkejä viestien osista, jotka olen tulkinnut feminismiin myönteiseksi suhtautuvina. "Feminismin arvokkaimpia kontribuutioita historiaammehan on että henkilökohtaisesta on tullut poliittista. Esimerkkinä käyköön vaikka 'perheväkivalta'." (PD 4, 1443). Toisen kirjoittajan mukaan miehet voivat oppia naisliikkeeltä: "miesliikkeen edustajien tulisi kuunnella naisia ja tutustua naisliikkeen kirjoituksiin. Naiset ovat jo miettineet näitä asioita." (PD 3, 9182). Tällaisia viestejä ei yleensä kommentoitu, vaikkakin jälkimmäinen esimerkki sai hyväksyvän kommentin viestin toisen samaan teemaan liittyvän kohdan perusteella.

Listan vuorovaikutusta tarkastelleet kappaleet 6.1.3 ja 6.1.4 nojaavat siihen ajatukseen, että tiettyssä sosiaalisessa kontekstissa tietty käyttäytyminen on tavanomaista, normaalia ja hyväksyttyä. Tästä käyttäytymisestä poikkeava käytös herättää huomiota, vastaväitteitä ja kritiikkiä. (Suoninen 1993b, 136; Suoninen 1999, 27, 30-31.) Näiden ajatusten ja Manlistan vuorovaikutuksen tarkastelun perusteella näyttää siltä, että feminismimyönteisyys on listalla hyväksyttävää eli normaalia ja feminismikriittisyys tai feminismin positiivisuuden problematisointi epähyväksyttävää ja epänormaalia. Feminismikriittisyyden esiintymisen tulkitsen toimivan haasteena hallitsevalle tilanteelle - minkä vuoksi siihen myös reagoitiin niin herkästi.

6.1.5 Feminismimyönteisesti identifioituneiden ahkera osallistuminen listan keskusteluun

Kirjoittaja tulkittiin jossain viestissä feminismimyönteisesti identifioituneeksi, mikäli hän tässä viestissä nimesi itsensä profeministiksi tai feministiksi. Tällaisia viestejä oli useita. Lähes kaikki feminismimyönteisesti identifioituneet tai feminismiä myönteisessä valossa arvioineet kirjoittivat listalle useita kymmeniä viestejä ja kuuluivat listan aktiivisimpaan kirjoittajakuntaan. Täten he osallistuivat feminismikriittisesti kirjoittavia enemmän listaa koskevan ilmapiirin määrittämiseen (ks. seuraava kappale).

6.1.6 Feminismimyönteisten viestien määrällinen enemmistö suhteessa feminismikriittisiin

Edellisessä osassa tarkasteltiin feminismimyönteisesti identifioituneiden henkilöiden kirjoittamien viestien määrää. Tässä osassa tarkastellaan feminismimyönteisiksi ja -kriittisiksi tulkittuja viestejä ja niiden lukumäärällistä suhdetta keskenään. Kuten liitteessä neljä mainitaan, suurin osa luokitelluista viesteistä kuului neutraaliin luokkaan. Hieman vähemmän tiukalla luokittelulla osa neutraaleiksi luokitelluista viesteistä olisi voitu luokitella positiivisiksi, mutta negatiiviseksi luokiteltiin kaikki viestit, joista se oli mahdollista. Huolimatta tästä tahallisesta vääristymän mahdollisuudesta luokittelun suhteen feminismiä vain myönteisesti arvioineita viestejä oli yli kolminkertainen määrä (27 kpl) kielteisiä puolia maininneisiin verrattuna (8 kpl). Tämä tukee tulkintaa, että Man-listan vallitseva ilmapiiri oli myönteinen suhteessa feminismiin.

Feminismikriittiset viestit kirjoitettiin voittopuolisesti marginaalisesta ja oppositionalisestakin asemasta käsin. Lähes kaikki feminismiin kriittisesti suhtautuvan viestin kirjoittaneet kirjoittivat listalle harvoin, yhdestä kuuteen viestiä tutkitun viiden vuoden aikana. Osa näistä viesteistä piti sisällään listan kritiikkiä, voimakkain esimerkki on

seuraava. Tämä viesti on osa keskustelua, joka alkoi kirjoittajan aiemmasta viestistä, jossa hän ihmetteli listan henkeä:

On mielenkiintoista huomata, että kun joku yrittää tällä palstalla tuoda keskusteluun jotain valtavirtaan nähden poikkipuolista särmää eikä vain tyydy kirkastamaan kruunuaan samanmielisten silmissä, veljillä on suuri tarve tai kiusaus siirtää varsinainen viesti ikään kuin vahingossa syrjään ja lähteä kuljettamaan juttua alkuperäisen kirjoittajan ydinajatusten kannalta epäolennaiseen suuntaan. Näin keskustelu voidaan kätevästi palauttaa oikeisiin uomiin ja asioihin. Kätevää ja turvallista mutta ei kovin hedelmällistä. Mutta ehkä tällä taktiikalla ja politiikalla tuotetaan ja ylläpidetään palstaa, jota todella kelpaa esitellä oikeaoppisille tasa-arvokollegoille isommillakin foorumeilla.

(PD 6, 8545 korostus JV)

Kirjoittajan aiemman viestin perusteella (jossa hän mm. totesi: "Yhtä hyvin purkaukset voisivat löytyä feministinaisten vastaavalta kanavalta"), on pääteltävissä, että tässä kyse on muiden asioiden lisäksi feminismimyönteisyyden kritiikistä. Kirjoittaja on tehnyt tulkinnan Man-listan samankaltaisuudesta "feministinaisten kanavan" kanssa.

6.1.7 Tiedotukseen tarkoitetut viestit ja feminismi

Osa viesteistä, joissa feminismi mainitaan on viestejä, joissa tiedotetaan erilaisista tapahtumista tai referoidaan listan ulkopuolista keskustelua esim. lehtiartikkelin muodossa ilman, että tätä keskustelua mitenkään kommentoidaan. Tällaiset viestit eivät siis ole osa Man-listan *keskustelua*, eivätkä siten kuulu varsinaisen aineiston perusjoukkoon. Hyödynnän kuitenkin näitä viestejä tässä yhteydessä. Erittäin harvassa näistä tiedotusviesteistä feminismi mainitaan kielteisessä valossa. Useimmiten feminismi näkyy näissä viesteissä siten, että se on jonkin ryhmittymän tai tutkimusmenetelmän nimessä, mikä viittaa myönteiseen suhtautumiseen feminismiin näillä ryhmillä tai näitä menetelmiä käyttävillä tahoilla. Päinvastaista ilmiötä ei esiintynyt. Man-lista siis toimi tarkasteltuna

ajanjaksona feminismiin avoimen myönteisesti suhtautuvien tapahtumien tiedotuskanavana mutta ei feminismiin avoimesti kielteisesti suhtautuvien tapahtumien tiedotuskanavana.

6.1.8 Jotkut keskustelut ovat asetelmaltaan feminismimyönteisiä

Seuraavassa analyysiluvussa esiteltävä ideologinen dilemma, "voiko mies olla feministi" - on asetelmaltaan sellainen, että siitä tuskin keskusteltaisiin listalla, jolla feminismiä problematisoidaan ja vastustetaan voimallisesti tai ei pidetä tärkeänä. Keskustelussa on nimittäin kyse siitä, voiko mies olla feministi vaiko "vain profeministi". Koko tämän keskustelun aikana kukaan ei kyseenalaista sitä, että miksi joku mies ylipäättensä haluaisi olla kumpaakaan. Eräs kirjoittaja kyllä toteaa koko keskustelusta hieman trivialisoivaan sävyyn: "Viime aikoina on ollut paljon kirjoittelua feminismistä. On varmasti inhimillisesti tärkeää määritellä käsitteitä ja omaa olemisen paikkaansa - esim. suhteessa feminismiin. Että kuka on tällä viikolla post-, pre-, pro-, de-, vai re-feministi. Hirvittävän kiinnostavaa se ei kuitenkaan ole". (PD 5, 8209). Tämä keskusteluun kriittisesti suhtautuva viesti oli kuitenkin poikkeus, ja jos se olisi ollut yleisempi, keskustelu tuskin olisi jatkunut sen puolen vuoden ajan, minkä aikana sitä aika ajoin käytiin. Useimmat tähän keskusteluun osallistuneet nimesivät itsensä feministeiksi tai profeministeiksi. Tähän palataan tuonnempana. Toisessa yhteydessä listalla käytiin lyhyehkö keskustelu otsikolla, "miksi feminismi pelottaa miehiä?". Keskustelun sävy oli feminismimyönteinen. Nämä huomiot antavat syytä tulkita Man-listan olleen tutkittuna aikana voittopuolisesti feminismiin myönteisesti suhtautuva keskusteluympäristö.

Alla on taulukossa 4 esitelty analyysistä yhteenveto. Kunkin analyysin vaiheen kohdalla on mainittu, mitkä ovat ne pääsääntöiset analyysin tavat, joiden avulla analyysin vaiheen johtopäätökseen on päädytty.

Taulukko 4. Yhteenveto eri analyysin vaiheista ensimmäisessä Man-listan feminismiä koskevaa kontekstia selvittävässä osa-analyysissä.

Analyysin vaihe	Analyysin tapa	Tiivistelmä analyysitavan antamasta johtopäätöksestä
1) Kirjoittajien lausunnot listasta	Keskeisten lausuntojen paikantaminen	Mielipide: "Lista ja sen kirjoittajat ovat profeministejä"
2) Kirjoittajien identifioituminen suhteessa feminismiin	Keskeisten lausuntojen paikantaminen	
3) Feminismia kritisoivat viestit herättivät suoria vastaväitteitä	Luokittelu → vuorovaikutuksen tarkastelu	Feminismimyönteisyyteen suhtaudutaan
4) Feminismimyönteiset viestit eivät herättäneet suoria vastaväitteitä	Luokittelu → vuorovaikutuksen tarkastelu	hyväksyttävänä ja feminismikriittisyyttä vastustetaan. Tulkinta: feminismimyönteisyys on listalla normin mukaista
5) Feminismimyönteisesti identifioituneiden ahkera osallistuminen listan keskusteluun	Keskeisten lausuntojen paikantaminen → määrällinen vertailu	Feminismimyönteisyys on listalla määrällisesti dominoiva suhtautumistapa feminismiin
6) Feminismimyönteisten viestien määrällinen enemmistö suhteessa feminismikriittisiin	Luokittelu → määrällinen vertailu	
7) Tiedotukseen tarkoitetut viestit ja feminismi	Luokittelu → määrällinen vertailu	
8) Jotkut keskustelut asetelmaltaan feminismimyönteisiä	Yhteys ideologisten dilemmaan analyysiin	Tietty keskustelu on helpompi käydä feminismimyönteisessä kontekstissa

6.1.9 Feminismimyönteisyys kontekstina feminismikeskustelussa

Kun otetaan huomioon kaikki yllä esitetyt analyysin vaiheet ja niiden yhteydessä esitetyt johtopäätökset saadaan tämän osa-analyysin tulos: *Tutkittuna aikana Man-listan eksplisiittisesti feminismiä koskevien viestien hallitsevaa ilmapiiriä luonnehtii feminismimyönteisyys*. Tämän tulos näyttää kumoavan kaksi yleistä käsitystä miesten ja feminismin suhteista. Ensimmäinen on se, että miehet ja feminismi ovat *aina* oppositiosuhteessa toisiinsa nähden ja toinen edelliseen uskomukseen liittyvä on se, että mies *ei voi* identifioitua positiivisesti feminismiin suhtautuvaksi tai jopa feministiksi (Lempiäinen 2001; Kahane 1998). Erillisiä nämä käsitykset ovat lähinnä siten, että ensimmäinen koskee sitä, mitä feminismi (liikkeenä) on ja toinen sitä, mitä feministi (ihmisenä) on. Analyysini osoittaa molemmat uskomukset vääriksi Suomessa. Voidaankin todeta, että on olemassa suhteellisen laajahkokin hajanainen pääasiassa miehistä koostuva yhteisö tai miesliikkeen osa, Man-lista ja sen kirjoittajat sekä luultavasti suuri osa lukijoista (koska he eivät ole eronneet listalta), jossa feminismi on enemmän positiivinen kuin negatiivinen asia. Huomio siitä, että miehet voivat nimittää itseään feministeiksi tai profeministeiksi tarkoittaa sitä, että käsitys feminismistä vain naisille tarkoitettuna kyseenalaistuu. Tätä teemaa käsitellään enemmän analyysin toisessa osassa ideologisten dilemموjen yhteydessä.

Tulosta Man-listan feminismimyönteisyydestä ei kuitenkaan voi yleistää koskemaan koko suomalaista yhteiskuntaa. Kuten aineistoa kuvailevassa luvussa todettiin, Man-listalle kirjoittaneet ihmiset ovat hyvin valikoitunut seurue. Ne muutamat tutkimukset tai kirjoitukset, joissa feminismiä on sivuttu siitä näkökulmasta miten feminismiin suhtaudutaan viittaavat enemmänkin sanan negatiiviseen sävyyn Suomessa (Lempiäinen 2001; Raevaara & Saarikoski 2002 271-272; Julkunen 2001,46).¹⁸ Feminismimyönteisyys

¹⁸ Tässä suhteessa Suomi ei poikkea muista maista. Mm. Ruotsissa (Eduards 2002, 1) ja Iso-Britanniassa sekä USA:ssa (Faludi 1994; Oakley 1998, 33-34) feminismi esitetään usein vihamielisenä tavallisia naisia ja erityisesti miehiä kohtaan. Australialaisen miesliikkeen veteraanin, Michael Floodin, mukaan Australiassa ja useimmissa länsimaissa on näkyvä miesten organisoima takaisku feminismiä vastaan (Flood 1997).

näyttäisi suomalaisessa ilmapiirissä olevan enemmän anomalia kuin normi. Eräs listan kirjoittaja tiivistää tämän ajatuksen: "Suomessa feministi on kirosana" (PD 7, 7643).

On syytä todeta, että listan kontekstin tulkitseminen feminismimyönteiseksi saattaisi olla analyysin tulos myös silloin, kun feminismi ei ole tutkimuksen varsinaisena kohteena. Tämä johtuu siitä, että feminismi mainittiin usein, kun listaa luonnehdittiin yleisluontoisesti.

6.2 Feminismien ja feministien kirjo Man-listalla

Man-listan feminismiä koskevan kontekstin selvittämisessä yksi keskeinen kysymys on: minkälainen eri feminismien tai feministien kirjo listalla esiintyy? Toistuvatko stereotyyppien mukaiset negatiiviset nimet (kuten telaketjufeminismi) tai ovatko kaikki maininnat vain määreettömiä feminismi-sanan mainintoja. Näkyykö feministisen liikkeen jakautuminen listan keskustelussa? Kysymys on mielenkiintoinen myös siksi, että kansainvälistä profeminististä sähköpostilistaa väitöskirjassaan tutkinut Tony Waters (2001) havaitsi, että feminismistä puhuttiin listalla ikään kuin olisi olemassa joku yksi oikea feminismi.

Näihin kysymyksiin vastaaminen aloitettiin siten, että kaikki Man-listan keskusteluun kuuluvat lauseet, joissa sanat feminismi tai feminismit esiintyivät, käytiin läpi. Näistä katsottiin, minkälaisia eri feminismejä ja feministejä listalla tutkittuna aikana esiintyi. Kyseiset ilmentymät kirjattiin sellaisenaan ylös ja niiden esiintymät laskettiin, minkä jälkeen tuloksista tehtiin päätelmiä, jotka on esitetty alla. Tämä menetelmä ei siis ole diskurssianalyttinen, vaan on nimettävissä esimerkiksi sanastoanalyysiksi (Pyörälä 1991 ref., Eskola & Suoranta 2000, 169).

Sanastoanalyysin tuloksena saadut kaikki eri feminismin ja feministin variaatiot esiintymiskertoineen on esitetty liitteessä 5. Liitteen tietojen perusteella voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset, jotka koskevat sekä feminismiä että feministiä, ellei toisin mainita:

- 1) Perusmuodossaan käytettynä sana feminismi esiintyi yli neljä kertaa useammin (251 mainintaa) kuin kaikki sen vaihtoehdot ja variaatiot yhteensä (69 mainintaa). Sana feministi esiintyi perusmuodossaan puolitoistakertaisesti (158 mainintaa) kaikkiin sen vaihtoehtoihin ja variaatioihin nähden (100 mainintaa). Perusmuotojen käyttö oli siis vallitseva käytäntö suhteessa kaikkiin muihin vaihtoehtoihin.
- 2) Yleisimmin toistunut vaihtoehto feminismille oli profeminismi (18 mainintaa) tai feministille profeministi (26 mainintaa) tai profeministimies (20 mainintaa).
- 3) Feminismistä käytettiin myös monikkomuotoa (7 mainintaa).
- 4) Lähes kaikki muut variaatiot ja vaihtoehdot saivat vain hajamainintoja.
- 5) Variaatioita ja vaihtoehtoja oli kuitenkin lukuisia (feministille 43 vaihtoehtoa ja feminismille 29 vaihtoehtoa).

Lisäksi ehdollisia ilmauksia kuten "jotkut feministit" tai "sellainen feminismi, joka" käytettiin suhteellisen harvoin. Nämä tiedot johtavat seuraavaan johtopäätökseen: Käsitys feminismin moninaisuudesta ja hajanaisuudesta näkyy lukuisien sanan eri variaatioiden käytössä ja feminismi-termin käyttämisessä monikossa. Samalla kuitenkin feminismi-sana perusmuodossaan oli hyvin hallitseva, mikä viittaa käsitykseen feminismistä yhtenäisenä kokonaisuutena.

6.3 Feminismi: yksi vai monta?

Sanastoanalyysin kaksinainen tulos viittaa siihen, että feminismistä kirjoitettaisiin Manlistalla kahdella tavalla. Toisessa se näyttäytyisi yhtenä yksittäisenä asiana ja toisessa taas sen jakautuneisuus ja moninaisuus korostuisi. Lisäksi varsinaisen aineiston perusjoukkoon

kuuluvia viestejä lukiessani havaitsin, että osa kirjoittajista kommentoi sitä, että feminismistä olisi hyvä puhua sen moneutta tai ykseyttä korostaen. Nämä huomiot viittaavat siihen, että kyseessä saattaisi olla yksi Man-listan feminismiä koskevista ideologista dilemmoista. Asian selvittämiseksi luin kaikki feminismiä koskevat viestit tästä näkökulmasta.

Koska tämä analyysin osa on sijoitettu tähän Man-listan kontekstia selvittävään ensimmäiseen analyysilukuun, on jo tässä vaiheessa todettava, että kyseinen teema ei täyttänyt kaikkia ideologisen dilemman tunnistamiselle asettamiani kriteerejä. Olen tulkinnut teeman kuvaavan paremminkin Man-listan kontekstia ja sitä onkin syytä tarkastella tarkemmin. Hyödynnän analyysissä ideologisen dilemman paikantamiseen kehittämiäni analyttisiä käsitteitä, vaikka en olekaan tulkinnut teemaa varsinaiseksi ideologiseksi dilemmaksi vaan dilemmaattiseksi temaksi.

6.3.1 Feminismi ykseytenä

Man-listalla esiintyi kaksi erilaista tulkinnallista repertuaaria feminismin lukumäärästä. Sama henkilö saattoi käyttää eri repertuaareja eri tilanteissa, jopa samassa viestissä, riippuen yhteydestä, joissa feminismi mainittiin. Repertuaari, jossa feminismi näyttäytyi yhtenä yhtenäisenä kokonaisuutena, oli käytössä erityisesti tilanteissa, joissa feminismiin viitataan ohimennen tai epämääräisesti, ikään kuin mainiten "kaikkien jo tuntemaan" seikan (Edleyn & Wetherellin (2001, 443) mukaan repertuaarit ovat usein niin tunnettuja, että ne voidaan tunnistaa hyvinkin suppean viittaamisen nojalla). Tällöin sanan käyttötarkoitus oli määrittellä feminismiä, väittää jotain feminismistä tai arvioida feminismiä jollain tavoin. Olennaista feminismin käsittelemisessä ykseytenä oli se, että feminismi tai sen määrittely ei tällöin ollut syvemmän tarkastelun kohteena vaan sana mainittiin muussa tarkoituksessa tai vain lyhyesti käsitellen.

Seuraavassa on joitakin esimerkkejä siitä, miten feminismistä kirjoitettiin ykseytenä:

Mitä on feminismi? Tarkoittaako se ideologiaa ja toimintaa, jonka tavoitteena on naisten tasa-arvo miesten kanssa yhteiskunnassa (koulutuksessa, työelämässä, palkoissa, asemissa) ja yksityiselämässä. Onko tässä feminismin koko sisältö, vai kuuluuko siihen muutakin? Jos kuuluu niin, mitä muuta? Toivoisin, että vastaus olisi mahdollisimman lyhyt.
(PD 6, 1332)

Kirjoittaja kysyy *feminismin määritelmää*, jossa kerrottaisiin, onko feminismi muutakin kuin hänen esiin nostamansa asia. Teksti antaa ymmärtää, että on olemassa jokin (se) yksi feminismi, joka voidaan määritellä.

Vastauksena edellisen kirjoittajan kysymykseen kirjoitin itse listalle (mikä tapahtui vuonna 2001 jolloin siis ajatusta tämän tutkimuksen tekemisestä ei vielä ollut tullut) viestin, jonka lopussa kirjoitin: "Yhden lauseen vastaus on omasta mielestäni se, että feminismi on todellisuuden sukupuolittuneisuuden huomioonottamista ja tarkastelua sekä tästä seuraavaa toimintaa". (PD 6, 1224).

Tämä lause kuvaa sitä, miten sellainenkin viesti, jossa korostetaan feminismin moneutta (viestin alussa totesin: "On erilaisia feminismin suuntauksia, jotka ovat keskenään eri mieltä useistakin asioista" (PD 6, 1200) mutta jossa pyritään tiiviyyteen ("yhden lauseen vastaus"), pitää helposti sisällään ilmauksen, jossa feminismi näyttäytyy ykseytenä ja jossa erimielisyydet eri feminismien välillä jäävät mainitsematta. Jonkin asian moneus on huomattavasti monimutkaisempi asia kommunikoidavaksi kuin ykseys, jolloin feminismin kuvaaminen yhdellä lauseella on helpompaa tehdä sen ykseyttä korostavasti. Tällöin kuitenkin joudutaan joko nostamaan abstraktiotaso hyvin korkealle (kuten yllä olevassa yhden lauseen määritelmässä: sen pohjalta on vaikea ymmärtää mitä feminismi oikein konkreettisesti tarkoittaa) tai käsitellä helposti ilmiöstä vain joitakin puolia jättäen muut huomiotta. Tämä ongelma koskee usein tutkimuksessa keskeisten käsitteiden määrittelyä ylipäättänsä. Miestutkimuksen parissa yksi vastaus tähän ongelmaan on ollut monikon

käyttäminen keskeisistä analyyttisistä termeistä, mikä viittaa ilmiön moneuteen (Connell 1995; Hearn 1998b; Folkesson 2000, 116, 119, 214).

Seuraavat kaksi eri viesteistä peräisin olevaa esimerkkiä havainnollistavat sitä, miten feminismistä kirjoitettiin ykseytenä, kun viitattiin yleisesti tunnettuihin asioihin ja samalla arvioitiin feminismiä:

"Feminismin arvokkaimpia kontribuutioita historiaammehan on että *henkilökohtaisesta on tullut poliittista*. Esimerkkinä käyköön vaikka 'perheväkivalta'." (PD 4, 1443, korostus JV)

"Kanadalaiset miehet ja naiset, jotka ovat joutuneet *feminismin uhreiksi*, ovat alkaneet kysellä kuinka mielellistä tämä "perhe"väkivalta hysteria oikein on." (PD 4, 1228, korostus JV)

Nämä viestit, jotka olivat osa eri keskustelua, viittaavat mitä luultavimmin samoihin tapahtumiin, perheväkivallan siirtymiseen yhteiskunnallisen keskustelun alaiseksi. Tämä tapahtui Suomessa 90-luvun puolen välin jälkeen ja Kanadassa käsittääkseni hieman aiemmin. Toisessa viestissä asia mainitaan feminismin arvokkaana saavutuksena ja toisessa hysteriana, jonka uhreiksi miehet ja naiset ovat joutuneet. Näissä kummassakin viestissä feminismi tai feministinen liike näyttäytyy yhtenä toimijana, joka on politisoinut perheväkivallan. Kumpikaan kirjoittaja ei tarkemmin esittele tai perustele väitettään, vaan he ikään kuin siteeraavat yleisesti tunnettua väitettä. Toinen kirjoittaja viittaa tunnettuun feministiseen iskulauseeseen: henkilökohtainen on poliittista ja toinen yleiseen käsitykseen feminismistä naisia ja miehiä vahingoittavana asiana (Oakley 1998, 33-34).

Ohimennen muun keskustelun lomassa mainittua viittausta feminismiin edustaa seuraava lainaus:

>* Nainen ei edelleenkään leimaudu ”luuseriksi” yhtä helposti silloin, jos hän ei ole imagoiltaan >”eteenpäinpyrkivä” tai jos hän on ollut työttömänä pitkän aikaa. Jos mies on kroonisesti työtön, hänen >oletetaan mitä todennäköisimmin olevan myös kroonisesti alkoholisoitunut. Työelämästä poissa ollutta naista >ei niin helposti yritetä leimata alkoholisoituneeksi.

Niin, eikö tämä edusta *perinteisten* sukupuolikäsitysten mukaisia käsityksiä miehistä/naisista? Miehen tulee suoriutua, naiselta ei odoteta, eikä toivota mitään kodin ulkopuolella? *Eli feminismin rinnalla hyökkäämme perinteisiä sukupuolirooliodotuksia vastaan (myös) miesten puolesta, eller? ;-0)* (PD 8, 0664, korostus JV)

Keskustelu koskee monia muitakin asioita kuin feminismiä, mutta viimeisessä lauseessa kirjoittaja esittää väitteen, että feminismi hyökkää perinteisiä sukupuolirooleja vastaan. Feminismi näyttäytyy tässä lauseessa ykseydeksi, koska kirjoittaja ei viestissään anna ymmärtää, että olisi olemassa sellaista feminismiä, joka ei hyökkää perinteisiä sukupuolirooliodotuksia vastaan.

Lopuksi feminismiä ykseytenä käsittelevissä tekstinpätkissä saattaa olla viittauksia moneuteen, esimerkiksi "Minä ounastelen, että feminismi pelottaa koska [...] - se pyrkii vallankumoukseen (vai pyrkiikö?)" (PD 7, 4772). Tässä kirjoittaja myöntää sen mahdollisuuden, että hänen väitteestään voidaan olla eri mieltä, jolloin hän samalla viittaa epäsuorasti siihen, että feminismin voi käsittää toisella tai monellakin tavalla. Huomattavaa lähes kaikissa näissä esimerkeissä on, että viittaukset vastakkaisen näkemyksen olemassaoloon on enemmänkin vihjauksia tällaisesta mahdollisuudesta kuin suoria kommentointeja.

6.3.2 Feminismi moneutena

Moneutena feminismi näyttäytyi sanastoanalyysin perusteella harvemmin kuin ykseytenä. Feminismistä kirjoittaminen moneutena tapahtui kolmella tavalla: 1) partikularisoimalla feminismin kategoriaa (ks. Billig 1996, luku 6) eli kirjoittamalla "sellainen feminismi,

joka" tms., 2) kirjoittamalla termi monikkomuodossa tai 3) toteamalla, että feministinen liike on hajaantunut moniin haaroihin jotka voivat olla eri mieltä keskenään. Kaikki nämä tavat pitävät sisällään sen toteamisen, että feminismin on moneus. Seuraavaksi esitellään joitakin esimerkkejä.

"Italian feminismi tunnustaa vain sukupuolien näkökulmien osittaisuuden..." (PD 12, 7422). Korostaessaan, että puhuu nimenomaan italialaisesta feminismistä kirjoittaja antaa ymmärtää, että jossain toisessa maassa voi olla erilainen näkemys asiaan. Samalla on helppo huomata, että Italian feminismi näyttäytyy esimerkissä yhtenä asiana, jota voisi edelleen tarpeen vaatiessa pilkkoa pienempiin osiin - periaatteessa loputtomiin (italialainen radikaalifeminismi, italialainen Afrikasta peräisin olevien naisten radikaalifeminismi jne.).

Seuraavassa on esimerkki monikkomuodon käytöstä: "This brings us to the feminist issue. We actively support feminisms and women's groups. *Feminisms are what profeminism is grounded on*, and therefore it is impossible to say that we wouldn't take a stand in relation to them"¹⁹ (PD 6, 8845) Kirjoittajat (eräs ryhmä) käyttävät epätyypillistä monikkumuotoa feminismistä, joka viittaa siihen, että feminismi nähdään monitahoisena asiana. Mielenkiintoisesti samalla profeminismistä käytetään yksikkömuotoa, ikään kuin se ei olisi yhtä monitahoinen ja monimutkainen asia kuin feminismi on.

Selkeimmin feminismin käsittäminen moneudeksi näyttäytyy viesteissä, joissa sanotaan feministisen liikkeen olevan hajanainen. Tällaisen näkemyksen epätavallisuus tulee ilmi siinä, miten hajanaisuuden toteamisen yhteydessä mainitaan päinvastainen näkemys paikkaansa pitämättömäksi (eli rakenne on muotoa "X ei pidä paikkaansa vaan Y", sen sijaan, että todettaisiin pelkkä Y).

On varmastikin totta, että myös feministisessä liikkeessä on sellaisia normalisointitavoitteita, jotka on terveellistä selvästi kyseenalaistaa ja joille tulisi olla olemassa riittävästi muunlaisia (feministisiäkin)

¹⁹ "Tästä pääsemme feminismi-kysymykseen. Tuemme aktiivisesti feminismejä ja naisryhmiä. Profeminismi pohjautuu feminismeihin ja siksi on mahdotonta sanoa, että emme ottaisi kantaa niihin". (Suomennos JV)

vaihtoehtoja. Kyllä niitä yleensä myös on. *Feministinen "liike" on nykyäänkin tosiasiaa paljon epäyhtenäisempi kuin mitä edes feministit itse suostuvat myöntämään.*

(PD 7, 4152, korostus JV)

Vain muutamassa tapauksessa tässä esiteltyjä kahta repertuaaria (feminismi on ykseys ja feminismi on moneus) kommentoidaan nimenomaan suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi: "feminismi pitää sisällään koko nykyisen maailmaa tuhoavan markkinatalouden kritiikin. [...] Toki on feministejä jotka eivät jaa tätä näkemystä. Feminismi on kuten on todettu Feminismit." (PD 6, 0832) tai "*naisten kesken* on feminismistä hyvin monenlaisia käsityksiä ja näkemyksiä. Siitä huolimatta ei mielestäni voida puhua feminismeistä monikossa, koska on lähinnä kysymys tiedostamisen eri asteista. Eihän humanismistakaan puhuta monikossa." (PD 6, 8775, nainen, korostus JV. Merkille pantavaa seuraavaa lukua ajatellen on, että kirjoittaja mainitsee feminismistä olevan monia käsityksiä naisten kesken, mikä viittaa naiskeskeiseen ajatteluun.). Nämä esimerkit ovat kuitenkin enemmänkin poikkeuksia kuin tyypillisiä tapauksia sen suhteen, että ne suoraan kommentoivat feminismin ykseyttä tai moneutta. Tällöin yksi ideologisen dilemman tunnistamisen kriteereistä, retorisen asetelman toistuvuus ei täyty. Missään en myöskään löytänyt kommentointia siitä, mitä seurauksia kummankaan repertuaarin käytöllä olisi, mikä myös olisi ollut ideologisen dilemman tunnistamisen kriteeri.

Kirjoittajat eivät nimeäkään tässä esiteltyä vastakkainasettelua kiistanalaiseksi, vaikka siihen onkin joitakin vihjeitä. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että feminismin ykseys tai moneus, joka selvästi on dilemmaattinen teema (koska vastakkainasettelua esiintyi kahdessa mainitsemassani esimerkissä avoimesti ja monissa muissa peitellymmin), ei ole kirjoittajien mielestä ollut niin ongelmallinen tai kiinnostava, että siitä olisi ryhdytty suuremmassa määrin keskustelemaan. Tällöin voidaan olettaa, että kyseessä ei myöskään ole miehiä ja feminismiä koskeva ideologinen dilemma tämän aineiston ulkopuolella. *Tässä esiteltyä vastakkainasettelua voi nimittää piileväksi dilemmaattiseksi teemaksi* Analyysin yhteydessä tehtyjä havaintoja on mahdollista hyödyntää varsinaisia ideologisia dilemmoja analysoitaessa.

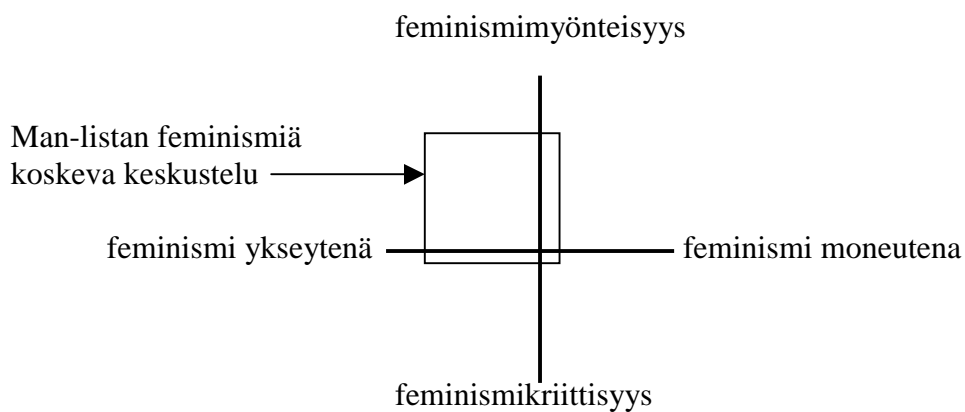
6.3.3 Pohdintaa tämän dilemmaattisen teeman merkityksestä

Jostain hajanaisesta kokonaisuudesta (kuten feminismi) on hyvin vaikea puhua ilman, että siitä puhuu stereotyyppisesti ikään kuin se olisi sisäisesti yhtenäinen asia. Kysymys feminismin ykseydestä tai moneudesta on ollut yksi feministisen liikkeen peruskysymyksistä 1900-luvun loppuvuosikymmenien jälkeen (Whelehan 1995, 126-127), minkä vuoksi sitä on kiinnostavaa kommentoida tässä. Useimmiten vastausta kysymykseen on tarkasteltu feministisen liikkeen sisältä, jolloin keskustelu on pyrkinyt vastaamaan seuraavankaltaiseen kysymykseen: "miksi *feministien itsensä* tulisi käsittää feminismi ykseytenä tai moneutena, mitä seurauksia kustakin valinnasta on?" Yllä molempien repertuaarien yhteydessä esitetyt esimerkit tuovat esiin kysymyksen, minkä vuoksi käsitys feminismin moninaisuudesta käsittääkseni alunperin syntyikin: *miten ratkaista tilanteet, joissa kahden tai useamman tahon määritelmät ja luonnehdinnat feminismistä poikkeavat toisistaan?* Periaatteessa vaihtoehtoja on kaksi: toinen on se, että kiistellään siitä, kenen on Se Oikea määritelmä, toinen taas on todeta erimielisyys. Man-listalla ei suoraan esiintynyt kiistoja siitä, mikä feminismi on "se ainoa oikea". Kaikki feminismimyönteiset kukat saivat kukkia, mutta feminismikriittisiin viestein suhtauduttiin rikkaruohoina. Tästä feminismin moninaisuutta ja ykseyttä käsittelevässä analyysistä voi tehdä seuraavan johtopäätöksen: Feminismin staattinen määrittelemine siten, että se *on* jotain, joko yhtenäinen liike tai moninainen erimielisten ryhmien verkosto ei kuvaa sitä tapaa, miten siitä käytännössä näytettäisiin puhuvan. Jopa sama kirjoittaja voi kirjoittaa feminismistä molempia käsittämisen tapoja käyttäen, jos asiayhteys on hieman erilainen.

6.4 Ensimmäisen analyysiluvun yhteenvetoa

Ensimmäisen analyysiosan tuloksena on nyt muodostunut käsitys Man-listan eksplisiittisesti feminismiä koskevan keskustelun kontekstista. Ensinnäkin konteksti on hegemonisesti feminismimyönteinen ja toiseksi feminismi vaikuttaisi käsitteellistetyn voittopuolisesti

yhdeksi asiaksi. Molemmissa tuloksissa on mainittava, että kyse ei ole ainoista feminismin suhtautumisen tavoista vaan vallitsevista. Molemmat hegemoniset feminismin suhtautumisen tavat saivat myös haasteita. Alla oleva kuva 4 havainnollistaa tätä tulosta ja toimii samalla yhteenvetona tämän analyysiosan tuloksista. Tulokset lisäävät ymmärrystä analyysiluvun seuraavassa osassa, jossa tarkastellaan Man-listan feminismiä koskevia ideologisia dilemmoja.

Kuva 4. Man-listan feminismiä koskevan keskustelun konteksti suhteessa feminismiin.

7 Analyysi ja tulokset 2: Man-listan feminismiä koskevat ideologiset dilemmat

Tässä toisessa analyysiluvussa paikallistetaan ja analysoidaan Man-listalla esiintyviä ideologisia dilemmoja. Analyyttisiä käsitteitä kuvaavassa luvussa kerrottiin ideologisen dilemman koostuvan kahdesta toisensa poissulkevasta tulkinnallisesta repertuaarista, joiden valinnan puolesta (tai vastaan) tutkittavat argumentoivat. Dilemman esiintymisen ehtona pidetään myös sitä, että aineistossa todetaan dilemman olemassaolo, koska tämä antaa tukea sille, että tutkijan tulkinta on luotettava.

Paikansin Man-listalta kaksi feminismiin liittyvää ideologista dilemmaa, jotka käsitellään yksi kerrallaan. Kumpikin dilemma käsitellään kaksijakoisen rakenteen avulla: 1) Ensin osoitetaan dilemman olemassaolo ja rakenne. Tällä tavalla on mahdollista osoittaa että kyseessä on dilemma. 2) Tämän jälkeen osoitetaan, että kyseinen dilemma on nimenomaan *ideologinen* dilemma. Tässä vaaditaan kuitenkin myös aineiston ulkopuolista tietoa ja ymmärrystä kuhunkin teemaan liittyvistä mahdollisista ideologisista seurauksista. Kirjoittajat eivät nimittäin juurikaan reflektoi käydyn keskustelun seurauksia. Dilemma-analyysin toinen osa vastaakin kysymykseen "Entä sitten?" Kummankin dilemman käsittelyn lopussa on kappale "dilemman taustoja ja seurauksia", jossa näkökulma irtautuu aineistoesimerkeistä ja tarkastelen dilemmaan liittyviä laajempia kysymyksiä sekä suhteutan dilemmaa työtä motivoivaan kysymykseen siitä, miten miehiä saataisiin osallistumaan tasa-arvotyöhön nykyistä enemmän ja rakentavalla tavalla. Samalla kriittinen näkökulma korostuu, kuten kerroin kappaleessa 4.2.6.

7.1 Voiko mies olla feministi?

Toinen Man-listalla ilmennyt feminismiin liittyvä ideologinen dilemma käsitteli kysymystä siitä, voiko (feminismiin myönteisesti suhtautuva) mies olla feministi. Jo otsikkotasolla esiintyi viitteitä tähän (asiaa käsitelleiden viestien otsikoita olivat mm. "feministi vai profeministi" tai "feministi vs. sukupuoli"). Kun olin paikantanut dilemman viittaavat otsikot luin nämä viestit. Ilmeni, että kyseistä teemaa todella käsiteltiin siten, että se saattaisi olla yksi listalla esiintyneistä ideologisista dilemmoista. Kirjoittajat keskustelivat miespuolisen feministin mahdollisuudesta kahta toisiinsa nähden vastakkaista käsitystä käyttäen ja viittasivat usein tällaiseen vastakkainasetteluun (dilemman tunnistamisen kriteerit 1 ja 3, kappale 4.2.6). Dilemman tunnistamisen jälkeen etsin kaikki viestit, joissa oli viitteitä tämän dilemman teemaan, jotta selviäisi, onko asetelma toistuva (kriteeri 2). Lopulta tein tämän dilemman osalta diskurssianalyttisen tulkinnan, jossa tunnistin vastakkaiset vaihtoehdot tulkinnallisiksi repertuaareiksi ja pohdin asetelman ideologisia seurauksia (kriteerin 1 varmistuminen ja kriteeri 4).

Tästä dilemmasta keskusteleminen rajoittui pääasiassa kahteen viestien ryhmään, jotka kirjoitettiin noin puolen vuoden sisällä. Kyseessä ei siis ollut koko listan läpi kulkenut teema. Tähän liittyen myös dilemmasta keskustelevien ihmisten määrä oli hyvin rajallinen. Katsoin kuitenkin, että toistuvuuden kriteeri täyttyi, koska dilemman olemassaolon kriteeriksi ei asetettu monen ihmisen osallistumista keskusteluun (mikä olisikin ollut huono ajatus, koska, kuten aiemmin olen maininnut, Man-listan keskusteluihin ei ylipäättänsä ole osallistunut kovin monta ihmistä), tai sitä, että dilemman teemat kulkisivat läpi koko listan viiden vuoden historian.

Ensimmäinen askel ideologisen dilemman tunnistamisessa on siis löytää toistuvasti esiintyvä asetelma kahden toisiinsa nähden vastakkaisen tulkinnallisen repertuaarin välillä. Seuraavaksi esitellään tähän dilemmaan liittyneet tulkinnalliset repertuaarit, jotka ovat: "feministillä on feministin arvot" ja "feministillä on kokemus naisena olemisesta".

Kysymystä miespuolisen feministin mahdollisuudesta ei jäsennetty muilla tavoin kuin mitä seuraavaksi esitellään.

7.1.1 Feministillä on feministin arvot

Osa kirjoittajista oli selkeästi sitä mieltä, että mies voi olla feministi. Tämän argumentointi tapahtui suhteessa toiseen vaihtoehtoon, eli siihen, että mies ei voisi olla feministi. Miesten mahdollisuutta olla feministi perusteltiin kahdella tavalla. *Ensinnäkin arvojen merkitystä korostettiin sukupuolta tärkeämmäksi feministin määrittelyssä.* Esimerkiksi "En tiedä tarkkaan kuinka feministi on määritelty mutta minusta vaikuttaa että henkilön arvot ovat tärkeämmät kuin sen sukupuoli. Eli minusta voin kyllä kutsua itseäni feministiksi." (PD 6, 5422) ja "Minä olen feministi tänään, koska kannatan feminismin em. suuria linjauksia" (PD 4, 0720). Kirjoittajat käyttävät tätä tulkinnallista repertuaaria perustelemaan ja oikeuttamaan sitä, että he nimittävät itseään feministeiksi. Esimerkit ovat hyvin yksinkertaisia, mikä kertoo, että he viittaavat yleisesti tunnettuun tulkinnalliseen repertuaariin.

Toinen, vain yhden henkilön esiin nostama perustelutapa tässä repertuaarissa liittyi siihen, että (uudempi) feminismi kyseenalaistaisi sukupuolen merkitystä identiteetin (tässä tapauksessa feministi) määrääjänä:

Se mihin tähtään feminismistä puhuessani on se, että feministin edellytys ei enää 2000-luvulla voi olla naisen sukupuoli, koska

1. naisia on niin moneksi, on niin monia naiseuksia, että erot naisten välillä ovat vähintään yhtä isot kuin naisten ja miesten välillä.

[...]

2. [...] Vaikka sukupuolet eroavat toisistaan, tuo ero on ylitettävissä. Jos se on ylitettävissä, miten se voi toimia feministin perustana.

(PD 4, 0025)

ja:

sukupuoli on monista eri aspekteista muodostuva kokonaisuus, joten on kumma ajatus palauttaa feminismi biologiseen sukupuoleen. Tällä tarkoitan sitä, että miten feminisTin määritelmä voidaan sitoa sukupuoleen, kun feminisMi itsessään kyseenalaistaa tuon sukupuolen (joka olisi siis aidon feminisTin edellys).

Siinähan istutaan oksalla ja sahataan omaa nilkkaa.

(PD 4, 0527)

Tässä kirjoittaja korostaa sitä, miten feminismi pyrkii ylittämään sukupuolieroa (eli vähentämään sukupuolijaon merkitystä yhteiskunnassa) ja pitää sukupuolieron ylittämistä ristiriitaisena sen kanssa, että feministin kohdalla sukupuoli olisikin yhtäkkiä määräävämpi tekijä kuin muut. Mitään muita perusteluita sille, että mies voisi olla feministi ei listalla esitetty.

Näiden esimerkkien avulla voi yrittää nimetä tämän kannan ytimen: *tärkeintä ei ole se, mitä olet (sukupuoli) vaan se, mitä ajattelet (arvot)*. Esimerkkikohtien voi ajatella siteeraavan tätä tuttua ajatusta, jolla kirjoittajat perustelivat itsensä nimittämistä feministeiksi.

7.1.2 Feministillä on kokemus naisena olemisesta

Osa kirjoittajista taas keskusteli asiasta käyttäen tulkinnallista repertuaaria, jonka mukaan mies ei voi olla feministi. Tätä perusteltiin esittämällä naisen kokemus naisena olosta feministinä olemisen ehdoksi. Seuraavassa on tyypillinen esimerkki:

Tuolla feministipuolueen sivulla sanotaan mm että: Naisena oleminen on kuin kävelisi hiertävissä kengissä.

Feministi ymmärtää miksi ja kehottaa muita (naisia) ymmärtämään ettei syy ole että jalat olisivat liian isot
vaan että kengät ovat liian pieniä.

Hyvin sanottu. Ja hyvin myös ilmaistu että mies ei voi olla feministi, muutoin kuin teoreettisesti -
miehellä
kengät eivät hierrä.
(PD 6, 5468)

Seuraava esimerkki tiivistää tätä ajatusta "[eräältä henkilöltä] tuli kompaktia feminismin määritelmää, joka mahdollistaa miehenkin olla feministi, mutta itse puolustan *toista* näkemystä, joka pitää *feminismin edellytyksenä kokemusta naisena olemisesta ei pelkkää feminismin kannattamista.*" (PD 4, 0601, korostus JV). Näissä esimerkeissä korostuvat sukupuoli ja "naisen kokemus" feministinä olon ehtona. Eroa ei tehty naisten välille, esimerkiksi sille, oliko tietty nainen köyhä vai etuoikeutettu. Vain sillä katsottiin olevan merkitystä, että hän oli nainen. Miehellä ei katsottu olevan pääsyä tähän kokemukseen, mistä näkemyksen mukaan seuraa se, että mies ei myöskään voi olla feministi. Miesfeministin vaihtoehdoksi jäi profeministi, kuten seuraava esimerkki osoittaa: "Miehenä siis sanon jotakin tunnettua historiallista henkilöä varmasti ihan väärin ymmärtäen että 'naisia emme ole, feministeiksi emme voi muuttua, olkaamme siis profeministejä.'" (PD 6, 5366). Tämä esimerkki osoittaa, että suhde feminismiin on kuitenkin positiivinen tämänkin kannan kannattajien viesteissä. Samalla huomaamme, että hän, kuten edellisenkin repertuaarin käyttäjät, pohtii asiaa myös oman itsensä kannalta.

Tämän repertuaarin kohdalla on edellistä repertuaaria vaikeampaa hahmottaa sitä, mihin tarkoitukseen kirjoittajat argumenttejaan käyttävät. Mahdollinen tulkinta on feministin identiteetin varaaminen vain naisten käyttöön. Tällä on merkitystä sikäli, että feministit ovat niitä, joilla on oikeus määritellä feminismin keskeisiä tavoitteita ja teemoja. Profeministeillä tällaista oikeutta ei samassa määrin ole. Samalla näkemyksestä seuraa, että miesfeminismi eroaisi kaikista muista feminismin alalajeista olennaisella tavalla, jäsentensä

sukupuolen perusteella. Tämä on siis vastakkainen näkemys edellisen repertuaarin kohdalla esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan mieskin voi olla yksi feministi muiden joukossa.

Näiden esimerkkien avulla voi yrittää nimetä tämän repertuaarin ytimen: *Se, mitä olet vaikuttaa aina siihen, mitä ajattelet*. Esimerkkikohtien voi ajatella siteeraavan tätä tuttua ajatusta.

On syytä vielä kerrata perustelut sille, miksi nämä kaksi eri kantaa olisivat tulkinnallisia repertuaareja. Ensinnäkin, keskustelijat tuntuvat siteeraavan tuttuja teemoja, sillä heidän perustelunsa ovat usein lyhyitä. Toiseksi, kannat näyttäisivät olevan erillisiä toisistaan ja sisäisesti yhtenäisiä. Kolmanneksi, on voitu tunnistaa se, että kirjoittajat käyttävät näitä repertuaareja johonkin tarkoituksiin keskustelussa. Neljänneksi, kaikki kolme edellä mainittua seikkaa toistuvat tekstissä.

Molemmat tulkinnalliset repertuaarit ovat retorisisessa suhteessa toisiinsa, eli niissä kommentoidaan toista repertuaaria. Tämä viittaa niistä muodostuvaan dilemmaattiseen rakenteeseen, jota käsitellään seuraavaksi.

7.1.3 Dilemman rakenne

Nyt on tunnistettu kaksi tulkinnallista repertuaaria, jotka ovat vastakkaisessa suhteessa toisiinsa. Seuraavaksi on syytä tarkastella esimerkkiviestin avulla tarkemmin, millainen rakenne dilemmalla on. Seuraava esimerkkiviesti sisältää osan toisesta viestistä, jota se kommentoi.

Hei,

(1) [eräältä henkilöltä] tuli kompaktia feminismiin määritelmää, joka mahdollistaa miehenkin olla feministi, mutta itse puolustan toista näkemystä, joka pitää feminismin edellytyksenä kokemusta

naisena olemisesta ei pelkkää feminismin kannattamista. Se ei tarkoita sitä, että kaikkien naisten asema mielletäisiin samanlaiseksi. Päinvastoin juuri tämän linjan (postmoderneille) feministeille feminismikin on monikasvoinen, henkilökohtainen (itse)tietoisuuden kasvattamisen kriittinen prosessi.

Lempifeministini Teresa De Lauretis (esim. *Technologies of gender*, 1987, 1-10) pitää feministinä naista, joka tulkitsee itseään ja omaa kokemustaan kriittisesti suhteessa Naiseuden symboliseen myyttiin. Tämä tulkinta on päättymätön prosessi, koska sekä ihminen että myytti muovautuvat jatkuvasti. **(2)** *Koska mies ei voi katsoa maailmaa naisena (vaikka voi samaistua hänen osaansa), voi minusta mies olla "vain" profeministi.*

Mutta se varsinainen puute on, ettei meillä ole näppärää nimitystä liikkeelle, jossa miehet kritisoisivat miehenä olemista ja miehen myyttiä. Maskulinismi ei ole hyvä nimitys, koska miehet jo ovat yhteiskunnassa monessa asiassa etuoikeutettuja, toisin kuin naiset (tai feministit) keskimäärin.

[eräs henkilö] wrote:

>Profeminismi juontaa juurensa käsityksestä, että feminismi (suppean määritelmän) mukaan on vain naisten >oikeuksien poliittista ajamista ja edellyttää naisen kokemusta sukupuolieron tuottamasta sorrosta. **(3)** *Tämän >takia miehet eivät voi olla feministejä, koska heillä on yhtä vähän kokemusta naisiin kohdistuvasta sorrosta >kuin valkoisilla on värillisiin kohdistuvasta sorrosta.*

[...]

(4) *>Minä olen feministi tänään, koska kannatan feminismin em. suuria linjauksia.*

> t. [eräs henkilö]

postfeministi

(PD 4, 0599, numerointi ja korostus JV)

Kohdassa (1) kirjoittaja identifioi kyseessä olevan dilemman. Kyseessä on valinta kahden vaihtoehdon välillä, jotka molemmat kirjoittaja nimeää ja argumentoi omaa valintaansa suhteessa toiseen (dilemman tunnistamisen ensimmäinen ja kolmas kriteeri). Kohdassa (1) hän myös esittää, että feministinä olon edellytys on kokemus naisena olost. Tämä toimii dilemman ensimmäisenä sarvena, mitä esiteltiin yllä tarkemmin. Samalla huomataan, että kysymys koskee kirjoittajan mukaan sitä, miten feminismi määritellään ("[eräältä

henkilöltä] tuli kompaktaa feminismin määritelmää, mutta". Kohdassa (2) kirjoittaja toteaa, että vaikka mies ei hänen mielestään voi olla feministi, voi mies olla profeministi.

Kohdassa (3) taas on lainattu erään henkilön, eri mieltä olleen kirjoittajan tekstiä, johon kirjoittaja siis esimerkkiviestissä reagoi. Tässä kohdassa tämä eräs henkilö toteaa, että jotkut kannattavat näkemystä siitä, että feministin edellytys on naisen sukupuoli. Hänkin siis esitti oman kantansa suhteessa vastakkaiseen vaihtoehtoon. Erään henkilön kanta toimiikin dilemman toisena sarvena. Lainauksen lopussa (4) eräs henkilö sanoo olevansa feminismi, koska kannattaa feminismin suuria linjauksia. Hän siis mainitsee feministin kriteerinä pelkästään tiettyjen asioiden kannattamisen eikä tämän lisäksi sukupuolta.

Muut dilemmaa käsitelleet viestit noudattavat melko tarkkaan tässä identifioitua rakennetta (dilemman tunnistamisen toinen kriteeri). Kysymys vaikuttaa tässä dilemmassa olevan feminismin tai feministin määritelmästä. Tätä näkemystä ei kukaan kiistänyt ja useat kirjoittajat mainitsivat siitä. Seuraavat esimerkit kertovat määritelmän tärkeydestä. Eräs kirjoittaja toteaa: "Se, voiko mies olla feministi vai ei, riippuu tykkänään siitä, miten feminismi määritellään" (PD 2, 3683), toinen taas aloittaa viestinsä: "En tiedä tarkkaan kuinka feministi on määritelty mutta" (PD 6, 5421). Kolmas kirjoittaja määrittelee kysymyksen seuraavasti: "Tällä listalla on käytetty muutama argumentti feminismistä ja siitä voiko mies olla feministi ('mistä lähtien feministi on tarkoittanut naista' vs 'mistä lähtien feministi on tarkoittanut jotakin muuta kuin naista')." (PD 6, 5499).

Yksimielisyys näyttäisi vallitsevan myös siitä, että mies voi olla "ainakin" profeministi, kukaan ei kiistä ajatusta ja monet mainitsevat sen. Tällaista tulkintaa tukevat seuraavat lainaukset "Onko mies sitten vain 'pro-feministi'..." (PD 6, 5430), "miksi mies ei voi olla feministi - mutta kyllä pro-feministi, näistä toisella kertaa" (PD 6, 8789) ja "erotukseksi [eräästä henkilöstä] minä en rohkene nimittää itseäni feministiksi, profeministiksi kylläkin." (PD 4, 1005). Aiemmin on todettu, että feminismistä saatettiin toisinaan kirjoittaa moneutena. Feminismien moninaisuus kapeutuu kuitenkin ykseydeksi silloin, kun puhutaan

siitä, voiko mies olla feministi. Kukaan ei pohtinut sitä, minkälainen feministi mies voi olla. Mielenkiintoinen kysymys on myös se, voisiko nainen olla profeministi. Tällaista muotoilua en ole koskaan tavannut, vaan termi on ollut varattuna vain miehille.

Dilemmassa on siis kyse siitä, voiko mies olla feministi (jolloin feministi on ihminen, joka kannattaa feministisiä arvoja tai ajatuksia) vaiko ei (jolloin feministillä on kokemus naisena olemisesta *ja* hän kannattaa feministisiä arvoja tai ajatuksia). Huomion arvoista on myös se, että useat kirjoittajista pohtivat kysymystä itsensä kannalta eli voivatko juuri he kutsua itseään feministeiksi. Kyseessä voidaan tulkita olevan samalla myös periaatteellinen kiista siitä, kumpi seuraavista lauseista on tässä yhteydessä totta:

1. Tärkeintä ei ole se, mitä olet vaan se, mitä ajattelet

2. Se, mitä olet vaikuttaa aina siihen, mitä ajattelet

Yksimielisyys näyttäisi vallitsevan siitä, että kysymys on siitä, miten feminismi tai feministi määritellään sekä siitä, että mies voi olla ainakin profeministi jos ei feministi.

7.1.4 Miksi kyseessä on ideologinen dilemma?

Nyt on siis tunnistettu tämä Man-listalla esiintynyt feminismiin liittyvä dilemma (ideologisen dilemman tunnistamisen ehdot 1-3). Dilemmassa on kyse siitä, määritelläänkö feminismi naiskeskeisesti vai ei. Mutta se, että dilemmassa olisi kyse nimenomaan ideologisesta dilemmasta ei vielä ole selvinnyt. Toistaiseksi esitellyissä esimerkeissä kirjoittajat pohtivat asiaa lähinnä määrittelykysymyksenä. Jotta kyseessä olisi ideologinen dilemma, tarvitaan viitteitä siitä, että dilemmalla olisi joitakin arvoihin tai ideologioihin liittyviä seurauksia. Jotta nämä ymmärrettäisiin täytyy samalla hyödyntää tietämystä listan ulkopuolisesta maailmasta.

Seuraavassa osoitetaan kirjoittajien tekstien avulla, mitä seurauksia kirjoittajat itse esittävät dilemman kummankin sarven valinnasta koituvan. Tämä on helpompaa tehdä ns.

negatiivisten seurausten avulla eli osoittaa kunkin tulkinnallisen repertuaarin ensisijaisuudesta seuraavia negatiivisia seurauksia, joihin kirjoittajat viittaavat.

En tiedä kuinka se feministipuolue [listalla keskusteltiin aiemmin uudesta feministipuolueesta] toimii, mutta olisi järkevä jos se on puolue jolla on feministisiä arvoja (tasa-arvo-arvoja) eikä puolue naisille. Ja siinä tapauksessa myös miehiä voi osallistua JOS heillä on feministisiä arvoja.

[...]

En kuitenkaan haluaisi että miehet valtaisi myös feministipuoluen.

....mietiskely

[etunimi]

feministi (kunnes toista todistettu)

(PD 6, 5421)

Kirjoittaja kannattaa sitä, että miehet voivat olla feministejä ja laskee itsensäkin feministiksi. Hän esittää kuitenkin yhtenä tämän asian vaarana sen, että miehet voivat vallata *myös* feministipuolueen. Koska feminismi liittyy voimakkaasti naisiin ja naisten etuun (Thompson 2001, 64-65), olisi tällainen tulos feminismiin kannalta ongelmallinen ja siten yksi mahdollinen negatiivinen ideologinen seuraus sille, että miehen katsottaisiin voivan olla feministi.

Toisaalta, jos feministinä olemisen ehtona pidetään naista, on tässäkin kirjoittajien esiin nostamia ongelmia. Yksi näistä on se, että feministin lisäksi myös sukupuoli - ainakin raja-alueillaan - on määrittelykysymys. Selkeimmin tämä nousee esiin transseksuaalien osalla - kumpi sukupuoli on transseksuaalin "oikea" sukupuoli, uusi vai alkuperäinen? Jotkut transseksuaalit taas "vaihtavat" sukupuoltaan vain osittain ja saattavat näin ollen omata molempien sukupuolten piirteitä. (Hale 1998; Rubin 1998.) Mm. nämä seikat ovat nähdäkseni johtaneet siihen, että on alettu puhua transsukupuolesta tai sukupuolivähemmistöistä (esim. Lehtonen 2002). Eräs kirjoittaja viittaa näihin teemoihin kirjoittamalla: "Entä transseksuaalit? Jos nainen on elänyt miehen ruumiissa 30 vuotta, niin

kuinka monta vuotta hänen on eletävä sukupuolenkorjausleikkauksen jälkeen naisen elämää, jotta hän voi olla feministi?" (PD 4, 0520)

Feministin identiteetin rajoittaminen vain naisille saa seuraavaa kritiikkiä:

feminismi [...] edellyttää naisen kokemusta sukupuolieron tuottamasta sorrosta [...]

Tätä argumenttia on kritisoitu feministisen teorian sisällä mm. siitä, että se edellyttää yhtenäistä naisen kokemusta maailmasta ja samastaa virheellisesti valkoisen, keskiluokkaisen, heteronaisen kokemuksen naisten yleiseksi kokemukseksi. *Samalla unohtuvat naiseuden kokemukset liittyneenä ihonväriin, varallisuuteen, sosiaaliseen statukseen, ei-heteroseksuaalisuuteen jne.*

(PD 4, 0701)

Sukupuolen liiallinen ensisijaistaminen siis saattaa aiheuttaa muiden sosiaalisia eroja luovien tekijöiden siirtymisen huomion keskipisteestä sivuun. Samalla on vaarana sivuuttaa niiden naisten kokemukset ja ongelmat, jotka poikkeavat yhtenäisestä naisen kokemuksen muotista (esim. mustat, työväenluokkaiset ja ei-heteroseksuaalit poikkeavat valkoisista, keskiluokkaisista ja heteroseksuaaleista). Tämä liittyy myös edellisessä luvussa esiteltyyn dilemmaattiseen teemaan, kysymykseen feminismin ykseydestä ja moneudesta. Yllä esitetty kritiikki nimittäin helpottaa miesfeminismin käsittämistä yhdeksi feminismin alalajiksi mm. mustan- tai lesbofeminismin rinnalle. Se, että miehet ovat olleet feministisessä ajattelussa enemmänkin objekteja kuin subjekteja (heistä puhutaan ja heille puhutaan mutta he itse eivät puhu), lienee edistänyt negatiivista suhdetta feminismiin. Näkemys siitä, että miehet voivat olla feministejä purkaa tätä asetelmaa, koska tällöin nämä miehet oletettavasti ovat kaikkea muuta(kin) kuin ongelma feminismille.

Yllä esitetyt aineisto-otteet viittaavat niihin syihin, miksi tästä teemasta ylipäätänsä on kirjoitettu, vaikka samaan aikaan keskusteluun itsekkin osallistunut on todennut: "Mutta ei tämä miehen feminismin kysymys tosiaan ole minusta niin kovin olennainen." (PD 4,

0435). Asian laajemmat ideologiset kytkennät ja yhteydet jäävät kuitenkin valtaosaltaan listalla avaamatta. Niihin siirrytään seuraavaksi teoriakirjallisuutta apuna käyttäen.

7.1.5 Dilemman taustoja ja seurauksia

Tässä kappaleessa näkökulma siis nousee käsittelemään tätä aineistoa laajempia kokonaisuuksia ja siirtyy samalla analyttisestä käsittelystä kriittisempää käsittelyä kohti. Tähän dilemmaan liittyneessä keskustelussa kaikki osanottajat yhtä lukuun ottamatta jollain tavalla ilmaisevat positiivisen sitoutumisen feminismin joko puhumalla lempifeministeistään tai ilmoittautumalla feministeiksi tai profeministeiksi. Esimerkkitekstien valossa on myös selvästi havaittavissa, että tämän dilemman puitteissa puhutaan ainoastaan sellaisista miehistä, jotka suhtautuvat feminismin myönteisesti. Tämä keskustelu käytiin siis täysin feminismimyönteisessä kontekstissa.

Kaikissa esittelemissäni aineistoesimerkeissä on mielenkiintoinen piirre: Pohdinnan kohteena on se, voiko mies *olla* feministi. Sitä ei pohdita mitä mies voisi *tehdä* feministisesti tai voisiko mies olla feminismin edistäjä.²⁰ Vaikuttaa siltä, että miesten ja feminismin suhde on ongelma lähinnä periaatteen tasolla - miesten mahdollisuuksista feminististen käytäntöjen toteuttamiseen ei juurikaan kirjoitettu.

Kuten yllä todettiin, on kysymys "voiko mies olla feministi" sen kaltainen, että vastaus riippuu sanojen feministi ja mies määritelmästä. Koska määritelmät ovat aina sopimuksenvaraisia vastaus kysymykseen ei ole deskriptiivinen (eli kertoisi mitä on) vaan normatiivinen (eli kertoo mitä tulisi olla). Tämä tarkoittaa sitä, että kysymys ei ole

²⁰ Eräs naiskirjoittaja tosin kysyy "eivätkö miehet voi jakaa samaa projektia (feminismiä) naisten kanssa eli vaatia kaikille oikeutta 'sopiviin kenkiin?'". Hän viittaa aiemmin hyödynnettyyn esimerkkiin, jossa käytettiin vertausta hirtävistä kengistä.

olemukseltaan luonnontieteellinen vaan poliittinen.²¹ Tarkemmin muotoiltuna kysymys on seuraavan kaltainen "Saako feminismiin myönteisesti suhtautuva mies tai tulisiko tällaisen miehen nimittää itseään feministiksi". Feministit ovat feminismin subjekteja eli niitä, joilla on oikeus määritellä feminismiin liittyvät keskeiset tavoitteet ja teemat. Tulkitsenkin tämän dilemman yhteydessä käytävän keskustelun koskevan sitä, *sopiiko miesten asettua feminismin subjektin asemaan*. Sopiiko miehen määrittää sitä, mistä feminismissä on kysymys? Feminismistä ja miesliikkeestä kertovassa luvussa totesin, että miehet ovat toistaiseksi olleet lähinnä feminismin objekteja subjektien sijaan.

Tähän liittyy mielenkiintoinen huomio: keskustelemalla siitä, sopiiko miehen olla feminismin subjekti, nämä miehet paradoksaalisesti asettautuvat feminismin subjekteiksi tämän kysymyksen suhteen. Argumentointi avaa kysymyksen keskustelulle ja olemassaolollaan kiistää kysymyksen itsestään selvyuden (Billig et al. 1988). Tässä on selkeä ero seuraavaan naiskirjoittajan tekstiin nähden: "feminismi [...] on *kunkin naisen kohdalla* erikseen tapahtuva prosessi, jonka myötä *naistietoisuus* syvenee" (PD 6, 8756, korostus JV). Tekstissä mies feministinä ei ole mahdollinen ja sen mahdollisuutta ei edes kommentoida. Feministin sukupuoli naisena on lainauksessa erikseen argumentoimatta itsestään selvää.

Muutamia tämän dilemman ideologisia аспекteja on vielä syytä tarkentaa laajemman yhteyden avulla. Nostan esiin neljä teemaa taustakirjallisuuteen nojaten: Miesten vaikutukset feminismiin käsittelemiin keskeisiin teemoihin; arvojen tilannesidonnaisuus; vain naisille tarkoitettun feminismin miehiä passivoiva vaikutus sekä miesten ajautuminen antifeminismin pariin.

Jos hyväksytään miesten asettautuminen feminismin subjekteiksi se voi johtaa feminismin fokuksen siirtymiseen kohti *miesten kokemien ongelmien käsittelemistä yhtä vakavina*

²¹ On mielenkiintoista, että argumentointi tapahtuu kuitenkin deskriptiivisellä tasolla. Miksi? Syynä voi olla se, että hyväksytyt deskriptiivinen argumentti on vaikeammin kumottavissa kuin hyväksytyt normatiivinen argumentti, koska deskriptio on "fakta" eikä "pelkkä mielipide" (Billig 1996, 250; Jokinen Arto 2003, 19, 21).

naisten ongelmien kanssa. Tämä saattaisi vähentää miesten sukupuolesta johtuvien etuoikeuksien ja miehisyyden problematisoimista, mikä on perinteisesti koettu hyvin tärkeäksi miehiin liittyväksi teemaksi feminismissä (Messner 1998). Miehiin liittyvän vallan ymmärtäminen on miehille usein vaikeaa ja sen vähentämisen puolesta toimiminen vielä vaikeampaa (Kimmel 1998b; Edley & Wetherell 1995, 201). Tällöin miesfeministi voi helposti keskittyä muihin asioihin kuin miesten vallan vähentämiseen. Valtakysymykset sivuuttava feministimies voi tahallisesti tai tahattomasti siirtää feminismin fokusta sukupuoliroolien ongelmiin - ja erityisesti tällöin miesten kokemiin ongelmiin (ks. esim. Messner 1997, 38-39, 43). Suomalaisena esimerkkinä tästä Yhdistys 9:stä (suomalainen naisliike tai sukupuoliliike, jossa myös miehet olivat merkittävässä asemassa), joka pyrki purkamaan sukupuoliroolien rajoitteita, mutta oli käytännössä mieskeskeinen. Miehet olivat alusta asti vaikuttamassa yhdistys 9:ssä muodostuvaan kuvaan naisista ja miehistä. (Jallinoja 1983, 151-163.)

Maininnan arvoista tässä yhteydessä on, että myös feministeiksi julistautuvat naiset voivat esittää argumentteja, jotka feministisen liikkeen valtavirta tulkitsee feminismin vastaisiksi. Esimerkeiksi käyvät pyrkimykset rajoittaa naisten työssäkäyntiä tai lisääntymisoikeuksia (Faludi 1994, 335-346; Oakley & Mitchell 1998, 1; Oakley 1998, 33-34).

Feministin määritelmän kytkeminen arvoihin mahdollistaa sen, että miehet voivat olla feministejä silloin kuin heille niin sopii ja muutoin välinpitämättömiä tai jopa antifeministejä. Miehillä voi esimerkiksi olla paljon saatavaa (huomiota, virkoja tai suosiota) feministisen teorian parissa toimimalla, mutta vähän voitettavaa olemalla feministi myös käytännön tilanteissa (esim. jos itselle tärkeässä miesporukassa halvennetaan naisia). Feministiksi julistautuvalla miehellä on mahdollisuus hyödyntää feministin statusta silloin kun se onnistuu ja nauttia miehen etuoikeuksista silloin, kun feminismistä ei koidu hänelle etua. Vastaavaa mahdollisuutta ei ole feministin naiselle (joka ei voi nauttia miehenä olemisen etuoikeuksista).

Naisen sukupuolen pitäminen feministin edellytyksenä voi johtaa käsitykseen, että feministinen liike on tarkoitettu vain naisille ja täten vaatii vain naisten osallistumista. Tällöin vastuu sen keksimisestä, miten saataisiin miehet muuttamaan käyttäytymistään vähemmän vahingolliseksi ja miten tasa-arvoa edistettäisiin, jää helposti vain naisten harteille. (ks. hooks 1998, 265-266.)

Koska mieheyden kriisi joka tapauksessa aiheuttaa miehille muutospaineita, saattaa *feminismin subjektiivisuuden jääminen miesten ulottumattomiin tarkoittaa myös sitä, että reaktio mieheyden kriisiin tapahtuisi naisille ja feminismille vihamielisessä asennepäristössä*. Näin on osaltaan jo käynyt angloamerikkalaisissa maissa (Flood 1997; Messner 1997, 36-48) ja Suomessakin siihen on joitakin viitteitä esimerkiksi populaarikirjallisuudessa (Arto Jokinen (2000b, 44-46) esittelee muutamia esimerkkejä ja toteaa: "Patriarkaatti ei merkitse vain miesten ylivaltaa naisista ja naisten sortoa, se merkitsee myös naisten syyllistämistä tästä sorrosta" (mts., 46) Tässä käsitellyt ideologiset seuraukset viittaavat tulkintaan, että yksi miesten tasa-arvotyöhön osallistumista lisäävä tekijä voi olla miesten asettuminen tai asettaminen feminismin (ja tasa-arvotyön) subjekteiksi aiemman objektiaseman rinnalle. Tähän liittyy kuitenkin muutamia tässä esiteltyjä riskejä.

7.2 Miesliikkeen suhtautuminen miehisyteen: ylpeyttä vai kriittistä asennetta?

Jälkimmäinen paikannetuista ideologisista dilemmoista koskee suhdetta miehiin ja maskuliinisuuksiin. Dilemmassa näyttäisi pintapuolisesti tarkasteltuna olevan kyse siitä, tulisiko miehiin suhtautua empaattisesti ja mieheydestä ylpeinä vai kriittisesti. Tämä dilemmaattinen teema nousi esiin aika ajoin koko tarkastellun neljän vuoden ajan. Termi "miehinen ylpeys" esiintyi useankin viestin otsikossa, mutta ei suhteessa vastinpariinsa, kuten edellisen dilemman kohdalla oli. Miehisestä ylpeydestä keskusteltiin muutenkin kuin

tämän dilemman yhteydessä käsitellyllä tavalla, mutta tämä muu keskustelu jää tämän tutkimuksen huomion ulkopuolelle, koska kirjoittajat eivät liittäneet sitä feminismiin. Kaikista alla käsiteltävistä esimerkeistä ei käy ilmi, että kirjoittaja suhteuttaisi ajatuksiaan mitenkään feminismiin. Tällöin viestit, joihin esimerkkien kirjoittaja reagoi tai hänen oma viestinsä on kuitenkin sisältänyt tällaisen viitteen feminismiin.

Aloitin dilemman paikannuksen lukemalla ensin kaikki feminismiä käsitelleet viestit. Näistä oli selkeästi havaittavissa asetelma, jossa kirjoitettiin miesliikkeen suhteesta miehiin kaksijakoisella ja dilemmaattisella tavalla. Useissa viesteissä kirjoittajat esittelivät tämän kaltaista kaksijakoa (dilemman kriteeri 3). Kun olin tunnistanut dilemmaattisen asetelman, etsin kaikki viestit, joissa oli käytetty sanaa miesliike ja katsoin sekä näistä viesteistä että feminismiä käsitelleistä viesteistä, löytyykö dilemmaattinen asetelma toistuvasti (dilemman kriteeri 2). Tutkimuksen aineisto laajeni siis tämän dilemman yhteydessä viesteihin, joissa mainittiin miesliike, mutta ei feminismiä. Tällä "varotoimella" haluttiin varmistaa, että kaikki tätä dilemmaa käsitelleet viestit tuli luettua. Osoittautui, että varotoimi ei ollut välttämätön, sillä kaikki dilemman teemoja käsitelleet viestit sisälsivät sanan feminismi. Lopulta tein tämän dilemman osalta diskurssianalyttisen tulkinnan, jossa tunnistin vastakkaiset vaihtoehdot tulkinnallisiksi repertuaareiksi ja pohdin asetelman ideologisia seurauksia (ideologisen dilemman kriteerit 1 ja 4).

Seuraavaksi esitellään tähän dilemmaan liittyneet tulkinnalliset repertuaarit, jotka ovat: mieheydestä pitää olla ylpeä ja mieheyttä kohtaan tulee olla kriittinen.

7.2.1 Mieheydestä pitää olla ylpeä

Suhde miehiin ja miehisyteen on yksi miesliikettä jakavia teemoja (Clatterbaugh 1990; Messner 1997). Tämä oli yksi teema, johon liittyen Man-listalla esiintyi dilemmaattinen asetelma. Osa kirjoittajista korosti miehisen ylpeyden merkitystä. Tämä tehtiin suhteessa

vaihtoehtoon, jota nimitettiin miehisyyden kieltämiseksi tai itseruoskinnaksi. Seuraavassa esimerkkiviesti:

(1a) Enin osa tällä listalla miehisestä ylpeydestä esitetyistä mielipiteistä on toistaiseksi liittäneet miehisen ylpeyden miesten vallan ja miehisen kunnian pönkittämiseen, machoilevaan kukkoiluun, miehisen kunnian väkivaltaiseen puolustamiseen jne - pelkästään negatiivisiin ilmiöihin, jolloin on turvallista ja johdonmukaistakin tuolla ah niin miehiselle abstraktille logiikalle tuomita ja/tai dekonstruoida koko mieheys/miehuus/miehekkyyys/maskulisuus tai mitä termiä nyt kulloinkin käytetään.

(2) [...] tuntuu kuin olisin palannut historiassa 25 vuotta taaksepäin, aikaan, jolloin ensimmäiset miesliike- ja muuten valvutuneet ja feminismin omineet miehet olivat myös kaikki feminismin patriarkaatin vastaiset syytökset, ruoskivat itsensä, rypesivät syyllisyydessä miehenä olemisesta ja tuomitsivat kaikkea mieheen liittyvää. Tavoitteena oli saada feminismiltä synninpäästö. [...]

(3) 90-luvun alussa syntyi (rantautui tännekin) sitten vähitellen uusi miesliike [...] Tämä uusi miesliike on haarautunut useisiin suuntiin [...] (1b) (valitettavasti) osa profeministeiksi julistautuneista miehistä ovat regressoitumassa mieheyden kieltäjiksi (4) sen sijaan että lähtisivät määrittelemään mieheyden uudestaan, valloittaisivat mieheyden takaisin patriarkaatilta, rakentaisivat sellaista uutta mieheyttä jossa mies voisi yhtä luonnollisesti ja oikeutetusti kokea miehenä olemisen ylpeyden aiheeksi kuin feministi julistaessaan 'halva himlen är vår' tai musta julistaessaan 'black is beautiful'

(PD 5, 5173, numerointi JV)

Kohdissa (1a) ja (1b (viestin loppupuolella)) kirjoittaja identifioi käsityksen, jota vastaan hän omassa viestissään argumentoi. Hän mainitsee miehisen ylpeyden tuomitsemisen negatiiviseksi asiaksi sekä toteaa näkemyksensä, että "(valitettavasti) osa profeministeiksi julistautuneista miehistä ovat regressoitumassa mieheyden kieltäjiksi." Valitettavuuden ja taantumisen käsitteitä käyttäen hän ilmaisee, että ei kannata tällaista vaihtoehtoa.

Kohdassa (2) näkyy, miten tämän viestin keskustelu miehisestä ylpeydestä on kytkeytynyt keskusteluun miesliikkeestä ja feminismistä ja on siten relevanttia tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten kannalta. Samalla huomataan, miten kirjoittaja käyttää ilmauksia

itsensä ruoskimisesta ja syyllisyydessä rypemisestä viestissä, jonka kokonaissävy alkaa muotoutua kannattamaan jotain vaihtoehtoista tapaa suhtautua mieheyteen. Kohdassa (3) kirjoittaja kytkee viestin teemaa miesliikkeeseen ja toteaa miesliikkeen haarautuneen eri osiin.

Lopulta, kohdassa (4) kirjoittaja esittää mieheyden kieltämiselle vaihtoehdon, jonka taakse hän näyttää asettuvan. Tulisi rakentaa uusi mieheys, josta voi olla ylpeä. Hän rinnastaa tätä feministien tai mustien vastaaviin pyrkimyksiin. Tämän viestin herättämää vastausta käsitellään seuraavan repertuaarin yhteydessä. Kohtien (1) ja (4) perusteella huomataan, että kirjoittaja orientoituu tekstissään ottamaan kantaa kahtiajakoon kahden vaihtoehdon välillä.

Vastaavasti toinen kirjoittaja, kommentoituaan ensin listaa ja rinnastettuaan sitä "feministinaisten vastaaviin kanaviin", kirjoittaa seuraavaa:

[...]haluan julistaa kaikille yksityisen ja kollektiivisen syyllisyyden kahleissa kipuileville veljille armahduksen ja vapautuksen sanomaa: lakatkaa syyttämästä ja vihaamasta isiänne (tai äitejänne) [...] edes kaikkein pahimman naisen pieksäjän pojan ei tarvitse pinnistellä, ei hyvittää eikä pyytää anteeksi olemassaoloon.

(PD 5, 0083, korostus JV)

Hieman myöhemmin samassa viestissä hän vielä toteaa keskustelun alla olevista väkivallan vastaisen kampanjan iskulauseista, että "nehän suorastaan henkivät elämässään näillä alueilla epäonnistuneiden halveksuntaa, oman itsen korottamista ja *epäaitoa nöyristelyä*" (PD 5, 0088). Tässä näkyy voimakas puheenvuoro syyllisyyttä ja nöyristelyä vastaan, minkä voi tulkita vetoomukseksi positiivisen mieskuvan puolesta.

Eli nyt on tunnistettu tietty kirjoittamisen tapa, jossa korostetaan miehisen itsetunnon tai ylpeyden merkitystä. Avoinna on vielä kysymys siitä, miksi asia on kirjoittamisen arvoinen, mitä seuraavat esimerkit valottavat:

Olen muuten ollut monesti hämmästynyt listan hengestä. *Missä piileksii ylpeys miehistä. Jos halutaan parantaa miehiä, vahvistaa miesten hyviä puolia, vähentää väkivaltaa jne niin lähtökohta ei minun mielestäni voi olla itsensäruoskiminen.* Siinä mielessä man-listan kirjoittajilla on paljon opittavaa feministeiltä. Olen huolestunut suomalaisen miesliikkeen ja miestutkimuksen tulevaisuudesta.

(PD 5 7731, korostus JV)

Tässä edellisten esimerkkien kanssa melko samankaltaisessa viestissä kirjoittaja peräänkuuluttaa miehistä ylpeyttä ja kytkee asian sekä feminismiin että miesliikkeeseen. Olennaista on kirjoittajan asettama ehtolause miehiin liittyvien muutosten aikaansaamiselle. Väkivallan vähentäminen ei ole kirjoittajan listassa mukana sattumalta. Se on ollut tärkeä teema miesliikkeessä Suomessa (kuten myös profeministisessä miesliikkeessä angloamerikkalaisissa maissa, Messner 1997, Goldrick-Jones 2002) sekä myös Man-listan keskusteluissa. Väkivallan vähentämisen mainitseminen tavoitteena viittaa siihen, että puheenvuoro on suunnattu kommentiksi miehille, jotka pyrkivät miehistä väkivaltaa vähentämään. Kirjoittaja ei mitenkään osoita, että vastustaisi tällaista tavoitetta, enemmänkin viesti antaa ymmärtää hänen kannattavan pyrkimyksiä vähentää väkivaltaa (tämä seikka saa merkitystä dilemman rakennetta pohdittaessa). Kirjoittajan mukaan tässä työssä täytyy *lähtökohtana* olla jotain muuta kuin "itsensäruoskiminen". Miehistä ylpeyden peräänkuuluttaminen antaa ymmärtää, että tämä vaihtoehtoinen lähtökohta olisi ylpeys. Sana lähtökohta viittaa siihen, että se täytyy saavuttaa *ensin* ja vasta *tämän jälkeen* onnistuvat muut tärkeät asiat, esimerkiksi siis väkivallan vähentäminen. Seuraava esimerkki muutamaa vuotta myöhemmin toteaa ajatuksen tämän ajatusmallin mukaisesta oikeasta työjärjestyksestä suuremmin:

Tasa-arvotyötä tehtäessä puhutaan usein, että miten saataisiin miehet mukaan yleistä tasa-arvoa toteuttamaan. [...] Jos miesten kokemat ongelmat (tasa-arvon näkökulmasta) tiedostettaisiin oikeasti (muutenkin kuin [...] suppean toteamuksen tavoin ongelmien keskittymisenä lähinnä armeijaan ja vanhemmuuteen), voitaisiin päästä eteenpäin yhteisissä tavoitteissa. Kun miehet huomaavat, että heitäkin ymmärretään, on helpompi lähteä mukaan yhteiseen hyvään työhön pelkäämättä "vastapuolta". (PD 15, 1087).

Näiden esimerkkien avulla on identifioitavissa yhtenäinen tulkinnallinen repertuaari, jonka ydinajatuksena voi tulkita olevan se, että *positiivinen suhde miehisyyteen ja miesten miehisyydestään kokeman ylpeyden tukeminen on miehiä koskevan tasa-arvotyön ja myös miesliikkeen perusta ja lähtökohta*. Tämä tarkoittaa samalla tavoitteen ensisijaistamista suhteessa muihin tavoitteisiin. Yleisemmällä tasolla tämän ydinajatuksen voi tulkita siteeraavan yleisesti tunnettua käsitystä houkuttelevan asian motivoivasta luonteesta: *osallistuminen onnistuu helpommin, jos siihen liittyy hyvä mieli*. Tässä osallistuminen koskee tasa-arvotyötä ja hyvä mieli miesten ylpeyden tukemista. Argumentointi tapahtuu selkeästi suhteessa vaihtoehtoiseen malliin, jota esimerkeissä nimitetään mm. itseruoskinnaksi. Seuraavaksi tarkastellaan vastakkaisen puolen argumentointia.

7.2.2 Mieheyteen pitää suhtautua kriittisesti

Edellisen repertuaarin ensimmäistä esimerkkiä kommentoidaan seuraavassa viestissä:

- (1) [erään henkilön] lineaaris-utooppinen historiikki uskoo miehiseen kasvuun on kohti "luonnollista" miehistä ylpeyttä, ilman syyllisyyttä ja perinteen painolastia. Itse en tähän utopiaan voi uskoa.

- (2) "*Black is beautiful*" -teesin oikeutus nousee, jos jostakin, siitä vuosisatojen alistuksesta ja pilkasta, joka mustaan ihonväriin on kohdistunut. Miehuudella ei tällaista alistumisen perintöä ole koskaan ollut. Päinvastoin se on ylistetty ja hierarkisoitu tavalla, jossa miehuudesta on tullut kamppailua ja todistelua miehen kriteereistä ja uhkaa miehuuden menettämisestä. Tämä miehuuden ihailu se juuri ajaa nuoria miehiä kilpa-ajoihin sivuteillä, ja usein kuolettaviin ohituksiin Häkä-Mikkisen tähteä seuraten.

- (3) En usko miehuuden utooppiseen ja syyllisyydestä vapaaseen uudelleenrakentamiseen (rekonstruktioon) ennen sen rehellisen kriittistä analyysiä ja purkamista (dekonstruktioita), joka on totisesti vielä pahasti kesken!

(4) Ylipäättään yhteiskuntaamme vaivaa nykyään aivan liikaa syyllistämisen pelko. Se on henkistä uusliberalismia, jonka eroa laiskuuteen on vaikea hahmottaa.

(PD 5, 5023, korostus JV)

Kohdassa (1) kirjoittaja identifioi omalle kannalleen vastakkaisen ajatuksen, johon hän suhteuttaa omaa kantaansa. Kohdassa (2) hän avaa omaa näkemystään suhteessa siihen, että miehet alkaisivat käyttää "black is beautiful" -tyylisiä iskulauseita. Kirjoittajan mukaan miehuudella ei ole samanlaista alistumisen perintöä kuin mitä mustaan ihonväriin liittyy.²²

Kolmannessa kohdassa otetaan kantaa työjärjestykseen. Kirjoittajan mukaan miehuus pitää *ensin* kriittisesti purkaa osiinsa ja vasta sen jälkeen on mahdollista rakentaa miehuus uudelleen. Järjestys on siis täysin päinvastainen kuin edellisen repertuaarin yhteydessä esitetty. Teema on kuitenkin sama. Kysymys näyttää olevan siitä, mitä pitäisi tehdä ensin. Kohdassa (4) vastakkaisuus edelliseen repertuaariin vielä korostuu kun kirjoittaja erikseen mainitsee näkemyksensä siitä, että syyllistämistä pelätään yhteiskunnassamme.

Seuraava esimerkki kuvaa tarkemmin sitä, mikä Man-listalla asettautuu miehisen ylpeyden vastakohdaksi:

(1) Haluan vielä palata [erään henkilön] peräänkuuluttamaan ylpeyteen miehistä tai miehuudesta. Se on aihe, jonka voisi nimetä mieskeskustelun kestoteemaksi. Miehuuden kielteisten piirteiden kritisointi (kuten väkivallan [...]) kimpoaa toistuvasti takaisin huutona miehisen ylpeyden perään. [...]

²² Tässä yhteydessä on kiinnostavaa mainita, että tämä ei nykyään ole itsestään selvää. USA:ssa valkoinen keskiluokka on alkanut hyväksikäyttää uhripuhetta ja esittää itsensä - erityisesti valkoiset miehet - hauraana ja jopa sorrettuna. (Lahti 2001, 107-110). Myös koulumaailmaa koskien on alkanut esiintyä vastaavankaltaisia äänenpainoja, saatetaan väittää, että pojat ovat syrjittyjä feminisoituneessa kouluympäristössä (Lingard & Douglas 1999, 3). Väitteet miehistä syrjittyinä sukupuolena liittyvät laajemmin ilmiöön, josta useissa länsimaissa puhutaan nimellä mieheyden kriisi (Whitehead 2002, 47-59 käsittelee aihetta hyvin). Suomalaisillekaan eivät ole tuntemattomia aika ajoin mm. mediassa esiintyvät vaatimukset miesten itsetunnon kolhimisen ja syyllistämisen lopettamisesta (esim Suomen Kuvalehden Mies-liitteen ensimmäisessä numerossa on Hannu Sepposen (2003) artikkeli "Syytetyjen penkillä").

(2) Itseäni ajatus miehisestä ylpeydestä tai maskuliinisesta itsetunnosta arveluttaa, koska liitän sen machoilevaan kukkoiluun, miehisen kunnian väkivaltaiseen puolustamiseen tms. [...] Miehisen ylpeyden liitän miesten vallan ja miehisen kunnian pönkittämiseen.

[...]

(3) minun on miehenä otettava kantaa miesten miehinä tekemään kielteiseen toimintaan. Tällaista on [...] väkivalta [...]

(4) Väkivallasta puhumista pidetään usein itseruoskintana. [...] Toisinaan väkivallasta puhuminen satuttaa, toisinaan se ahdistaa, toisinaan se saa minut inhoamaan miehiä, mutta koskaan se ei ole miesten ruoskimista. Se on käsittämättömän kohtaamista. Jos en suostu sitä kohtaamaan, se on pelkuruutta.

(5) [...] Ymmärrän, että miesliike ei ole vain miehuuden kielteisiin piirteisiin paneutumista, vaan sen tehtävänä on luoda myönteistä energiaa. Ongelma vain on, että valtaosa suomalaisesta miesliikkeestä ei ole ollut koskaan valmis paneutumaan miehuuden kielteisiin piirteisiin. *Niin kauan kun miehet kieltäytyvät puhumasta mieheyden tuhoavista piirteistä* [...] ja niin kauan kun he väistävät kysymyksen miesten vallasta suhteessa naisiin ja niin kauan kun he kieltäytyvät pohtimasta, miksi feministien näkemyksiin reagoidaan välittömästi kieltämällä ne, ennen kuin on edes ymmärretty mitä on kuultu. *Niin kauan se on miehistä pelkuruutta.*

(PD 5, 5712, korostus JV)

Kohta (1) liittää viestin edelliseen repertuaariin ja valottaa näiden välistä suhdetta. Kohdassa (2) kirjoittaja esittää epäilyksiään miehisen ylpeyden korostamisen suhteen. Kohdassa (3) hän esittää, mitä hän katsoo omaksi tehtäväkseen, miesten miehinä tekemään kielteiseen toimintaan puuttumisen. Neljännessä kohdassa kirjoittaja kiistää, että väkivallasta (ja siksi muustakin miesten tekemästä kielteisestä toiminnasta) puhuminen olisi itsensä tai miesten ruoskimista. Sen sijaan kielteisestä toiminnasta vaikeneminen on hänen mukaansa pelkuruutta, kuten kohdasta (5) käy ilmi. Kohdassa (5) kirjoittaja myös osoittaa, että hän ei vastusta positiivista suhtautumista miehiin sinänsä, vaan ainoastaan jos se on ainoa suhtautumisen tapa. Tämä heijastelee edellisen repertuaarin kohdalla esiteltyä esimerkkiä, jossa ei kielletty väkivallan vastaisen työn merkitystä.

Näiden esimerkkien avulla on identifioitavissa yhtenäinen tulkinnallinen repertuaari, jonka ydinajatuksena voi tulkita olevan se, että *tärkeintä miesliikkeen toiminnassa on kriittinen suhtautuminen miehiin*. Tämä tarkoittaa samalla tämän tavoitteen ensisijaistamista suhteessa muihin tavoitteisiin. Yleisemmällä tasolla tämän ydinajatuksen voi tulkita siteeraavan yleisesti tunnettua käsitystä velvollisuudesta: *myös sellaiseen tulee osallistua, joka ei aina tunnu hyvältä*.

On syytä vielä kerrata perustelut sille, miksi nämä kaksi eri kantaa olisivat tulkinnallisia repertuaareja. Ensinnäkin, keskustelijat tuntuvat siteeraavan tuttuja teemoja, sillä heidän perustelunsa ja argumentointinsa on usein tiivistä. Toiseksi, kannat ovat erillisiä toisistaan ja sisäisesti yhtenäisiä. Kolmanneksi, on voitu tunnistaa se, että kirjoittajat käyttävät näitä repertuaareja johonkin tarkoituksiin keskustelussa - pääasiassa perustelevaan jonkin teeman tärkeyttä miesliikkeessä käytävään keskusteluun. Neljänneksi, kaikki kolme edellä mainittua seikkaa toistuvat tekstissä.

Molemmat tulkinnalliset repertuaarit ovat retorisessa suhteessa toisiinsa, eli niissä kommentoidaan toista repertuaaria. Tämä viittaa niistä muodostuvaan dilemmaattiseen rakenteeseen, jota käsitellään seuraavaksi.

7.2.3 Dilemman rakenne

Nyt on tunnistettu kaksi tulkinnallista repertuaaria, jotka ovat vastakkaisessa suhteessa toisiinsa (dilemman kriteeri 1). Samalla on alustavasti valotettu joitakin dilemman rakenteeseen liittyviä piirteitä. Tämä ilmenee useissa viesteissä (dilemman kriteeri 2). Seuraavaksi on syytä tarkastella millainen rakenne dilemmalla on.

Ensinnäkin, useat kirjoittajat orientoituvat esiteltyihin repertuaareihin siten, että kyse on miesliikkeen sisäisestä jaosta. Seuraava esimerkki havainnollistaa asiaa:

[...] ei tässä pelkästään miehet riitele, vaan asiat. Todistamme asenne-eroa, joka jakaa miesliikettä kansainvälisestäikin. Toiset "meistä" nimittäin ovat miesasiamiehiä, jotka ovat motivoituneet ennen kaikkea miesten aseman parantamiseen, usein miesten elämän vaikeuksia korostaen ja feministisiä kärjistyksiä oikoen. Toiset taas ovat feminismin herättämiä miehiä, jotka ovat oivaltaneet että mieskulttuurissa on jotain pahasti vialla. Ei ihme että riitoja syntyy sillä joistain yhteisistä intresseistä huolimatta asenne "tavalliseen mieheen" on aika erilainen, ekoille usein empaattinen, toisille etäinen ja kriittinen.

Itse kuulun enemmän feminismin herättämiin [...] En esim. keksi syytä tuntea "ylpeyttä miehistä" koska minusta ei ole järkevää syytä tuntea ylpeyttä jalkovälinsä [...] perusteella. Avioeroisien oikeuksia enemmän minua kiinnostaa isien hoitamattomat velvollisuudet.

(PD 5, 6271)

Kirjoittaja viittaa miehisestä ylpeydestä käytyyn keskusteluun, jonka viestejä on jo esitelty tämän dilemman yhteydessä. Olennaista tässä esimerkissä on kahtiajaon tunnistaminen sekä jaon kytkeminen miesliikkeeseen ja feminismiin (dilemman kriteeri 3). Nämä seikat viittaavat dilemman olemassaoloon sekä siihen mihin dilemman liittyy. Dilemman sisältöön taas viittaavat kirjoittajan nimeämät kaksi puoluetta: miesasiamiehet ja feminismin herättämät miehet. Näitä erottava tekijä on hänen mukaansa suhde miehiin.

Tämä auttaa ymmärtämään sitä, mihin edellä esitellyt repertuaarit liittyvät miesliikkeen kentällä. Ylpeys miehisyydestä liittyy miesasiamiehiin. Angloamerikkalaisessa keskustelussa miesasiamiehistä käytetään usein nimitystä miesten oikeuksien puolestapuhuja. Koska kirjoittaja viittaa kansainväliseen tilanteeseen, on syytä olettaa, että hän viittaa juuri tähän seikkaan. Yksi miesten oikeuksien puolestapuhujien yleisimmistä vaatimuksista koskee nimittäin juuri avioeroisien tilannetta (Messner 1997, 41-48; Clatterbaugh 1990, 61-77), johon kirjoittaja viittaa. Vastaavasti feminismin herättämät miehet viittanee profeminismiin (Messner 1997, 49-62; Clatterbaugh 1990, 37-60).

Tässä dilemmassa näyttäisi olevan kyseessä myös subjektipositiot (Burr 1995, 141-150), miesliikkeen olemassa oleviin leireihin sijoittautuminen. Tähän viitannee myös se, että useat tämän dilemman yhteydessä miehiin kriittisempää suhtautumista kannattaneet pohtivat edellisen dilemman yhteydessä sitä, nimittäisivätkö he itseään feministeiksi vai profeministeiksi (mikä on mielekäs kysymys vain feminismimyönteiselle ihmiselle). Yksi mielenkiintoinen poikkeama tästä on eräs kirjoittaja, joka edellisen dilemman kohdalla nimitti itseään profeministiksi, mutta kannatti selkeästi tämän dilemman kohdalla miesten ylpeyden tärkeyttä. Tämä huomio viittaa siihen, että kyseessä ei kuitenkaan näyttäisi olevan joko-tai asetelma suhteessa siihen, ollaanko "miesasiamiehiä" vaiko "feminismin herättämiä miehiä" - eli kannatetaanko miehistä ylpeyttä vai miehisyiden ongelmallisiin piirteisiin puuttumista.

Samankielisyyttä eri repertuaarien käyttäjien näkemyksissä siis on, mistä kertoo myös seuraava esimerkki:

Mieskeskustelu, -liike ja tutkimus jakautuivat jo aikojen alussa ties kuinka moneen leiriin. [...] [kaksi eri näkemystä] ovat yhtä mieltä siitä, että miehisyiden tulisi muuttua ja nykyisenkaltainen miehenä oleminen, miehen mallit jne. ovat vahingollisia miehelle ja vieläpä löytyy yksimielisyyttä siitä, että miestäkin sorretaan tässä nykysysteemissä ja että miehelläkin voi mennä huonosti.

(PD 3, 8907)

Lainatun pätkän jälkeen kirjoittaja esittelee kahden näkemyksen eroja tilanteen tulkinnassa. Repertuaarien esittelyn yhteydessä todettiin, että osa kummankin repertuaarin käyttäjistä ilmaisi ymmärtävänsä tai hyväksyvänsä vastakkaisen repertuaarin mukaisia tärkeitä tavoitteita (väkivallan vastustaminen vs. myönteisen energian luominen). Näyttäisi siis siltä, että dilemmassa ei ole kyse - kuten yllä olevaa esimerkkiä edeltävä esimerkki antaisi ymmärtää - valinnasta toisensa poissulkevien miespositiivisen ja mieskriittisen suhtautumistavan välillä. Molempien repertuaarien kannattajat näyttäisivät pitävän toisen repertuaarin suhtautumistapaa mahdollisena.

Kun ideologisen dilemman kriteereinä pidetään joko-tai asetelmaa, herää seuraava kysymys: mitkä sitten ovat dilemman sarvina, jos suhtautumisessa miehiin ei ilmenekään joko-tai asetelmaa? Repertuaarien esittelyn yhteydessä katsottiin niiden siteeraavan seuraavia tunnettuja ajatuksia:

Osallistuminen onnistuu helpommin, jos siihen liittyy hyvä mieli ja

Myös sellaiseen tulee osallistua, mikä ei aina tunnu hyvältä.

Edellä esitetyn valossa on helppo huomata, että myöskään nämä ajatukset eivät ole toisensa poissulkevia, molemmat voi helposti sanoa samassa lauseessa ilman ristiriitaa. Joko-tai -asetelma Man-listan kirjoittajien teksteissä onkin siinä, kumpi repertuaarien ajatuksista on ensisijainen suhteessa toiseen, kumpaa kirjoittaja painottaa. Hyvin harva puheenvuoro keskittyy kiistämään vastakkaiseksi rakennetun puheenvuoron tavoitteita suoraan väärinä tai vahingollisina. Enemminkin keskustelu noudattaa rakennetta "kyllä, mutta ensin meidän täytyy...". Tämä näkyy jo esitellyissä esimerkeissä ("lähtökohta ei voi olla...", "kun huomaavat että heitäkin ymmärretään, on helpompi lähteä mukaan", "en usko [syyllisyydestä vapaaseen miehuuteen] ennen..." ja "Avioeroisien oikeuksia enemmän minua kiinnostaa...") Lisätukea tulkinnalle antaa vielä seuraava esimerkki: "Ydinkysymysten ensimmäisyysjärjestyksestä ei päästä ikinä yksimielisyyteen ja se tuntuu olevan suurin este sille, keistä miehistä puhutaan kun puhutaan tasa-arvosta." (PD 15, 0986).

Yksi tästä trendistä poikkeavakin tapaus listalla esiintyi:

[listan keskusteluihin osallistumaton henkilö] on julkisesti todennut olevansa sovinisti ja että hän on ylpeä siitä. [Henkilö] edustaa sellaista miesajattelua, jossa miesten edut ovat ristiriidassa naisten etujen kanssa, minkä takia naisia tulee vastustaa. Naisliikkeen vaatimukset ovat hänestä ilmeisesti hyökkäys miehiä vastaan. [Henkilön] työn pääpointti on miehisen linnakkeen pönkittäminen. [Tämä henkilö] edustaa vastenmielistä, omahyväistä ja maskuliinista uhoa touhuavaa miestä.

(PD 3, 9150)

Tässä toisen kritisoitavan henkilön ajattelua ei hyväksytä vaan siihen suhtaudutaan hyvin negatiivisesti. Kyseinen henkilö ei kuitenkaan ole osallistunut Man-listan keskusteluihin, mikä tarkoittaisi sitä, että listalla esiintyvien mielipiteisiin suhtauduttiin "kyllä, mutta" -asenteella. Kukaan listalla ei julistautunutkaan sovinistiksi, mikä selittyy ensimmäisen analyysiluvun tuloksena saatuna listan feminismimyönteisyydellä.

Kun ideologisen dilemman esiintymisen merkeistä yksi on "kyllä, mutta" -asetelman esiintyminen, voidaan todeta, että nämä huomiot viittaavat selkeästi ideologisen dilemman esiintymiseen juuri näiden teemojen yhteydessä. *Dilemmassa on siis kyse siitä, kumman kahdesta miesliikkeen vaihtoehtoisesta suhtautumistavasta miehiin katsotaan olevan ensisijainen. Onko tärkeämpää miehisen ylpeyden korostaminen vai kriittinen suhtautuminen miehiin ja heidän tekemisiinsä.*

7.2.4 Miksi kyseessä on ideologinen dilemma?

Nyt on tunnistettu tämä Man-listalla feminismiin ja miesliikkeeseen liittyvä dilemma (dilemman tunnistamisen kriteerit 1-3). Vielä on toteamatta se, minkä vuoksi kyseinen dilemma olisi ideologinen. Selkeitä viitteitä mahdollisista vastauksista on jo esiintynytkin. Dilemman sarvien voi tulkita olevan vastauksia koko tämän tutkimuksen taustalla olevaan kysymykseen: Miten saada miehiä aktivoitumaan tasa-arvosta käytävään keskusteluun? Vastakkaiset repertuaarit osallistuvat keskusteluun tästä asiasta. Sarvet näyttäisivät tarjoavan kahdenlaisia vaihtoehtoja, jotka vetoavat joko houkuttelevuuteen tai velvollisuuteen. Näistä voi käyttää nimitystä keppi ja porkkana. Porkkanaan vetoaminen korostaa positiivista suhtautumista: Jos halutaan miesten osallistuvan tasa-arvotyöhön ja -keskusteluun, onnistuu motivointi tähän suhtautumalla positiivisesti ja empaattisesti miehiin. Keppiin vetoaminen korostaa kriittisen suhtautumisen tärkeyttä: Mikä tahansa osallistuminen tasa-arvokeskusteluun ei riitä, vaan tulisi purkaa mieheyttä ja kiinnittää huomio myös miesten ongelmalliseen käyttäytymiseen. Kirjoittajat eivät suoraan avaa

kummankaan repertuaarin ongelmallisuutta, mutta tulkitseen näissä tavoissa ongelmallista olevan sen, että vain porkkanaa tarjoamalla tasa-arvokeskusteluun osallistuvat miehet saattavat sivuuttaa miehiin liittyvät miesten kannalta ikävät teemat, kun taas kepin tarjoaminen saattaa vähentää kiinnostusta koko tasa-arvotematikkaan.

7.2.5 Dilemman taustoja ja seurauksia

Keskustelu, jota näissä viesteissä käydään, on keskustelua siitä, mihin miesliikkeen olisi syytä ensisijaisesti keskittyä - miehisyyden negatiivisiin piirteisiin vai miehisen ylpeyden tai positiivisen mieheyden rakentamiseen. On selvää, että kumpikin projekti on jo käynnissä. Kirjoittajat luultavasti tiedostavat tämän, koska viittaavat miesliikkeen jakautumiseen. On myös todennäköistä, että molemmat projektit ovat ns. ikuisuusprojekteja, eli että ei ole saavutettavissa sellaista pistettä, jolloin miesten itsetunto olisi tarpeeksi hyvä tai jolloin miehuus olisi loppuun asti kriittisesti analysoitu. Tämän vuoksi tämänkaltaisen keskustelun siitä, mihin pitäisi ryhtyä ensin ja mihin "myöhemmin", voi tulkita poliittiseksi keskusteluksi voimavarojen sijoittamisesta. Kysymys on siitä, mitkä teemat hallitsevat mieskeskustelun kenttää. Samalla eri repertuaarien käyttötarkoituksena toimii tämänkaltaisen poliittinen keskustelu.

Tulkinta siitä, että erimielisyyden aiheena ovat erot painotuksessa, ei väitteen sisällössä sinänsä, kiistää sen kaltaista käsitystä, että miesliike olisi jakautunut ryhmittymiin, joiden jäsenet kannattavat vain keppiä tai vain porkkanaa oikeana suhtautumistapana miehiin. Tämän analyysin pohjalta voi pikemminkin hahmottaa kuvaa sellaisesta miesliikkeestä, jossa molempia suhtautumistapoja pidetään tärkeinä, ja jossa jakolinjat kulkevat prioriteettien kohdalla. Analyysin tulkinta erimielisyyksien sijaitsemisesta prioriteettien tasolla sisältökysymysten sijaan viittaa mahdollisuuksiin rakentaa ns. koalitiopolitiikkaa suomalaisen miesliikkeen sisällä ja suhteessa feministiseen naisliikkeeseen. Koalitiopolitiikalla tarkoitetaan tässä sellaista poliittista toimintaa, jossa eri ryhmät

liittoutuvat strategisesti yhteen jonkin yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Keskustelussa miesliikkeestä koalitiopolitiikan on nähty olevan yksi hedelmällisimmistä tavoista saada aikaan positiivisia muutoksia (Messner 1997, 103-110).

Kansainvälisessä kontekstissa tarkasteltuna tämä saattaa tarkoittaa, että Suomessa miesliike ei vielä ole täysin kehittynyt ja sisällölliset jakolinjat eivät sen vuoksi ole jähmettyneitä. Vaihtoehtoisesti asia voi liittyä feminismin ja siten myös miesliikkeen (koska miesliike on syntynyt reaktiona feministiseen liikkeeseen ja mieheyden kriisiin (Messner 1996)) erilaiseen historiaan Suomessa. Feminismi on Suomessa toiminut pitkälti integroituneena olemassa olevaan poliittiseen järjestelmään ja ns. valtiofeminismi, joka on pikemminkin reformistista kuin vallankumouksellista, onkin ollut Suomessa merkittävässä asemassa. (Bergman 2002, 234-236). Ns. radikaalifeminismi, jonka suhde miehiin on huomattavasti antagonistisempi, ei ole ollut yhtä merkittävässä asemassa Suomessa kuin monissa muissa maissa. Näin ollen olisi ymmärrettävää, että myös Suomeen syntyvä miesliike ei olisi yhtä radikaalisti pro- tai antifeminististä kuin mitä miesliike esim. USA:ssa on ollut (ks. Messner 1997). Muotoutumassa oleva suomalainen miesliike saattaa hyvinkin tulla omaamaan samankaltaisen läheisen suhteen valtion kuin mitä suomalaisella naisliikkeelläkin on ollut (ajatus on peräisin Arto Tiihoselta (2003)).

Tähän ideologiseen dilemmaan liittyen voi mainita kahdesta mahdollisesta negatiivisesta ideologisesta seurauksesta. Miehisen ylpeyden korostaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa miehiin liittyvät negatiiviset asiat (kuten prostituution asiakkuus tai väkivalta) muotoutuvat tabuiksi, joista ei saa puhua, koska se tulkittaisiin itseruoskinnaksi, syyllistämiseksi tai vastaavaksi. Vastaavasti kriittisen suhtautumisen korostaminen voi johtaa miesten syyllisyydentunnon lisääntymiseen. Syyllisyydentunto on ollut yksi keskeisistä angloamerikkalaisen miesliikkeen työtä halvaannuttavista tekijöistä (Goldrick-Jones 2002, 42, 160-162; Seidler 1991, 36,40).

7.3 Dilemmalukua koskevia huomautuksia

Tässä esiteltyt ideologiset dilemmat olivat niitä, joita aineistossa esiintyi. Muut kuin tässä esiteltyt eivät täyttäneet ideologisen dilemman tunnistamiselle asetettuja kriteerejä. Kriteerien asettaminen oli välttämätöntä, koska se on mahdollistanut huomion keskittämisen toistuviin ja vakiintuneempiin kysymyksenasetteluihin. Tämä on haluttu tehdä, koska Man-listalla esiintyvät vakiintuneemmat vastakkainasettelut ovat sellaisia, jotka todennäköisemmin esiintyvät myös listan ulkopuolella. Koska tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä luomaan ymmärrystä myös Man-listan ulkopuolella käytävän keskustelun ongelmiin, on huomion keskittäminen yleisemmin esiintyviin vastakkainasetteluihin mielekkäämpää. Kenties hämmästyttävääkin dilemموjen analyysissä on se, miten selkeästi keskustelu asettuu kysymykseksi kahden vaihtoehdon valinnasta. Yksityiskohdat vaihtelevat, mutta asetelma näyttää olevan joko - tai.

Kun suhteutetaan kaikkien dilemموjen kohdalla käytyä keskustelua Messnerin (1997) esittämään miesliikettä koskevaan kolmioon, voidaan tehdä seuraava huomio: miesten väliset erot (esimerkiksi ikä, sosiaaliluokka, seksuaalinen suuntautuminen, etnisuus) eivät esiinny Man-listan dilemmoissa keskeisessä osassa. Miesten väliset eroja ei kuitenkaan täysin sivuutetakaan. Kirjoittajat, jotka ovat käyttäneet repertuaaria kriittisen miessuhteen tärkeydestä, mainitsevat joissakin yhteyksissä miesten väliset erot. Eräs kirjoittaja esimerkiksi toteaa jaon miesliikkeen suhtautumisessa miehiin olevan samalla sukupolvikysymys (PD 5, 7667). Toinen kirjoittaja taas toteaa:

Monien miesaktivistien keskeinen ongelma on, että he luulevat ihmisten jakautuvan kahteen toisilleen vastakkaisiin leireihin sukupuolensa perusteella. Tässä käsityksessä häviää kyky ymmärtää, että vaikka miehillä on yhteiskunnassa valta, edut ja tie hyvinvointiin, se ei tarkoita, että kaikki miehet menestyvät kunnian kentillä. Päinvastoin. Miesten väliset erot ovat itse asiassa suuremmat kuin miesten ja naisten. Voittajat ovat miehiä, häviäjät ovat miehiä. Tästä ei voi kuitenkaan vetää sitä älytöntä johtopäätöstä, että häviäjät ovat miehiä, koska naiset ovat heidät suohon sotkeneet, kuten moni miesaktivisti luulee.

Ei. Kyse on miesten välisestä kilpailusta ja hierarkioista. Miestä ei alista niinkään muija vaan äijä.
(PD 3, 9169)

Nämä kommentit jäävät kuitenkin juuri sellaisiksi, yksittäisiksi kommentteiksi. Ne eivät herätä keskustelua tai vastakkainasetteluja, mikä viittaa siihen, että niitä ei yleisesti koeta Man-listalla ongelmallisiksi huomioiksi. Pääasiassa keskustelua käydäänkin molempien dilemموjen yhteydessä ikään kuin miehet olisivat yksi yhtenäinen ryhmä tai luokka. Käsitteeni mukaan (tutkittua tietoa asiasta ei ole) miesten väliset erot eivät kuulu suomalaisessa miesliikkeessä keskeisiin teemoihin. Muualla näiden erojen huomiointi on edistänyt miesliikkeen ymmärrystä miehisyydestä ja normista poikkeavien miesten hyväksymistä. Tämän johdosta herää huoli siitä, että suomalainen miesliike ja siten myös suomalainen julkinen keskustelu saattaa ajautua käsittelemään mieheyttä vain keskiluokkaisten, keski-ikäisten ja valkoisten heteromiesten näkökulmasta.

8 Diskussio

Tätä työtä motivoi kysymys siitä, miten saataisiin miehet osallistumaan tasa-arvotyöhön nykyistä enemmän ja rakentavalla tavalla. Valitsemani tapa vastata kysymykseen oli tarkastella miehiin ja feminismiin liittyviä ongelmakohtia. Tähän olen pyrkinyt paikantamalla ja analysoimalla suomalaisen miesliikkeeseen kuuluvalla Man-sähköpostilistalla esiintyviä ideologisia dilemmoja. Man-lista on keskustelulista, jonka kirjoittajat ovat pääosin miestutkijoita ja -aktiiveja. Analyysi keskittyi viesteihin, joissa mainittiin merkkijono feminis. Koska ideologinen dilemma on ns. diagnostinen työkalu, sen avulla oli mahdollista vain paikantaa ratkaisemattomilta vaikuttavia tilanteita (dilemmoja), mutta ei tuoda ymmärrystä siihen, miten näitä tilanteita voisi ratkaista. Selvitin myös Man-listalla feminismiä koskevan keskustelun ilmapiiriä, koska tämä ilmapiiri toimii kontekstina feminismistä käytävälle keskustelulle samaan aikaan kun se muodostuu jatkuvasti uudestaan tämän keskustelun seurauksena.

Miesten ja feminismin suhdetta taustoittamaan käyttämäni kirjallisuus oli hyvin voimakkaasti angloamerikkalaista, koska vastaavaa suomalaista kirjallisuutta ei juurikaan ole olemassa. Yksi tämän ratkaisun seuraus on se, että tutkimuksessa väistämättä on kyse myös vertailuasetelmasta: kuinka hyvin angloamerikkalaisen kirjallisuuden teemoja voi soveltaa Suomeen?

Man-listan feminismiä koskeva keskustelu on tapahtunut voittopuolisesti feminismille myönteisessä ilmapiirissä ja osa miehistä on identifioitunut feministeiksi tai profeministeiksi. Tämä kumoaa kaksi yleistä mieltä ja feminismiä koskevaa myyttiä: 1) sen, että feminismin ja miesten suhde olisi aina vastakkainen ja tähän liittyen 2) sen, että miehet eivät voi nimittää itseään feministeiksi. Tulosta listan feminismille myönteisestä ilmapiiristä ei kuitenkaan voi yleistää listaa laajempaan kontekstiin, koska listan kirjoittajajoukko ei edusta keskivertosuomalaisia. Feminismiä suomalaisessa kontekstissa tarkastelleissa puheenvuoroissa feminismin on järjestään todettu kantavan negatiivista

arvolatausta (esim. Lempiäinen 2001; Julkunen 2001; Raevaara & Saarikoski 2002, 271-272). Rajatumman yleistyksen tekemiseen Man-listasta suomalaisiin miestutkijoihin ja miesliikkeeseen on myös suhtauduttava varauksella, koska Man-listan kirjoittajat saattavat tässäkin joukossa olla valikoituneita.

Toinen kontekstia koskeva havainto koski sitä, millä tavoin feminismiä käsitteellistettiin siitä kirjoitettaessa. Listan kirjoittajat kirjoittivat feminismistä joko ikään kuin se olisi yksi yhtenäinen kokonaisuus, tai sitten ikään kuin se olisi moninainen, hajanainen ja ristiriitojakin sisältävä muodostuma. Useimmiten kirjoittajat kirjoittivat feminismistä ikään kuin se olisi yksi asia. Mutta monet myös osoittivat tiedostavansa liikkeen moninaisuuden tai ristiriitaisuuden. Sama kirjoittaja saattoi jopa saman viestin sisällä käyttää molempia käsitteellistämisen tapoja. Tämä viittaa siihen, että feministisessä tutkimuksessa toisinaan esiintyvä feminismin staattinen käsitteellistäminen joko - tai -asetelman mukaan joko yhdeksi yhtenäiseksi asiaksi tai kirjoksi mitä moninaisimpia näkemyksiä ei vastaa sitä, miten siitä käytännössä puhutaan kontekstista riippuen molemmilla tavoilla (vrt. Billig 1987).

Aineistosta paikansin kaksi ideologista dilemmaa. Toisessa kirjoittajat keskustelivat siitä, voiko (feminismiin myönteisesti suhtautuva) mies olla feministi vai ei. Kantojen erot tiivistyivät siihen, onko feministinä olemisessa tärkeämpää feministin arvot vaiko naisena olemisen kokemus, joka miehiltä tämän kannan kannattajien mukaan puuttuu. Tulkitsin ideologisen dilemman ytimeksi sen, katsotaanko soveliaaksi, että miehet asettautuvat feminismin subjekteiksi. Feminismin subjektilla tarkoitan henkilöä, joka voi vaikuttaa siihen, mistä feminismissä on kyse ja miten näitä asioita käsitellään. Tähän astihan miesten paikka on feminismissä ollut lähinnä objektin paikka, kuten feminismiä ja miesliikkeettä valottavassa luvussa kerroin. Miehiä feminismin subjekteina käsittelevässä artikkelissa Sandra Harding (1998, 172) on todennut, että teemaa voi verrata eurooppalaisten naisten suhteeseen rasismiin ja (uus)kolonialismiin: jos eurooppalaiset naiset voivat hyödyntää kolmannen maailman naisten näkemyksiä antirasistisen ja antikolonialistisen ymmärryksen

luomiseksi, niin mikseivät sitten miehet voi hyödyntää feminismiä samalla tavoin (mts. 172)? Dilemmaa koskeva keskustelu käytiin Man-listalla täysin feminismimyönteisessä kontekstissa, mikä tarkoitti mm. sitä, että puheena oli vain feminismiin myönteisesti suhtautuvien miesten esiintyminen feministeinä. Valtaosaltaan keskustelu ei käsitellyt kantojen ideologisia seurauksia, joita valotin omalla pohdinnallani taustakirjallisuuteen nojautuen.

Nimesin neljä mahdollista negatiivista ideologista seurausta, jotka liittyvät tämän ideologisen dilemman ratkaisuvaihtoehtoihin. Jos hyväksytään miesten asettautuminen feminismin subjekteiksi se voi johtaa feminismin fokuksen siirtymiseen miesten kokemien ongelmien käsittelemiseen yhtä vakavina naisten ongelmien kanssa. Tämä saattaisi vähentää miesten sukupuolesta johtuvien etuoikeuksien ja miehisyyden problematisoimista, mikä on perinteisesti koettu hyvin tärkeäksi miehiin liittyväksi teemaksi feminismissä (Messner 1998). Tämä seuraus on ongelmallinen luonnollisesti ainoastaan sellaisesta näkökulmasta, jossa katsotaan sukupuolten välinen epätasa-arvo tosiseikaksi eikä myytiksi. Toinen mahdollinen seuraus miesten siirtymisestä feminismin subjekteiksi koskee arvojen ja käyttäytymisen välistä yhteyttä: mies voi "olla" feministi silloin kun siitä on hänelle hyötyä ja nauttia ei-feministisenä miehenä olemisen etuoikeuksista silloin, kun feminismistä ei ole hyötyä (Kahane 1998, 224). Koska nainen ei voi nauttia miehenä olemisen etuoikeuksista, ei vastaavaa ongelmaa naisfeministien kohdalla ole.

Jos feminismin subjektius säilyy vain naisten hallussa, pysyy myös feminismin käsittelemien aiheiden kirjo (feminismiä dominoivien) naisten hallussa. Tällöin feminismi saattaa tulevaisuudessakin puhutella miehiä lähinnä objekteina, jolloin vastuu epätasa-arvoisen nykytilanteen tilanteen muuttamisesta jää helpommin naisten harteille (hooks 1998). Tähän liittyen vaarana on myös se, että miehiin joka tapauksessa kohdistuva muutospainne (joka siis johtuu feminismistä ja "mieheyden kriisistä") saattaa saada ratkaisunsa muualla kuin feminismin yhteydessä. Tällöin tähän muutospainneeseen voidaan vastata syyttämällä miesten ongelmista naisia ja feministejä, kuten on osaltaan jo käynyt

angloamerikkalaisissa maissa (Flood 1997; Messner 1997, 36-48). Dilemma viittaa tulkintaan, että yksi miesten tasa-arvotyöhön osallistumista lisäävä tekijä voi olla miesten asettuminen tai asettaminen feminismiin (ja tasa-arvotyön) subjekteiksi aiemman objektiaseman rinnalle.

Toisessa paikantamassani ideologisessa dilemmassa taas keskusteltiin siitä, millä tavoin miehiin tulisi suhtautua. Keskustelu paikantui useissa kommentteissa keskusteluksi miesliikkeen painopisteistä. Tässäkin dilemmassa kantoja oli kaksi. Toisessa korostettiin miesten ylpeyden tukemisen tärkeyttä ja toisessa taas mieheyteen kohdistuvan kriittisyyden tärkeyttä. Kirjoittajat eivät suoraan kiistäneet vastakkaisessa näkemyksessä esitettyjä tavoitteita, vaan esittivät oman näkemyksensä ensisijaisina suhteessa toiseen näkemykseen. Tulkitsin dilemmassa olevan kyse resurssien ja miesliikkeen huomioinnin suuntaamisesta: kohdistetaanko ensisijainen (ja kenties ainoa) huomio miesten ylpeyden parantamiseen vaiko mieheyden kritiikkiin. Keskustelu myös heijasteli angloamerikkalaisen miesliikkeen jakoa miesten ongelmiin ja miesten aiheuttamiin ongelmiin keskittymisen välillä (Messner 1998, 68; Messner 1997, 10-12). Tähän seikkaan myös viitattiin. Toisaalta jako ei Manlistalla ollut yhtä syvä kuin mihin angloamerikkalainen liike on ajautunut, minkä voi tulkita kahdella tavalla. Suomalainen miesliike ei kenties lyhyemmän historiansa vuoksi vielä ole polarisoitunut samassa määrin. Toisen tulkinnan mukaan kyse on siitä, että suomalainen sukupuolipoliittinen ilmapiiri on vähemmän antagonistinen kuin angloamerikkalaisissa maissa (Bergman 2002, 241, 245), mikä saattaa vähentää vastakkainasettelujen syntymistä tai syventymistä ja parantaa yhdessä toimimisen mahdollisuuksia.

Tähän ideologiseen dilemmaan liittyviä mahdollisia negatiivisia ideologisia seurauksia nimesin kaksi. Miehisen ylpeyden korostaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa miehiin liittyvät negatiiviset asiat (kuten prostituution asiakkuus tai väkivalta) muotoutuvat tabuiksi, joista ei saa puhua, koska se "loukkaisi miesten ylpeyttä". Vastaavasti kriittisen suhtautumisen korostaminen voi johtaa miesten syyllisyydentunnon lisääntymiseen. Syyllisyydentunto on ollut yksi keskeisistä angloamerikkalaisen miesliikkeen työtä

halvaannuttavista tekijöistä (Goldrick-Jones 2002, 42, 160-162; Seidler 1991, 36,40). Tähän dilemmaan liittyvän keskustelun tulkitseen suhteessa työtä motivoivaan kysymykseen seuraavalla tavalla: jos miesten osallistumista tasa-arvotyöhön lisäisi miesten oleminen feminismin subjekteina (kuten edellä esitin), näyttäisi tämä subjektiivis jakaantuvan ainakin kahteen erilaiseen ääneen. Näiden äänien yhteinen sointu ei noudata perinteistä naiskeskeistä feminismin ja tasa-arvokeskustelun ääntä (Harding 1998; Holter 2003a, 38-39).

Olen pyrkinyt lisäämään tämän tutkimuksen luotettavuutta kuvaamalla analyysiprosessia mahdollisimman selkeästi sekä luomalla selkeät ja toistettavat kriteerit ideologisten dilemmojen tunnistamiselle. Lisäksi analyysi on pilkottu askeliin sen seuraamisen helpottamiseksi. (Eskola & Suoranta 2000, 216.) Tämän lisäksi olen pyrkinyt etsimään tulkintani kumoavia vastaesimerkkejä aineistosta analyysin kuluessa (Silverman 2001, 239). Työni on voimakkaasti sidottu kriittisen yhteiskuntatieteen lähtökohtiin. Kriittiseen tutkimukseen liittyy kuitenkin joitakin ongelmia ja kysymyksiä, joita olen työssäni käsitellyt. Näiden kysymysten vuoksi pyrin käyttämään kriittistä näkökulmaa ainoastaan työn lähtökohta-asetelman kuvaamisessa sekä pidemmälle menevässä aineiston tulkinnassa, jotka kummatkin joka tapauksessa vaativat jotain näkökulmaa - niitä ei voi tehdä "puhtaan objektiivisuuden maailmassa". Pääosan analyysistä olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisuuksien mukaan tekemään objektiivisesti eli kriittistä näkökulmaa sulkeistavasti. Ideologisiin dilemmoihin liittyvien ideologisten seurausten arvioinnissa tämä ei kuitenkaan ole ollut mahdollista, koska kirjoittajat eivät niistä juurikaan keskustele. Analyysin tämä vaihe onkin selkeästi erotettu omaksi osakseen.

Analyysin ensimmäisessä osassa käytän neljää erilaista yksinkertaista aineiston analysoinnin menetelmää: suoraa siteeraamista, yksinkertaista luokittelua, kirjoittajien reaktioita toisiinsa sekä yksinkertaista määrällistä laskemista ja vertailua. Näiden erilaisten menetelmien käytöllä pyrin varmistamaan, että kyseisessä analyysiosassa tehty tulkinta vastaa todellisuutta. Tällaista menettelytapaa kutsutaan triangulaatioksi (Silverman 2001,

233). Yksinkertainen laskeminen saattaa sopivissa kohdissa käytettynä lisätä kvalitatiivisen analyysin luotettavuutta (mts., 241).

Jatkotutkimuksen kannalta yksi merkittävimmistä teemoista miesten ja feminismin sekä miesten tasa-arvon suhteessa näyttäisi olevan syyllisyys. Mikäli syyllisyys todella halvaannuttaa miesten tasa-arvotyön tekemistä (Goldrick-Jones 2002, 42, 160-162; Seidler 1991, 36, 40), olisi tärkeätä paremmin ymmärtää, mitkä tekijät sitä aiheuttavat ja miten syyllisyyden tunteet voidaan rakentavasti ylittää. Syyllisyys on myös teema, jota miehiä ja feminismiä käsittelevässä kirjallisuudessa ei kovin paljoa ole käsitelty. Tämä on puute, jota tulisi ryhtyä korjaamaan, jotta reaktiot syyllisyyteen voisivat olla muutakin kuin sen leimaamista tekosyyksi olla tekemättä mitään tai syyllisyyden tulkitseminen esteeksi vaikeiden asioiden käsittelemiselle.

Toinen ajankohtainen tutkimusaihe koskee miehiä feminismin subjekteina. Miksi jotkut miehet (esim. Göran Pärsson) julistautuvat feministeiksi? Mitä feminismi tarjoaa miehille, jotka ottavat sen osaksi minäkuvaansa, kuten Man-listalla on tehty? Miten miesten asettautuminen feministisen puheen subjekteiksi muuttaa tuota puhetta? Nämä ovat kysymyksiä, joita olisi syytä tarkastella angloamerikkalaisen kontekstin lisäksi myös Pohjoismaissa ja Suomessa, koska täällä feminismi on tarkoittanut jonkin verran eri asioita kuin muualla, erityisesti angloamerikkalaisissa maissa (Bergqvist 2001, 16; Bergman 2002).

Kolmanneksi, suomalainen tasa-arvokenttä tarvitsee kipeästi tutkimusta miesten reaktioista mieheyden muospaineisiin ja feminismiin. Tämän vuoksi suomalaisen miesliikkeen äänenpainoja tulisi kartoittaa mahdollisimman laajasti. Samalla nykyhetken vajavainen ymmärrys tasa-arvon miesnäkökulmasta parantuisi. Tähän liittyvät kysymykset koskevat mm. sitä, millä tavoin suomalaisen miesliikkeen osissa hahmotetaan sukupuolten välisiä suhteita ja mitä liikkeen eri haaroissa pidetään miehiin liittyvinä polttavina yhteiskunnallisina ongelmina. Miestutkimus on saanut kritiikkiä keskittymisestä vain miehiin (Canaan & Griffin 1990). Yksi hedelmällinen suuntaviiva tulevaisuuden

miesliikettä ja miehiä koskevassa tutkimuksessa olisikin suhteuttaa tutkimusta voimakkaammin naisten kokemuksista saatavilla olevaan tutkimukseen. Tämä vähentäisi myös sitä riskiä, että miestutkimus uusintaa tilannetta, jonka vuoksi naistutkimus alunperin syntyi: keskittymistä vain miehiä koskettaviin asioihin.

Tämän tutkimuksen tuloksista voi tehdä seuraavia johtopäätöksiä: Ainakin osa angloamerikkalaisen miehiä ja feminismiä koskevan tutkimuskirjallisuuden teemoista koskee Suomea. Keskeinen linjajako miesten kokemien ongelmien korostamisen ja miehiin kriittisesti suhtautuvan kannan välillä vaikuttaisi olevan relevantti Suomessakin. Myös miesten tasa-arvokysymyksiin liittyvä syyllisyys näyttäisi olevan merkittävä teema. Tämä tarkoittaa sitä, että miesten aiheuttamiin ongelmiin keskittyvien tasa-arvohankkeiden olisi hyvä pyrkiä hankkeiden suunnittelun ja toteuttamisen yhteydessä punnitsemaan sitä, millä tavoin hanke saattaa aiheuttaa miehissä syyllisyyttä ja sen myötä hankkeen vastustamista. Tämä on relevantti teema esimerkiksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, prostituution asiakuutta tai pornon kuluttamista koskevissa hankkeissa.

Lisäksi, jos Man-listaa koskeva piirre erimielisten miesten mahtumisesta samalle keskustelufoorumille pätee suomalaiseen miesliikkeeseen yleisimminkin (ainakin se on pätenyt TANE:n miesjaostossa, pitkäikäisimmässä miesliikkeen osassa (Tiihonen 2003)), tarkoittaisi se sitä, että Suomalaisella tasa-arvosektorilla on historiallinen mahdollisuus integroida miesten moninaiset äännet tasa-arvokeskustelun osaksi. Kuten olen esittänyt tähän liittyy monia riskitekijöitä. Yksi toistaiseksi mainitsematta jäänyt riskitekijä on miesten välisten erojen vähäinen huomioiminen miehistä käytävässä keskustelussa. Tämä ilmeni Man-listalla ja vaikuttaa kuvaavan suomalaista miesliikettä yleisemminkin (ks. kappale 2.3.1). Vaarana on, että suomalainen miehiä koskeva yhteiskunnallinen keskustelu kapenee tämän puutteen seurauksena koskemaan vain keski-ikäisiä, keskiluokkaisia, heteroseksuaalisia, valkoihoisia ja suomalaistaustaisia miehiä.

Lähteet

Aukia, Pekka. (2001). *Liian hyvä mieheksi?* Helsinki: Kirjapaja.

Bergman, Solveig. (2002). *The Politics of Feminism. Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1950s to the 1980s.* Åbo: Åbo Akademi University Press.

Bergqvist, Christina. (2001). Johdanto: Pohjoismaat - yksi vai useampia malleja? Teoksessa Bergqvist, Christina - Borchorst, Anette - Christensen, Ann-Dorte - Ramstedt-Silén, Viveca - Raaum, Nina C. - Styrkárssdóttir, Auður (toim.) *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa.* Suomentanut Satu Savolainen. Helsinki: Edita, 15-26. (Alkup. Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden, 1999.)

Biaudet, Eva. (2003). Opening Words. Teoksessa *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki.* Tane-monisteita 2003:5, 17-22.

Billig, Michael. (1991). *Ideology and Opinions.* London: Sage.

Billig, Michael. (1996). *Arguing and Thinking. A Rhetorical Approach to Social Psychology. New Edition.* Cambridge: Cambridge University Press. Uudistettu painos. Alkup. 1987.

Billig, Michael - Condor, Susan - Edwards, Derek - Gane, Mike - Middleton, David - Radley, Alan. (1988). *Ideological Dilemmas. A Social Psychology of Everyday Thinking.* London: Sage.

Bohman, James. (1999). Critical theory. Teoksessa Audi, Robert et al. (toim.) *The Cambridge Dictionary of Philosophy 2nd edition.* Cambridge: Cambridge University Press, 725-726. Uudistettu painos. Alkup. 1995.

Brod, Harry. (1998). To Be a Man or Not to Be a Man - That Is the Feminist Question. Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism,* 197-212.

Burr, Vivien. (1995). *An Introduction to Social Constructionism.* London: Routledge.

Canaan, Joyce, E & Griffin, Christine. (1990). The new men's studies: part of the problem or part of the solution? Teoksessa Hearn, Jeff & Morgan, David (toim.) *Men, Masculinities & Social Theory.* London: Unvin Hyman, 206-214.

- Carrigan Tim - Connell, Bob - Lee, John. (2002). Toward a New Sociology of Masculinity. Teoksessa Adams, Rachel & Savran, David (toim.) *The Masculinity Studies Reader*. Malden: Blackwell, 99-118. Lyhennetty versio. (Alkup. 1987)
- Clatterbaugh, Kenneth. (1990). *Contemporary Perspectives on Masculinity. Men, Women and Politics in Modern Society*. Boulder: Westview Press.
- Collinson, David; Hearn, Jeff. (1994). Naming Men as Men: Implications for Work, Organization and Management.. *Gender, Work and Organization*. 1(1), 2-22.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. (1998). Gender Politics for Men. Teoksessa Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 225-236.
- Davidson, Nicholas. (1988). *The Failure of Feminism*. Buffalo: Prometheus Books.
- Delmar, Rosalind. (1986). What is Feminism? Teoksessa Mitchell, Juliet & Oakley, Ann (toim.) *What is Feminism?* Oxford: Basil Blackwell, 8-33.
- DeSanctis, Gerardine & Monge, Peter. (1999). Introduction to the Special Issue: Communication Processes for Virtual Organizations. *Organization Science* 10(5), 693-703.
- Digby, Tom. (toim.) (1998). *Men Doing Feminism*. New York: Routledge.
- Edley, Nigel. (2001). Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions. Teoksessa Wetherell, Margaret - Taylor Stephanie - Yates, Simeon J. (toim.) *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. London: Sage, 189-228.
- Edley, Nigel & Wetherell, Margaret. (1995). *Men in Perspective. Practice, Power and Identity*. London: Harvester Wheatsheaf.
- Edley, Nigel & Wetherell, Margaret. (1996). Masculinity, power and identity. Teoksessa An Ghail, Máirtín (toim.) *Understanding Masculinities. Social Relations and Cultural Arenas*. Buckingham: Open University Press, 97-113.
- Edley, Nigel & Wetherell, Margaret. (2001). Jekyll and Hyde: Men's Constructions of Feminism and Feminists. *Feminism and psychology* 11(4), 439-457.
- Eduards, Maud. (2002). Feminism och jämställdhetspolitik - mote med förhinder. Teokssa Karstensen, Guro. (toim.) *Subjekt, politik och könskonstruktion: det jämställda Norden som framtidsverkstad..* NIKK småskrifter nr. 8 2002, 1-3.

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 4. painos. Tampere: Vastapaino. alkup. 1998.
- Evans, Judith. (1995). *Feminist Theory Today. An Introduction to Second-Wave Feminism*. London: Sage.
- Fairclough, Norman & Wodak, Ruth. (1997). Critical Discourse Analysis. Teoksessa Van Dijk, Teun, A. (toim.) *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies 2. A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage, 258-284.
- Faludi, Susan. (1994). *Takaisku. Julistamaton sota naisia vastaan*. Suomentaneet Marjo Kylmänen ja Tuuli-Maria Mattila. Ei painopaikkaa: Kääntöpiiri. (alkup. *Backlash. The Undeclared War Against Women*, 1992.)
- Faludi, Susan. (2000). *Stiffed. The Betrayal of Modern Man*. London, Vintage. (Alkup. 1999).
- Flood, Michael (1997). Responding to Men's Rights Groups. <http://www.xyonline.net/respondingtomen.shtml>: Xyonline. (Luettu 12.8.2003.)
- Folkesson, Per. (2000). *Nordisk mansforskning - En kartalägning*. Arbeitsrapport 10. Karlstad: Karlstads Universitet.
- Gamble, Sarah (toim.) (2000). *The Routledge Critical Dictionary of Feminism and Postfeminism*. New York: Routledge.
- Gilligan, Carol. (1998). Getting Civilized. Teoksessa Oakley, Ann & Mitchell, Juliet (toim.) *Who's Afraid of Feminism. Seeing Through the Backlash*. London: Penguin Books. Alkup. 1992.
- Goldridge-Jones, Amanda. (2002). *Men Who Believe in Feminism*. Westport: Praeger.
- Griffin, Christine & Wetherell, Margaret. (1991). Feminist Psychology and the Study of Men and Masculinity. Part II: Politics and Practices. *Feminism & Psychology* 2(2), 133-168.
- Hagan, Kay Leigh. (toim.) (1992) *Women Respond to the Men's Movement*. San Fransisco: Harper San Fransisco.
- Hale, Jacob C. (1998). Tracing a Ghostly Memory in My Throat: Reflections on Ftm feminist Voice and Agency. Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism*, 99-130.
- Hammersley, Martyn. (1997). On the foundations of critical discourse analysis. *Language & Communication* 17(3), 237-248.

- Hantover, J. P. (1978). The Boy Scouts and the Validation of Masculinity. *Journal of Social Issues*, 34(1), 184-195.
- Harding, Sandra. (1998). Can Men Be Subjects of Feminist Thought? Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism*, 171-196.
- Hearn, Jeff. (1987). *The Gender of Oppression. Men, Masculinity and the Critique of Marxism*. Brighton: Whetsheaf Books.
- Hearn, Jeff. (1992). The personal, the political, the theoretical: the case of men's sexualities and sexual violences. Teoksessa Portert, David (toim.) *Between Men and feminism*. London: Routledge, 161-181.
- Hearn, Jeff. (1997). The implications of critical studies on men. *NORA. Nordic Journal of Women's Studies* 5(1), 48-60.
- Hearn, Jeff. (1998a). Theorizing men and men's theorizing: men's discursive practices in theorizing men. *Theory and Society* 27(6), 781-816.
- Hearn, Jeff. (1998b). *The Violences of Men. How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violences to Women*. London: Sage.
- Hearn, Jeff. (2001a). Critical Studies on Men in four parts of the world. *NIKK magasin* 2001(3), 12-15.
- Hearn, Jeff & Lattu, Emmi. (2002a). Introduction: Gender, men and masculinities. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies* 10(1), 3-5.
- Hearn, Jeff & Lattu, Emmi. (2002b) The recent development of Finnish studies on men: a selective review and a critique of a neglected area. *NORA: Nordic Journal of Women's Studies* 10(1), 49-60.
- Hearn, Jeff - Pringle, Keith - Müller, Ursula - Oleksy Elzbieta - Lattu, Emmi - Chernova, Janna - Ferguson, Harry - Holter, Øystein Gullvåg - Kolga, Voldemar - Novikova, Irina - Ventimiglia, Carmine - Olsvik, Eivind - Tallberg, Teemu. (2002). Critical Studies on Men in Ten European Countries. (1) The State of Academic Research. *Men and Masculinities* 4(4), 380-408.
- Hearn, Jeff - Lattu, Emmi - Tallberg, Teemu. (2003). Minne mies menossa? Miehiä koskevan tutkimuksen kehitys Suomessa. *Naistutkimus - kvinnoforskning* 16(1), 18-29.
- Heath, Stephen. (1987). Male Feminism. Teoksessa Jardine, Alice & Smith, Paul (toim.) *Men in Feminism*. New York: Methuen, 1-32.

Holli, Anne Maria. (2002). Suomalaisen tasa-arvopolitiikan haasteet. Teoksessa Holli, Anne Maria - Saarikoski, Terhi - Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, 12-30.

Holter, Øystein. (2003a). Nordic Studies on Men: Paths for the Future. Teoksessa *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki*. Tane-monisteita 2003:5, 32-47.

Holter, Øystein. (2003b). *Can men do it? Men and gender equality - the Nordic experience*. Temanord 2003:510. Århus: Nordic Council of Ministers.

hooks, bell. (1984). *Feminist Theory. From Margin to Center*. Boston: South End Press.

hooks, bell. (1992). Men in Feminist Struggle - the Necessary Movement. Teoksessa Hagan, Kay Leigh (toim.) *Women Respond to the Men's Movement*. San Fransisco: Harper San Fransisco, 111-117.

hooks, bell. (1998). Men: Comrades in Stuggle. Teoksessa Schacht & Ewing (toim.), 265-279.

hooks, bell. (2000). *Feminism is for Everybody. Passionate Politics*. London: Pluto Press.

Ibáñez, Tomás & ñiguez, Lupicinio. (toim.) (1997). *Critical Social Psychology*. London: Sage.

Jallinoja, Riitta. (1983). *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet*. Juva: WSOY.

Jardine, Alice & Smith, Paul (toim.) (1987). *Men in Feminism*. New York: Methuen.

Jokinen, Arto. (1999). Suomalainen miestutkimus ka -liike: muutoksen mahdollisuus? Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Vammala: Tampere University Press.

Jokinen, Arto. (2000a). Miestä koskeva tutkimus ja miesliike Suomessa. Teoksessa Kempe, Jouni (toim.) *Miesnäkökulmia tasa-arvoon*. Tasa-arvojulkaisuja 2000:5. Helsinki: Edita, 21-25.

Jokinen, Arto. (2000b). *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Vammala: Tampere University Press.

Jokinen, Arto. (2002). Mihin miehet tarvitsevat tasa-arvoa? Teoksessa Holli, Anne Maria - Saarikoski, Terhi - Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, 240-253.

Jokinen, Arto. (2003). Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa*. Tampere: Tampere University Press, 7-31.

Jokinen, Arto. (tulossa). Diskurssianalyysin kourissa. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) *Naistutkimuksen menetelmiä*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja. (1999a). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 37-53.

Jokinen, Arja. (1999b). Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 126-159 .

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. (1993). Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*, 75-108.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 54-97.

Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero. (1993a). Johdanto. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*, 9-14.

Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero. (1993b). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*, 17-47.

Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero. (1993c). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Jyväskylä: Vastapaino.

Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero. (toim.) (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä: Vastapaino. .

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 233-252.

Julkunen, Raija. (2001). Naistutkimuksen identiteetti. *Naistutkimus - kvinnoforskning* 14(1), 44-48.

Kahane, David J. (1998). Male Feminism as Oxymoron. Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism*, 213-236.

Kaufman, Michael. (1999). Men, Feminism and Men's Contradictory Experience of Power. Teoksessa Kuypers, Joseph A. (toim.) *Men and Power*. Halifax: Femwood Books, 59-83. Uudistettu versio. Alkup. 1994.

Kempe, Jouni (toim.) (2000a). *Miesnäkökulmia tasa-arvoon*. Tasa-arvojulkaisuja 2000:5. Helsinki: Edita.

Kempe, Jouni. (2000b). Syrjäytyminen. Teoksessa Kempe, Jouni (toim.) *Miesnäkökulmia tasa-arvoon*, 40-41.

Kimmel, Michael. (1996). *Manhood in America*. New York: Free Press.

Kimmel, Michael S. (1998a.) From "Conscience and Common Sense" to "Feminism for Men": Profeminist Men's Rhetorics of Support for Women's Equality. Teoksessa Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 21-42.

Kimmel, Michael S. (1998b). Who's Afraid of Men Doing Feminism? Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism*, 57-68.

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne. (1996). Kritiikki, visiot, muutos. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.). *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino, 9-34.

Kortteinen, Matti. (1982). Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Helsinki: Otava.

Lahti, Martti. (2001). Powerful Innocents: The "Victimization" of White Men in Regarding Henry and Forrest Gump. Teoksessa Pomerance, Murray & Sakesis, Johns (toim.). *Closely Watched Brains* Boston: Pearson Education.

Lattu, Emmi - Hearn, Jeff - Tallberg, Teemu (2003). Men and Gender Politics: Contradictory Implications of Finnish Research on Men and Masculinities. Teoksessa *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki*. *Tane-monisteita* 2003:5, 97-125.

Lea, Martin. (1992). Introduction. Recontextualizing computer-mediated communication. Teoksessa Lea, Martin (toim.) *Contexts of Computer-Mediated Communication*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf., 1-6.

Lehtonen, Jukka. (toim.) (2002). *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä*. Stakes, raportteja 269. Saarijärvi: Stakes.

- Lempiäinen, Kirsi. (2001). Naisellinen feministi: Naisfeministisubjekti. Teoksessa Nikunen, Minna - Gordon, Tuula - Kivimäki, Sanna - Pirinen, Riitta (toim.) *Nainen/naiseus/naisellisuus*. Tampere: Tampere University Press, 21-42.
- Lingard, Bob & Douglas, Peter. (1999). *Men Engaging Feminism. Pro-feminism, Backlashes and Schooling*. Buckingham: Open University Press.
- Lyndon, Neil. (1992). *No More Sex War. The Failures of Feminism*. Auckland: Mandarin Paperback.
- Matikainen, Janne. (2000). Tietoverkkojen käytön sosiaalipsykologiaa. Teoksessa Matikainen, Janne & Manninen, Jyri (toim.), *Aikuiskoulutus verkossa*. Tampere: Tammer-Paino, 43-59.
- Matikainen, Janne. (2001). *Vuorovaikutus verkossa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mesner, Michael A. (1998). Radical Feminist and Socialist Feminist Men's movements in the United States. Teoksessa Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 67-85.
- Messner, Michael, A. (1997). *Politics of Masculinity. Men in Movements*. London: Sage.
- Miesjaosto. (2003). *TaNe:n Miesjaosto*. <http://www.kaapeli.fi/~mies/tehtava.htm> : Informaatio-osuuskunta Katto Meny. (Luettu 8.11.2003.)
- Mitchell, Juliet. (1973). *Naisliike*. Suomentanut Leena Lehto. Helsinki: Otava. (Alkup. Woman's Estate 1971.)
- Oakley, Ann & Mitchell, Juliet (toim.) (1998). *Who's Afraid of Feminism. Seeing Through the Backlash*. London: Penguin Books. (alkup. 1997.)
- Oakley, Ann. (1998). A Brief History of Gender. Teoksessa Oakley, Ann & Mitchell, Juliet (toim.) *Who's Afraid of Feminism. Seeing Through the Backlash*. London: Penguin Books, 29-55. Alkup. 1996.
- Parker, Ian. (1990). Discourse: Definitions and Contradictions. *Philosophical Psychology* 3(2/3), 189-203.
- Parker, Ian & Burman, Erica. (1993). Against discursive imperialism, empiricism and constructionism: thirty-two problem with discourse analysis. Teoksessa Parker, Ian & Burman, Erica (toim.) *Discourse analytic research. Repertoires and readings of texts in action*. London: Routledge, 155-172.

- Peltonen, Carita. (2003). Pohjoismaiden tasa-arvoyhteistyö. *Naistutkimus -kvinnoforskning* 16(3), 50-53.
- Pincus, Ingrid. (1997). *Manligt motstånd och ambivalens till jämställdhetsreformer*. Kvinnovetenskapliga forums skriftserie nr 5. Örebro universitet.
- Pincus, Ingrid & van der Ros, Janneke. (2001). Valtio, kunnat, tasa-arvo ja poliittinen tahto. Teoksessa Bergqvist, Christina - Borchorst, Anette - Christensen, Ann-Dorte - Ramstedt-Silén, Viveca - Raalum, Nina C. - Styrkårsdóttir, Auður (toim.) *Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa*. Suomentanut Satu Savolainen. Helsinki: Edita, 221-244. (Alkup. Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden, 1999.)
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret. (1987). *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret. (1990). Discourse: Noun, Verb or Social Practice? *Philosophical Psychology* 3(2/3), 205-219.
- Pyörälä, E. (1991). *Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa*. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 183.
- Raevaara, Eeva & Saarikoski, Terhi. (2002). Mikä nainen, mikä mies? Tasa-arvo ja toimijat eduskunnan kiintiökeskustelussa. Teoksessa Holli, Anne Maria - Saarikoski, Terhi - Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet*. Vantaa: WSOY, 264-286.
- Reinicke, Kenneth & Ussing, Peter. (2001). *Hva' nu, mand? - mandeforskning og ligestilling*. København: Videnceter for ligestilling.
- Renberg, Gudrun. (2000). Jämställdhet - ingenting för män? <http://www.man-net.nu/jamsthet/jamsid2.html> : Manliga Nätverk. (Luettu 11.10.2003.)
- Riley, Sarah. (2001). Maintaining Power: Male Constructions of 'Feminists' and 'Feminist Values'. *Feminism & Psychology* 11(1), 55-78.
- Rojola, Lea. (1996). Ero. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino, 159-178.
- Roponen, Seppo. (1998). Digitaalisen vuorovaikutuksen evoluutio. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Pirttilä-Backman, Anna-Maija (toim.) *Sosiaalinen vuorovaikutus*. Helsinki: Otava, 288-306.
- Rowbotham, Sheila. (1992.) *Women in Movement. Feminism and Social Action*. New York: Routledge.

- Rubin, Henry S. (1998). Reading Like a (Transexual) Man. Teoksessa Digby, Tom (toim.) *Men Doing Feminism*, 305-324.
- Salonen, Marko. (2001). Michael Billig. Ajattelun retoriikka ja ideologisuus. Teoksessa Hänninen, Vilma - Partanen, Jukka - Ylijoki, Oili-Helena (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjät*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Sauri, Pekka. (1998). *Hyvä mies*. Juva: WSOY.
- Schacht, Steven P. (1998). The Multiple Genders of the Court: Issues of Identity and Performance in a Drag Setting. Teoksessa Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 202-224.
- Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) (1998a). *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*. New York: New York University Press.
- Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (1998b). The Many paths of Feminism: Can Men Travel Any of Them? Teoksessa Schacht, Steven, P. and Ewing, Doris, W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 119-145.
- Seidler, Victor J. (1991). *Recreating Sexual Politics. Men, Feminism & Politics*. London: Routledge.
- Sepponen, Hannu T. (2003). Syytetyn penkillä. *Suomen kuvalehti. Mies*. 1(1), 72-74.
- Sharf, Barbara F. (1999). Beyond Netiquette: The Ethics of Doing Naturalistic Discourse Research on the Internet. Teoksessa Jones, Steve (toim.) *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. London: Sage.
- Siltala, Juha. (1994). *Miehen kunnia. Modernin miehen taistelu häpeää vastaan*. Helsinki: Otava.
- Silverman, David. (2001). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. 2nd edition*. London: Sage. Uudistettu painos. Alkuperäinen. 1993.
- Sipilä, Jorma. (1994). Miestutkimus - säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa Tiihonen, Arto & Sipilä, Jorma (toim.) *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino. 17-33.
- Sivistyssanakirja. (1990). Eskola, Matti - Kaurinkoski, Tuula - Turtia, Kaarina (toim.) (1990). Keuruu: Otava. Toinen painos. Ei tietoja alkuperäisestä.
- Spears, Russell (1997): Introduction. Teoksessa Ibáñez & Iñiguez (toim.) *Critical Social Psychology*, 1-26.

- Stainton Rogers, Rex & Stainton Rogers, Wendy (1997): Going Critical?. Teoksessa *Ibáñez & Iñiguez (toim.) Critical Social Psychology*, 27-41.
- Stoltenberg, John. (1990). *Refusing to Be a Man: Essays on sex and justice*. New York: Meridan Books.
- Stoltenberg, John. (1993). *The End of Manhood: a book for men of conscience*. New York: Dutton.
- Stoltenberg, John. (1998). Healing from Manhood. A Radical Meditation on the Movement from Gender Identity to Moral Identity. Teoksessa Schacht, Steven P. & Ewing, Doris W. (toim.) *Feminism and Men. Reconstructing Gender Relations*, 146-160.
- Suoninen, Eero. (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysin aakkoset*, 48-74.
- Suoninen, Eero. (1999). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja - Juhila, Kirsi - Suoninen, Eero (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 17-36.
- TANE. (1997). *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta tasa-arvon tiennäyttäjänä 1972-1997*. Ei painotietoja.
- TANE. (2003a). *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki*. Tane-monisteita 2003:5
- TANE. (2003b). *Tasa-arvotoimisto*. <http://www.tasa-arvo.fi/ta-neuv/tehtavat.html> : Sosiaali- ja Terveysministeriö. (Luettu 8.11.2003.)
- TANE & Tilastokeskus. (2001). *Tasa-arvobarometri 2001*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Tasa-arvojulkaisuja 2001:9. Tilastokeskus Elinolot 2001:1, Sukupuolten tasa-arvo. Helsinki: Edita.
- Taylor, Stephanie. (2001). Locating and Conducting Discourse Analytic Research..Teoksessa Wetherell, Margaret - Taylor Stephanie - Yates, Simeon J. (toim.) *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. London: Sage, 5-48.
- Thompson, Denise. (2001). *Radical Feminism Today*. London: Sage.
- Tilastokeskus. (1998). *Naiset ja miehet Suomessa 1998*. Sukupuolten tasa-arvo: 3.
- Tiihonen, Arto. (2003). Commentary to Jørgen Lorenzen's Presentation. Teoksessa *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki*. Tane-monisteita 2003:5, 29-31.

Titscher, Stefan - Meyer, Michael - Wodak, Ruth - Vetter, Eva. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: Sage.

Vaher, Vaapo. (2000). Feministi on tappaja. *Aktivist* 32/2000, 8-13.

Valtioneuvosto (2003): *Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallituksen ohjelma 17.4.2003*. <http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/36117.pdf> : Valtioneuvoston kanslia. (Luettu 4.11.2003.)

Van Dijk, Teun, A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* 4(2), 249-283.

Varanka, Jouni. (2003). Introduction. Teoksessa *Developing Studies on Men in the Nordic Context. A Report on Men's Cultures and Networks Seminar 4.10.2002, Helsinki*. Tane-monisteita 2003:5, 8-16.

Wahlström, Helena. (2002). Men in/and/or feminism: on men's studies and feminist criticism. Teoksessa Lorenzen, Elisabeth & Grönroos, Maria. (toim.) *På nye eventyr – mandforskere uden graenser. Artikler fra nordisk konference om mandforskning*. NIKK småskrifter nr. 6 2002, 114-119.

Websterin sanakirja (1996): *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*. New York: Random House. Uudistettu painos. Alkuperä. 1983.

Wetherell, Margaret. (1998). Positioning and interpretative repertoires: conversation analysis and post-structuralism in dialogue. *Discourse & Society* 9(3), 387-412.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan. (1988). Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires. Teoksessa Antaki, Charles (toim.) *Analysing Everyday Explanation. A Casebook of Methods*. London: Sage, 168-183.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan. (1992). *Mapping the Language of Racism. Discourse and the legitimation of explanation*. New York: Harvester Wheatsheaf.

Wetterberg, Thomas. (2002). *Vill man ha jämställdhet? Slutrapport för projekt Män och jämställdhet*. Stockholm: Regeringskansliet.

Whelehan, Imelda. (1995). *Modern Feminist Thought. From the Second Wave to 'Post-Feminism'*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Whitehead, Stephen, M.. (2002). *Men and Masculinities*. Oxford: Blackwell Publishers.

Whitehead, Stephen, M. & Barrett, Frank, J. (2001). The Sociology of Masculinity. Teoksessa Whitehead, Stephen, M. & Barrett, Frank, J (toim.) *The Masculinities Reader*. Oxford: Blackwell Publishers. 1-26.

Wiesenfeld, Batia, M. - Raghuram, Sumita - Garud, Raghu. (1999). Communication Patterns as Determinants of Organizational Identification in a Virtual Organization. *Organization Science* 10(5), 777-790.

Wilkinson, Sue (1997): Prioritizing the Political: Feminist Psychology. Teoksessa *Ibáñez & Iñiguez (toim.) Critical Social Psychology*, 178-194.

Ylijoki, Helena. (1999). Kriittisen sosiaalipsykologian lähtökohtia. *Psykologia* 34(5-6), 316-321.

Painamattomat lähteet

Bjarland, Bert (2002). Henkilökohtainen sähköposti 19.9.2002

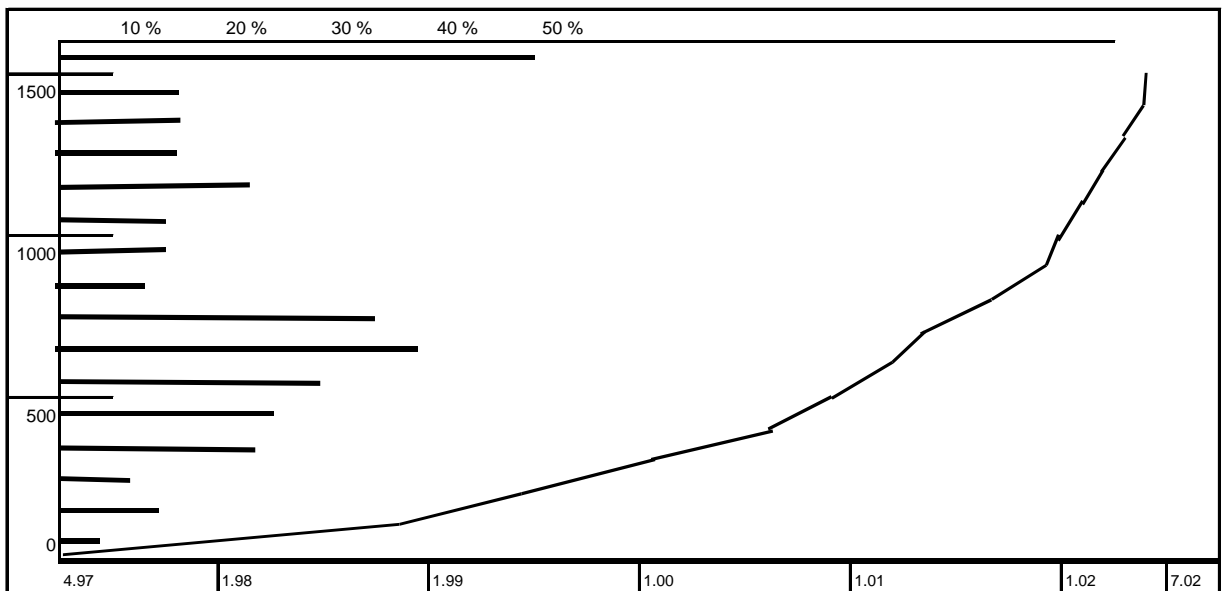
Hearn, Jeff. (2001b). Men and Gender Equality: Resistance, Responsibilities and Reaching Out. Keynote Paper, Men and Gender Equality, 15-16 March 2001, Örebro, Sweden.

Waters, Tony. (2001). *Men, masculinities and Notions of Change*. University of Sheffield. Unpublished PhD thesis.

Liite 1. Man-listalle kirjoitetut viestit ajallisesta näkökulmasta.

Oheisessa kuvassa kuvataan kahta asiaa. Käyrä kuvaa sitä, millä tahdilla Man-listalle on kirjoitettu viestejä tutkitun viiden vuoden aikana. Koordinaatiston x-akseli kuvaa ajankohtaa (esimerkiksi 1.00 kuvaa tammikuun ensimmäistä päivää vuonna 2000) ja y-akseli siihen mennessä listalle kertyneiden viestien määrää. Vuoden 2000 tammikuun ensimmäiseen päivään mennessä listalle oli siis kertynyt noin 300 viestiä ja vuoden 2002 ensimmäisen puoliskon aikana listalle kirjoitettiin noin 550 viestiä. Kuvan vasemmassa reunassa olevat pylväät kuvaavat prosenttiosuutta siitä, kuinka monessa viestissä kussakin sadan viestin ryhmässä on mainittu sanat feminismi, feministi tai jokin niiden johdannainen (esim. feministisesti tai antifeminismi).

Kuvaa hyödyntäen siis näemme, että feminismi on mainittu erityisesti viesteissä 500-800 ja että nämä viestit on kirjoitettu suurin piirtein vuoden 2000 alun ja vuoden 2001 puolivälin välisenä aikana. Aivan tarkastellun aineiston lopussa on havaittavissa piikki: lähes puolet viesteistä sisältää sanan feminismi tai feministi. Tämä johtuu siitä, että keväällä 2002 järjestettiin Helsingissä paneelikeskustelu "Miesten rooli feminismissä ja tasa-arvossa", mistä seurasi listalla vilkas keskustelu, mikä kosketteli paljon muutakin kuin feminismiä tai tasa-arvoa, mutta missä sanaa myös käytettiin. Tarkastellun aineiston ulkopuolelle hetkeksi mennäkseni totean, että mielikuvani mukaan feminismi siirtyi tämän jälkeen taas vähemmän keskeiseen asemaan keskustelussa.

Kuva 3. Man-listalle kirjoitetut viestit ajallisesta näkökulmasta.

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 2 asia on esitetty vielä hieman täsmällisemmin.

Taulukko 2. Feminis-alkuisten sanojen esiintyminen kussakin sadan viestin ryhmässä

Viestit	0-99	100-199	200-299	300-399	400-499	500-599	600-699	700-799	800-899	
Ajanjakso	1.4.1997- 9.11.1998	9.11.1998- 31.5.1999	15.6.1999- 21.1.2000	21.1.2000- 23.8.2000	23.8.2000- 21.11.2000	21.11.2000- 8.3.2001	8.3.2001- 7.5.2001	10.5.2001- 5.9.2001	6.9.2001- 7.12.2001	
Kirjoitusaika	1v 7kk 8pv	6kk 22pv	7kk 6pv	7 kk 2 pv	2kk 29pv	3 kk 13pv	1kk 29pv	3kk 25pv	3kk 1pv	
Feminis* viestien otsikossa, kertaa		0	1	1	8	1	12	19	0	0
Feminis* tekstissä, rivien lukumäärä		8	17	11	83	67	92	143	125	23
Feminis* tekstissä, viestien lukumäärä		4	8	7	17	23	24	34	28	8

Viestit	900-999	1000-1099	1100-1199	1200-1299	1300-1399	1400-1499	1500-1564		
Ajanjakso	8.12.2001- 31.12.2001	31.12.2001- 11.2.2002	11.2.2002- 18.3.2002	18.3.2002- 16.4.2002	16.4.2002- 12.5.2002	12.5.2002- 25.5.2002	26.5.2002- 30.6.2002		
Kirjoitusaika	23 pv	1kk 11pv	1kk 7pv	28 pv	26pv	13pv	vain 64 viestiä	Yhteensä	
Feminis* viestien otsikossa, kertaa		1	1	0	1	1	0	0	46
Feminis* tekstissä, rivien lukumäärä		33	17	51	20	29	52	114	885
Feminis* tekstissä, viestien lukumäärä		12	10	18	11	15	15	27	262

Lisäksi kahdeksassa viestissä mainittiin sana naisliike, mutta ei sanaa feminismi.

Liite 2. Ilmoitus tutkimuksen tekemisestä.

viestin otsikko: Gradu man-listan keskusteluista

Hyvät man-listan lukijat.

Olen tekemässä pro-gradu -työtäni man-listan keskusteluista. Gradua teen Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitokselle. Tästä viestistä on kaksi versiota: lyhyt ja pitkä, joka sisältää lyhyen + muuta. Ensin lyhyt.

Lyhyt versio:

Teen sosiaalipsykologian gradua man-listasta. Listan kaikki viestit löytyvät man-listan arkistosta (surffaa <http://www.kaapeli.fi/~mies> ja pääset Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston sivuille, sieltä keskustelulista ja sieltä arkisto). Tarkastelen keskustelua alusta luultavasti kesäkuuhun 2002 asti, eli tämän viestin lukemisen jälkeen kirjoittamasi viestit eivät kuulu tutkimusaineistoon. Gradu on laadullista tutkimusta ja siinä keskitytään erityisesti tutkimaan listalla ollutta kirjoittelua feminismistä, feminismeistä ja feministeistä. Tutkimusnäkökulma on diskurssianalyttinen. Työ valmistunee syys-lokakuussa 2003. Työssä ei analysoida yksittäisiä henkilöitä tai heidän kirjoitustyylejään vaan a) listan keskustelua kokonaisuudessaan sekä b) yksittäisiä viestejä ja niiden yksittäisiä pätkiä.

HUOM! Työssä lainataan listalle kirjoittajien viestejä. Tämä tehdään kuitenkin niin, että kirjoittajan nimeä ei mainita. Koska kirjoittajat ovat harvalukuinen joukko, joka tuntee toistensa ajatuksia, on mahdollista että lainauksista voidaan silti tunnistaa kyseinen henkilö. Epämukavien seurausten vuoksi kaikilta, joiden viestejä gradussa lainataan, tullaan kysymään lupaa lainausten käyttämiseen - edellyttäen, että henkilöiden yhteystiedot ovat löydettävissä.

T: Jouni V.

Pitkä versio:

Teen sosiaalipsykologian gradua man-listasta, erityisesti feminismin-keskustelusta. Listan kaikki viestit löytyvät man-listan arkistosta (surffaa <http://www.kaapeli.fi/~mies> ja pääset Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan miesjaoston sivuille, valitse sieltä keskustelulista ja sieltä arkisto). Tarkastelen keskustelua alusta luultavasti 23.6.2002 asti, eli tämän viestin lukemisen jälkeen kirjoittamasi viestit eivät kuulu tutkimusaineistoon. Tänä aikana viestejä on kertynyt 1563 kappaletta ja niistä 262:ssä käytetään kirjainyhdistelmää feminis, eli feminismin on ollut yksi listan teemoista, erityisesti loppuvuodesta 2000.

Gradu on laadullista tutkimusta ja siinä keskitytään erityisesti tutkimaan listalla ollutta kirjoittelua feminismistä, feminismeistä ja feministeistä. Tutkimusnäkökulma on diskurssianalyttinen. Viitekehyksenä toimii näillä näkymin kriittinen miestutkimus, kriittinen diskurssianalyysi sekä kriittinen sosiaalipsykologia. Työ valmistunee syys-lokakuussa 2003. Työssä ei analysoida yksittäisiä henkilöitä tai heidän vastaustyylejään vaan a) listan keskustelua kokonaisuudessaan sekä b) yksittäisiä viestejä ja niiden yksittäisiä pätkiä. Vaikka olenkin itse useaan otteeseen ottanut kantaa eri kysymyksiin, ei tämän työn tarkoitus ole "haukkua" eri mieltä olevia. Kriittiseen teoriaan kuuluva "puolueellisuus" tulee kuitenkin vaikuttamaan gradutyöhön koko sen matkan ajalta, lähtien jo aiheen valinnasta sekä koskien tulosten tulkintaa.

Ajallinen näkökulma lienee ohut eli tarkoitus ei ole kovin paljoa tarkastella man-listan kehittymistä vuosien varrella. Myöskään man-listan aiheiden laajuus ja moninaisuus jää vähälle huomiolle. Arkistoa surffaamalla huomaa nopeasti, että listassa on puhdetta useammallekin tutkijalle!

Eräs listalle kirjoittanut kirjoitti vuonna 2000: "Minulla on jo kasassa aika paksu mappi täynnä man-listan kirjoituksia. Jonakin päivänä siinä saattaa olla mielenkiintoista tutkimusmateriaalia tutkijalle joka tutkii tämän aikamme suomalaista mieskeskustelua- Olisi kivaa tietää mihin tuloksiin tällainen tutkija tulisi". Varmaan moni ajattelee samalla tavoin, joten jotain tietoja työstä lähetän tänne kun se näyttää valmistuvan.

HUOM! Työssä lainataan listalle kirjoittajien viestejä. Tämä tehdään kuitenkin niin, että kirjoittajan nimeä ei mainita. Koska kirjoittajat ovat harvalukuinen joukko, joka tuntee toistensa ajatuksia, on mahdollista että lainauksista voidaan silti tunnistaa kyseinen henkilö. Epämukavien seurausten vuoksi kaikilta, joiden viestejä gradussa lainataan, tullaan kysymään lupaa lainausten käyttämiseen.

Olen seurannut listaa vuodesta 2000 ja haluan omalta osaltani kiittää kaikkia kirjoittajia mielenkiintoisista vuosista.

Terveisin,

Jouni Varanka

Liite 3. Luvan pyytäminen viestien käyttämiseen aineisto-otteina.

viestin otsikko: Pyyntö käyttää viestejäsi tutkimuksessa Man-listasta

Arvoisa vastaanottaja,

Tässä viestissä pyydetään lupaa käyttää nimettömästi Sinun Man-sähköpostilistalle kirjoittamiesi viestien osia tutkimuksen aineisto-otteissa. Jos olet suostuvainen, Sinun ei tarvitse vastata tähän viestiin.

Kyse on Helsingin yliopistolle tekemästani sosiaalipsykologian pro gradu-tutkielmasta, jossa on analysoitu Man-sähköpostilistan kirjoituksia miesten ja feminismin suhteen tarkastelemisen näkökulmasta. Tutkimuksessa ei analysoida yksittäisiä henkilöitä tai heidän kirjoitustyylyjään vaan a) listan keskustelua kokonaisuudessaan sekä b) yksittäisiä viestejä ja niiden yksittäisiä pätkiä. Kaikki aineistoesimerkit esitetään nimettöminä, eikä niiden kirjoittajan tunnistamiseen viittaavia tietoja (esim. viestien otsikot) mainita. Tarkoituksena on kartoittaa listalla esiintyviä miehiä ja feminismiä koskevia ongelmanasetteluja, minkä toivotaan edistävän miesten ja tasa-arvotyön hedelmällistä yhdistämistä tulevaisuudessa. Tässä tarkoituksessa juuri Sinun kirjoittamasi viestit olen katsonut miehiä ja feminismiä koskevien ongelmien hyväksi kuvaajiksi.

Haluan tällä viestillä kuitenkin vielä tarjota Sinulle mahdollisuuden kieltää seuraavien kirjoittamiesi tekstin pätkien käyttämisen tutkimuksen aineistoesimerkeissä. Oletusarvona on, että hyväksyt esimerkkien käytön, minkä vuoksi toivon Sinun vastaavan tämän viikon aikana, mikäli et halua minun käyttävän kyseisiä lainauksia. Kiireellinen aikataulu johtuu siitä, että tutkielma tulee jättää tarkastettavaksi 10.11.2003 mennessä. Jos et ehdi vastata siihen mennessä, voit kuitenkin vaikuttaa siihen, käytetäänkö tässä mainittuja esimerkkejä myöhemmin mahdollisesti tämän tutkimuksen pohjalta pidettävissä esitelmissä tai kirjoitetuissa artikkeleissa. Pro gradu-tutkielmien lukijakunta on yleensä hyvin rajallinen. Kiitos panoksestasi Man-listan keskusteluihin.

Kunnioittaen,

Jouni Varanka
jouni.varanka@helsinki.fi

Alla esimerkit, joita analyysissä käytetään:
[tähän listasin kunkin kirjoittajan kaikki lainaukset]

Liite 4. Man-listan viestien luokittelusta

Kaikki varsinaisen aineiston perusjoukkoon kuuluvat 228 viestiä luokiteltiin feminismimyönteisiksi, feminismikriittisiksi tai neutraaleiksi suhteessa feminismiin. Tässä liitteessä on joitakin esimerkkejä, jotka selventävät luokitteluprosessia. Luokiteltu tehtiin seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Feminismimyönteisiksi luokiteltiin viestit, joissa feminismi esiintyi selkeästi positiivisessa valossa ja joissa ei ollut feminismiin kriittisesti tai negatiivisesti suhtautuvaa lausetta. Jos viesti vaikutti suhtautuvan positiivisesti feminismiin, mutta toisenlainenkin tulkinta oli mahdollinen, luokittelin viestin neutraaliin luokkaan kuuluvaksi. (yhteensä 27 viestiä)

Feminismikriittiseksi luokiteltiin viestit, joissa oli vähintään yksi lause, jossa feminismi esiintyi kriittisessä tai negatiivisessa valossa. Viestit, jossa feminismiä sekä keuhuttiin että kritisoitiin kuuluivat siis tähän luokkaan. (yhteensä 8 viestiä)

Loput luokitellut viestit kuuluivat neutraaliin luokkaan. (yhteensä 193 viestiä)

Hyödynnän luokittelua pääasiassa analyysiluvun ensimmäisessä osassa kohdassa, jossa vertaillaan feminismimyönteisten viestien lukumäärää feminismikriittisiin. Tämän rajatun käyttötarkoituksen vuoksi tarkempi luokittelu ja "neutraalin" luokan pilkkominen alaluokkiin ei ole ollut tarpeellista.

On oletettavaa, että osa viesteistä sisältäisi sekä kriittisiä että myönteisiä arvioita feminismistä tai feministeistä. Näin oli kuitenkin laita äärimmäisen harvan viestin kohdalla. Kantaa ottaneet viestit olivat lähes järjestään joko feminismin puolesta tai sitten tulkittavissa siihen kriittisesti suhtautuvaksi. Feminismiä selkeästi negatiivisena ilmiönä pidettiin vain yhdessä viestissä, jossa viitattiin feminismiin katastrofaalisiin seurauksiin (ilmeisesti yhteiskunnalle?). Olen halunnut tehdä luokittelun varmuuden vuoksi

analyysilleni "epäedulliseen" suuntaan vinoutuneeksi eli kriittisten viestien määrää korostavaksi ja feminismimyönteisten määrää vähentäväksi. Tälläkin tavalla tehtynä feminismikriittisten viestien luokka on hyvin pieni. Perustelu varman päälle pelaamiselle on se, että käytän luokittelua perustelemaan johtopäätöstä Man-listan feminismimyönteisyydestä.

Feminismimyönteiseksi luokiteltuja viestejä:

1.

"olen itse profeministi ja olen helvetin kiinnostunut siitä mitä heterosuhteissa tapahtuu; mikä luonnonoikku siis olen [erään kirjoittajan] kategorisoinnissa?" (PD 7, 4344)

- Kirjoittaja identifioituu profeministiksi.

2.

"feminismin suurimpia saavutuksia lienee että sukupuolesta on tehty poliittinen ja näkyvä." (PD 6, 0067)

- Kirjoittaja mainitsee feminismin myönteisessä valossa.

3.

"[eräs järjestö] on ryhtyneet suomalaisen miehen puolustajaksi. Ketä vastaan? Naisia? Feministejä? Tässä syy, miksi itse en ole liittynyt [kyseiseen järjestöön], sillä ounastelin jo aiemmin tällaista kummallista asetelmaa." (PD 1, 1717)

- Kirjoittaja näkee miesten puolustamisen feministejä vastaan kummallisena.

Feminismikriittiseksi tulkittuja viestejä

1.

"Ja feminismikin menee mielestäni väärille urille silloin, jos "feminismin" nimissä pyritään lisäämään naisen sukupuoliperusteista valtaa eikä individuaalista valtaa.

Ei voi kuitenkaan sanoa, että feminismi olisi mennyt liian pitkälle. Se on vain mielestäni joskus mennyt joissain asioissa väärille urille (ja joissain muissa oikeille)." (PD 8, 2618)

- Vaikka kirjoittaja mainitsee feminismin myös positiivisessa valossa, antaa viesti ymmärtää, että feminismi on joskus tehnyt myös jotain väärin.

2.

"Joku tutkija totesi taannoin feminismistä, että se on:

'...poliittis-ideologinen liike, jonka osanottajat ulkoistavat ja yhteiskunnallistavat omat henkilökohtaiset traumansa - ja että se on samalla liike, jonka tavoitteena ei suinkaan ole tasa-arvo, vaan miesten alistaminen'.

Hupaisasti sanottu!" (PD 6, 0054)

- On mahdollista, että kirjoittaja tarkoittaa feminismiä kritisoivan toteamuksen hauskuudella sitä, että hän on kirjoituksen kanssa samaa mieltä. Syytökset miesvastaisuudesta ovat tyypillisiä feminisminvastaisia syytöksiä (ks. kappale 2.1.5 antifeminismistä). Muut kirjoittajat reagoivat tähän viestiin, ikään kuin siinä suhtauduttaisiin feminismiin kriittisesti. Esimerkiksi ensimmäisessä reaktiossa kirjoitettiin: "Minusta tuo henk.koht trauman ulkoistaminen ja yhteiskunnallistaminen on hieno asia - jos jokin ottaa päähän niin sille pitää yrittää tehdä jotain. Henkilökohtaiseksi leimaaminenhan on vanha mitätöimiskeino (divide et impera) ja feminismin suurimpia saavutuksia lienee että sukupuolesta on tehty poliittinen ja näkyvä." (PD 6, 0067)

Neutraaleiksi tulkittuja viestejä

1.

[eräs kirjoittaja] siteeraa naistutkimuslistaa feminismistä. Naistutkimus-listalta tai ei, tällainen määritelmä feminismille:

>>Feminismi on muutosvoima, joka pyrkii tasa-arvoon ja oikeudenmukaisempaan >>maailmaan.

on auttamatta alistetun muotoilema, ihmisen joka ei pysty parempaa kuvittelemaan kun että saisi samat oikeudet kuin alistajansa.

Minusta feminismi tulisi voida määritellä ilman viittauksia mieheen ja miehen oikeuksiin, siis esim jotenkin niin että feminismi on muutosvoima, joka pyrkii maailmaan jossa (valitse mieleisesi)

- naisen(kin) on hyvä elää
- on hyvä elää sukupuolesta riippumatta
- sukupuolella ei ole korrelaatiota hyvinvointiin ja menestymiseen

(PD 6, 0872)

- Viestissä ei selkeästi käy ilmi myönteistä tai kielteistä suhtautumista feminismiin. On hyvin luultavaa, että tämän viesti on tarkoitettu feminismiin myönteisesti suhtautuvaksi. Siinä ei kuitenkaan esitetä selkeästi myönteistä arvioita feminismistä tai osoiteta kirjoittajan suhdetta feminismiin. Tällöin *on mahdollista*, että kirjoittajalla on feminismiin myönteistä ambivalentimpi suhde. Tämä on kuvaava esimerkki viestistä, joka vähemmän tiukalla luokittelulla olisi saattanut kuulua feminismimyönteisiin viesteihin (koska kirjoittaja määrittelee feminismiä positiivisessa hengessä).

2.

"Hei, mutta minä en ymmärrä MISTÄ ne [erään järjestön jäsenet] syyttivät feministeja??"

Separatismista? Se on ainut tuntemani asia mikä Italiassa usein hairitsee miehiä.. Onko se siis syynä?"

(PD 15, 0690)

- Kirjoittaja ei ota kantaa feminismiin.

Liite 5. Feminismin ja feministien kirjo Man-listalla

Tässä liitteessä on mainittu kaikki Man-listan keskusteluun kuuluneet eri ilmaukset feminismille tai feministille. Mukana ei siis ole näiden sanojen esiintymiä viesteissä, jotka eivät ole osa keskustelua (eli kutsut tapahtumiin tms.). Jokainen erillinen ilmaus on mukana vain yhden kerran, mikä tarkoittaa sitä, että jos joku kommentoi jonkun toisen viestiä ja kopio kommentoidun osan osaksi omaa viestiään, niin kommentoidussa osassa olevaa ilmausta feminismille tai feministille ei ole laskettu enää uudestaan. Tämä on ollut mielekäs valinta, koska viestien ketju, joka on lähtenyt viestistä, jossa feminismi on mainittu, voi kehittyä koskemaan aivan muita aiheita. Osa kirjoittajista on välillä kopioinut viesteihinsä kaikki saman ketjun edelliset viestit, mikä tarkoittaa sitä, että tietty viesti saattaa sisältää lainauksen muodossa useampia aiempia viestejä. Näissä aiemmissä viesteissä olevien feminismin tai feministin variaatioiden laskeminen oheiseen listaan olisi vääristänyt listan antamaa kuvaa, koska nyt vain yhden kerran mainittu variaatio voi olla kopioituna esimerkiksi kymmeneen viestiin, vaikka sitä ei millään tavoin kommentoitaisikaan.

Sellaiset feminismin tai feministin variaatiot, joissa pääsanana lisäksi on jokin sitä kuvaileva sana (esim. siis "hyvä feministi"), on otettu oheisiin listoihin mukaan erillisinä ilmauksina, koska olen katsonut niiden luovan tällä tavoin parempaa siitä, millä tavoin feminismistä listalla on kirjoitettu. Tällaisia ilmauksia on kuitenkin vain muutama. Ilmaukset, joissa on monimutkaisempi rakenne (esim. "sellaiset feministit, jotka..."), olen palauttanut pääsanaan. Samoin adjektiivin feministinen (tai profeministinen) olen palauttanut pääsanaan feminismi (tai profeminismi), johon se pohjautuu, koska sen sijoittaminen omalle sarakkeelle ei tässä yhteydessä olisi tuonut lisäymmärrystä.

Sanaa "naisliike" oli listalla myös käytetty joitakin kymmeniä kertoja, mutta sen käytön kirjoja en tarkemmin tarkastellut, koska se on tutkimuksen rajauksen ulkopuolella (eikä ole feminismin täsmällinen synonyymi vaikka sitä sellaisena saatetaan usein käyttää).

Erilaisia feminismejä ja feministejä man-listalla

Feminismit

Feminismin ilmaus

ilmausten
lukumäärä

feminismi	251
antifeminismi	8
epäfeminismi	1
feminismiaallot	1
feminismin kolmas aalto	1
feminisminbolshevismi	2
feminismit	7
individualistifeminismi	1
italialainen feminismi**	4
keskustafeminismi	2
kiihkofeminismi*	1
kiilusilmäfeminismi*	1
kioskikirjallisuusfeminismi	1
lesbofeminismi	3
liberaalifeminismi	3
marxilainen feminismi*	1
militantti feminismi	1
oikea feminismi	1
perusfeminismi	1
postfeminismi*	1
postmoderni feminismi	1
profeminismi	18
pseudofeminismi	1
radikaalifeminismi*	1
ruohonjuurifeminismi	1
tasa-arvofeminismi	2
telaketjufeminismi*	1
valtiofeminismi	1
vasemmistofeminismi	1
äärifeminismi*	1
<hr/>	
muut kuin feminismi perusmuodossa yhteensä	69
Kaikkia feminismin ilmauksia yhteensä	320

* esiintyi ainoastaan luettelon osana

** Neljä erilaista ilmenemistapaa, jotka viittasivat samaan sisältöön: Italo-feminismi, italo-feminismi, italiailainen feminismi ja Italian feminismi

Feministit	ilmausten lukumäärä
feministin ilmaus	
Feministi	158
profeministi*	26
profeministimies	20
antifeministi	1
bi-feministi	1
differentiaalifeministi	1
ei-feministi	2
entinen feministi	1
feministi-intellektuelli	1
feministimies	1
feministinainen	4
feministitutkija	1
heterofeministi	2
hyvä feministi	2
individualistinen feministi	1
kinnon feministi	1
kollektivistifeministi	1
krytofeministi	1
kurdifeministi	1
kurdi-feministi-nainen	1
lesbofeministi	1
lähes radikaalifeministi	1
metafeministi	1
miesfeministi	4
miesvihaajafeministi	1
munapotkijafeministi	2
musta feministi	1
osapäiväfeministi	1
paha feministi	3
de-feministi**	1
pre-feminismi**	1
re-feminismi**	1
postfeministi	2
postfeministi-ystävätär	1
postmoderni feministi	1
potentiaalinen feministi	1
pro-postfeministi	1
radikaalifeministi	1
suomalainen feministi	1
tiedostava feministi	1
virka-feministi	1
äärifeministi	2
äärikiihkofeministi	1
muut kuin feministi perusmuodossa yhteensä	100
Kaikkia feministin ilmauksia yhteensä	258
* Esiintyi muutamassa muussakin muodossa: (pro)feministi, pro-feministi, profemmari	
** Esiintyi ainoastaan luettelon osana	

